

MANASSE

DRAMĂ IN PATRU ACTE

DE

RONETTI ROMAN

BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITARIA
BUCUREȘTI

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI H. ȘTEINBERG

10 STRADA GABROVENI 10

1900

Prețul 4 lei

~~Inv. 14666~~ 8444

Inv. 5386

MANASSE

B

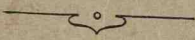
DRAMĂ IN PATRU ACTE

DE

RONETTI ROMAN

Donațiunea Maiorescu

8229.

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI H. ȘTEINBERG

10, STRADA GABROVENI, 10

1900

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII

1961

COTA.....

5386

L

RC95/04

B.C.U. Bucuresti

C8229

CONTROL 195

Fraser T. L. Major
Jän Zaijan mefor
miforligas klarafri

Okt. 02

Ronetti Ho

are copy

MANASSE

DRAMĂ

IN PATRU ACTE

PERSOANELE

- NISIM COHANOVICI, bancher.
ESTER, femeia lui.
LELIA, fiica lor.
LAZĂR, fiul lor.
MANASSE, tatăl lui Nisim.
ROZA BLUM, nepoata Esterii.
MATEI FRUNZĂ, judecător.
NATALIA FRUNZĂ, profesoară.
EMIL HORN, întreprinzător de construcții.
ZELIG ȘOR, misit.
UN RABIN.
UN PREDICATOR.
UN DOCTOR.
UN ADVOCAT.
UN CONTABIL.
ARISTIDE STAVRI }
STOICA ILIEF } martorii lui Horn.
UN BĂTRÂN scurt.
O DAMĂ înaltă.
O COCOANĂ groasă.
DOI OVREI, cu perciuni.
GEORGE, oberchelner.
DINA, servitoare.
GHIȚĂ, servitor.
Musafiri de masă.
Chelneri.
Muzică militară.
-

ACTUL I

Un salon cam prea încărcat. O ușă deschisă în fund la dreapta, dând într'o anticameră, o ușă în dreapta și o ușă în stînga.

MANASSE COHEN, către feciorul care intră după el.

Spune numai că e un domn străin, că n'a vrut să-și spuie numele, atîta. Dute, spune.

(Feciorul dă din umeri și ese prin ușa din stînga. Manasse face încet roată prin salon, uitându-se la toate lucrurile și se oprește înaintea unui tablou în fund, la stînga ușei. Feciorul intră din stînga și ese prin fund). Du-

NISIM COHĂNOVICI, intră prin stînga.

A! Tata! (Se îmbrățișează). Bine aî venit tată! Ce surprindere! (aleargă înapoi și deschide ușa). Ester! Ester! Vino repede.

ESTER, dinăuntru.

Indată, indată, ce este?

NISIM

Vino repede, Ester! O să vezi, nici nu-ți închi-puești

ESTER, dinăuntru.

Nu pot eși așa, înțelege, vin indată.

MANASSE, arătând tabloul.

Spune-mi, Nisim, ce caută aici muierea asta goală, care se luptă cu un tinăr?

NISIM

Asta? asta e doar din biblie. E Iosef cu femeea lui Potifar.

MANASSE

Din biblie? N'ați găsit lucru mai frumos în biblie? Și rușinea asta se spânzură pe pereți? Și ai fată mare în casă! Nu, Nisim, una ca asta nu e pentru o casă ovreiască.

ESTER, intră și se oprește.

Tata socru! Asta e frumos (I dă mâna). M'am gândit eu la d-ta, dar tot nu-mi venea a crede. Să faci d-ta un drum așa de lung de la Fălticeni până la București. Poftim, șezi, tată socrule. Nu aici, mai bine în fotoliu.

MANASSE

Știți ceva copii, mie să-mi dați un scaun ca lumea. Imi place să simt că șed pe ceva. Pe jilțurile astea căptușite, cu droturi, pe rotițe, nici nu șezi, nici nu plutești.

NISIM

Indată! (Se repede în odaia din stînga).

ESTER

Dar Lelia o să se bucure! O să vezi îndată (deschide ușa din dreapta. Se aud sunete depărtate de piano). Lelia! Lelia! Nu aude. Lelia! Lelia! (Se aude închizîndu-se o ușă).

LELIA

Bunicu! (I sare în gît, Manasse o strînge în brațe și o sărută în creștet. Nisim se întoarce cu un scaun de pae).

MANASSE, zîmbind de plăcere.

Tot sălbatică și sburdalnică? Tot? Am crezut că voi găsi o fată așezată, dar tot căprioară de munte.

NISIM, oferind scaunul

Poftim, tată, șezi. (Se așează toți, afară de Lelia. Manasse cu fața spre public).

MANASSE

Ăsta e un scaun, simți că șezi. (Către Lelia). Dar frumoasă te-ai făcut! Și ai mai crescut, știi că ai mai crescut? Stați, de cînd nu te-am mai văzut? La paști s'a împlinit anul de cînd ai fost la noi. Sînt trei-spre-zece luni și jumătate și ai mai crescut, mult. (Către Nisim și Ester). Iată o fată mare. Acu cinci ani, cînd v'ați mutat din Fălticeni, ce era? O nimica toată. Și acum, iată o!

LELIA

Tare bine'mi pare că ai venit! Cînd s'a dus tata cu Lazăr inaintea paștelor la Fălticeni, m'am rugat atita să mă ia și pe mine și n'a vrut.

MANASSE

Și bine a făcut. Inmormintările nu sunt pentru copii, mai ales pentru fete. Să se gîndească la viață, nu la moarte.

LELIA

M'am gîndit la d-ta, bunicule, ași fi dorit să te mîngîi, să fiu lingă d-ta.

MANASSE

Tu ești fată bună, Lea, dar ești copilă încă. Unde încape mîngăere! Și cu ce? Cu vorbe? O rană în inimă nu se astupă cu vînt. Iată, azi sînt drept două luni de cînd mi-a murit Sara. Crezi că mi-e mai

ușor acuma? Din potrivă, mi-e mai greu. Doar nu e șagă să trăești cu o femeie patru-zeci și nouă de ani, să te culci cu dînsa și să te scolii cu dînsa, și de cîte ori m'am dus la drum, m'am gîndit, ce să-î aduc Sarei, să-î fac plăcere, și de cîte ori am făcut o afacere, știam mai dinainte ce o să zică Sara și chibzuiam ce trebuie să-î răspund. Acum, nimica, n'am la cine mă gîndi, mă învîrtesc singur prin casă ca un strigoiu, e gol în toate colțurile, parecă ar fi pustie lumea toată — și cu vremea golul crește.

LELIA, ștergîndu-și ochii pe furiș, către mama ei încet.

Săracul bunic !

MANASSE

Asta ai zis-o bine Lea ; Săracul bunic ! (Lea se întoarce surprinsă). Nu te supăra că am auzit. Ai dreptate. Asta e adevărata sărăcie. E destul de rău cînd pierzi averea, dar cînd pierzi pe un om, atunci rămii cu adevărat sărac. Sermana Sara ! Ce bunătate de femeie, pînă la urmă s'a gîndit la voi. (Scoate o cutie din buzunar). Puțin înainte de a muri a trebuit să-î aduc giuvaerurile și a ales cu mîna ei și mi-a zis : Acești cercei sînt pentru nora mea, Ester, și aceste șiruri de mărgăritare să le dai Leii, să le poarte sănătoasă cînd n'oi mai fi eu ; nici nu știi cît te iubia, Lea.

LELIA

Știu, bunicule, știu.

MANASSE

Și acest lanț... Dar unde e Lazar ? Azi e doar sărbătoare mare, n'aveți treabă la birou.

NISIM

Trebue să vie îndată.

ZELIG ŞOR, intră din fund; vorbeşte îndărăt feciorului.

Să mă anunţi pe mine? N'am nevoie să mă anunţi, Pentru ce am eu gură? M'anunţ eu singur.—Bună zioa! — (către fecior). Iată, m'am anunţat, mai poşteşti ceva? (Feciorul dă din umeri şi ese).

NISIM

Zelig Şor!

ŞOR

Da, Zelig Şor, ei şi?

NISIM dîndu-i mâna.

Bună zioa, Şor, ce vînt te aduce pe d-ta?

ŞOR

Tatăl matale e vînt?

MANASSE, aşezînd lanţul în cutia pe care o pune în buzunar.

Aşa-î, pe Zelig l'am luat eu cu mine. N'am vrut să fac drumul ăsta lung singur.

ŞOR

Acum, oameni buni, lăsaţi vorba. Ce fac eu cu genţile d-lui Manasse?

NISIM

Indată. (Sună).

ŞOR

Birjarului i-am dat doi franci, n'a vrut să lase mai eftin, nici să crape.

NISIM

Atâta-î taxa.

ŞOR

Taxă! Nisim, te ţineam minte parcă mai deştept. Taxa-î pentru proşti. (Intră feciorul).

NISIM, către Șor.

Unde-s gențile?

ȘOR

Tâlharul de birjar mi-a spus să mă duc eu înuntru, să-î las lui gențile și să trimet pe o slugă să le iee, dar și-a găsit omul. Le-am luat eu singur și le-am tîrit pînă în antret și am închis ușa.

ESTER, către fecior.

Ghiță, ia gențile din antret și du-le în odaia cea albastră. (Feciorul ese).

NISIM, către Șor.

Puteai foarte bine să le lași în birjă, doar are număr la felinar.

ȘOR

Nisim, zău, mi te-aŭ schimbat aice, nu te mai cunosc; și dacă fuge și pune alt felinar?

ESTER

Poftim, domnule Șor, nu vrei să șezi?

ȘOR

Mulțumesc, nu, eu vreau să stau bine.

ESTER

Acuma, tată socrule, ce ieși? Ciaiă? Cafea cu lapte? De sigur că n'ai luat nimica toată noaptea.

MANASSE, scoate ceasornicul.

Nouă ceasuri și jumătate. Da, trebuie să iaș ceva. O să iaș un ceai. Poate să mi se aducă chiar încoace. (Uitîndu-se la mîni). Dar nici nu m'am spălat încă bine. Trebuie să mă spăl întâiu. (Se scoală).

LELIA

Poftim, bunicule, te voi duce în odaia d-tale (Se oprește la ușă ca să-l lase pe Manasse să treacă).

MANASSE

Treci tu întâiu, copilă, doar trebuie să-mi arăți drumul. (es prin ușa din fund).

ESTER

Și d-ta, domnule Șor, nu vrei să te spelî și d-ta?

ȘOR

Nu. Tot zice lumea că sint un nespălat, de ce să mă stric degiaba apa?

ESTER

Și ce ieî? Cafea? Ceaiu?

ȘOR

Eu o să iaș rum cu ceaiu, dar puțin ceaiu. Doctorul spune că ceaiul slăbește nervii.

NISIM

Parcă mult rum nu slăbește!

ȘOR

Rum nu. Rumul întărește; asta s'o știî de la mine. N'ai văzut când se pun vișine în rum cât de tari se fac?

ESTER

Mă duc dar să văd să se aducă ceaiul. Cu slugile astea dacă nu vezi singură... (Ese prin fund).

ȘOR, plimbîndu-se prin salon.

Dar frumoasă locuință ai, Nisim!

NISIM

E casa mea. M'am mutat într'insa abia toamna trecută.

ȘOR

Și câte poze pe pereți! Mai multe ca la conu Costache Buhălău, prefectul nostru. (Oprindu-se la madam Potifar). Vino 'ncoace Nisim! Asta e o cunoștință a d-tale? Ce zice Ester?

NISIM

Bată-te să te bată, nebunul de Șor!

ȘOR

Zău, Nisim, spune-mi; e cine-va din familie? De unde să știu eu?

NISIM

Bine, Șor, nu înțelegi că e Iosef cu madam Potifar?

ȘOR

Asta-î?! Dar mare prost trebuie să fi fost! (Iși pune un pince-nez și se uită mai de aproape). Chiar arată a prost și pe poză. Uită-te cât e de speriat, parcă ar fi alte cele. Prost! Dar ea? Ce zici, Nisim? Frumoasă bucată! Și tinăra! Asta n'a avut încă zece copii ca femeia mea.

ESTER, care a intrat la cele din urmă cuvinte.

Ai zece copii, domnule Șor?

ȘOR

Și jumătate, să nu fie de deochiū. Și știi, cea mai mare plăcere imi face jumătatea de copil.

NISIM

Cum asta?

ȘOR

Nu cere de mincare. Ceî-l'altî cer fac gură.

ESTER

Trebuie s'o duceți greū de tot, d-ta și femeia d-tale.

ȘOR

Femeia mea o duce greū numai câte-va luni, restul îl duc eū. Dar drept să vă spun, n'am fost măi bogat când am avut numai unul și nu sint măi sărac avind acuma zece. Mare-î Dumnezeū. Fie-care copil vine cu norocul lui în lume. Incă o burtă, incă o turtă.

MANASSE, intră frecîndu-și mînile și netezîndu-și barba.

Așa. Parcă ești alt om cînd te-ai spălat puțin.
(Către Șor) Te-ai spălat și tu Zelig?

ȘOR

Nu, eū nu vroî să fiū alt om, sint mulțămît așa cum sint.

MANASSE

Dute de te spală măcar pe mîini, doar o să vreî să ieî ceva.

ȘOR

Lasă, domnule Manasse, cînd o să beū, o să mă spăl inuntru. Dumnezeū se uită la inima omului, aceea să fie spălată; de mîini puțin i pasă.

MANASSE

Stricat măi ești! (Intră Lelia care duce două coșulețe de argint cu diferite pișcoturi. Feciorul o urmează cu o tablă mare de argint, pe care sint așezate toate trebuincioasele pentru ceai).

ESTER, făcînd loc pe masă.

Incoace, Ghiță, pune tabla aice. (O îndreaptă singur).
Așa.

LELIA

așează coșulețele, pune zahăr într'un pahar, toarnă esență, și apoi amestecă.

Destul de tare, bunicule ?

MANASSE

Destul, mulțumesc.

LELIA, dîndu-î paharul.

Poftim bunicule. (Incepe să gătească al doilea pahar).

ESTER

Și d-ta domnule Șor, șezi aici.

ȘOR

Destul, destul, dudue, nu mai turna atîta apă, n'o să rămîe loc pentru rum. Dar unde e rumul ?

ESTER

L'am gătit doar pe bufet. (Către fecior). Adă rumul Ghiță.

LELIA

Iărtă-mă, domnule Șor. M'am gândit numai la bunic ; d-luî nu obișnuște rum.

ȘOR

Obișnuesc eu și pentru domnul Manasse.

NISIM, întînde lui Manasse un coșuleț cu pișcoturi.

Poftim tată, pișcoturile astea sînt foarte ușoare.

MANASSE

Mulțumesc, nu mînînc. (Cu o privire aspră și cam răstit
Ai uitat pe semne că nu m'am închinat încă.

NISIM

Un pișcot ușor nu se chiamă mâncare.

MANASSE, mai răstit.

Nu ? Și cum se chiamă ? (Feciorul aduce rumul și ese).

ȘOR, ia sticluța cu rum, o ridică și se uită la dânsa.

Frumoasă culoare !

NISIM

E rum vechiū franțuzesc.

ȘOR, toarnă mult rum, bea și prinde a mânca la pișcoturi.

Și pișcoturile sunt bune. Halal de viață în București ! Unde găsești la noi în Fălțicenī rum ca ăsta !

MANASSE

Zelig, mănincē ? Doar nu te-ai închinat încă !

ȘOR

Iacă, mi-ai stricat pofta. (Impinge în gură restul unui pișcot).
Mă rog domnule Manasse, o întrebare : Adam în raiū, când a mâncat din măr, s'a închinat întâiū ?

MANASSE

Știi, Zelig, mie nu-mi plac glume de astea. Ovreiul ovreiū să fie ! Și creștinul să fie creștin, e mai bine așa. Lumea asta nouă fără Dumnezeuū, nu vezi ce ticăloșie ? Cu boeriī cei vechi, cari se duceau la biserică și aveau în iatac o icoană cu o candelă, și dacā ir neaū pe popă, i sărutaū mă la mijlocul drumului și nu le era rușine, cu boeriī ceia te mai puteai înțelege câte odată pe cuvint. Să se ducă la judecător, asta era o rușine pentru un boer vechiū. Azi, cu boerul meu cel tinăr, am contract pe timbru, înțarīt și pecetluit, dar ajută ? E cocoșat civilizată, chel-
tuește banī pe căi și pe toate drăciile, vorbește

miere și-ți toarnă venin, de biserică își bate joc, la popa din sat se uită ca la un câne, dar la tribunal se duce, și nu e avocat, nici tâlhar de pușcărie, care să știe să se strecoare mai bine prin toate porțițele dintre legi. Asta știe !

NISIM

Și cum ai scos-o la capăt cu el ?

MANASSE

Am tăiat cum am putut. Eă nu mă judec. L'am dat dracului cu moșia, cu pădurea, cu tot.

NISIM

Dar velnița ? Âst an velnița trebuie să fie o afacere bună. Vin s'a făcut puțin, norodul bea rachiu, boi grași se caută pentru Italia....

MANASSE

Afacerea e bună, foarte bună, dar m'am săturat de afaceri. Și banii, care-i-am împrăștiati, îi strâng. Velnița am trecut-o lui Calman Zaraf. Descure tot.

NISIM

Dacă-i așa, tată, de ce mai stai la Fălticeni ? Cînd am venit acasă după moartea mamei, ne-am vorbit și noi aice, eă cu Ester, că ar fi bine să te lași de afaceri și să vii să șezi la noi. Nu-i așa, Ester ?

ESTER, cu un zîmbet dulceag.

Da, loc avem, și cred c'ai trăi cel puțin tot așa de bine...

ȘOR

Cum ? Pe mine nici nu mă întrebați ? Eă nu-l dau pe d-nul Manasse. Multe case de astea am eă ? E o parte din averea mea. De afaceri nouă îngrijesc eă.

NISIM

Bine, bine, Șor, se va găsi ceva și pentru d-ta. Mă voi gândi.

ȘOR

Și eă să trăesc din gîndurile d-tale? Eă nu-l las pe d-nul Manasse.

LELIA

Da, da, bunicule! Te rog bunicule, zi da. Și n'oi măi fi sălbatică și te voi asculta și te voi îngriji. Zi da, bunicule, te rog!

MANASSE

E ușor de zis da. Dar eă trebuie să mă duc în fie-care zi la școală, Drumuri lungi eă nu măi pot face. București e un oraș mare. Aveți o școală în apropiere?

NISIM

Până la templu nu e departe, zece minute cel mult.

MANASSE

Templu! O maimuțarie, Nisim, o biserică fără cruce. E pentru aceia cari nu-s nici carne nici pește. Mie-mi trebuie o școală în care să miroasă a ovreiește. Ce? Aice tu la templu te duci, Nisim?

NISIM

Nu poți să ieși din rîndul oamenilor. Toată lumea măi bună la templu se duce.

MANASSE

De unde o eă că aceia e măi bună? Fiind-că se îmbracă nemțește și n'a învățat carte ovreiască?

NISIM

Nici până la școala veche nu e măi departe.

MANASSE

Și apoi mai e și alta. Știți cum se zice: Un părinte ține zece copii...

ȘOR

Eă de pildă.

MANASSE

Dar zece copii...

ESTER

Crezi că noi am fi dintre aceia...

MANASSE

Unde te gândești, Ester? Nică nu se poate zice că numai copiii sunt de vină. Și bătrînii aă slăbi-ciunile lor. Se amestecă în toate, se supără când nu sunt ascultați, amăresc viața și altora și sie-și....

LELIA

Eă o să te ascult, bunicule, în toate, în toate.

NISIM

Și ca să nu mă faci drumul ăsta lung la Fălticeni, ași putea să mă reped eă pe o zi două, să reglez tot, să aduc ce trebuie, poate că s'ar găsi și un cumpărător pentru casă...

ȘOR

Am eă un mușteriu pentru casă.

MANASSE

Casa? Casa mea? Casa în care s'a născut Lea și în care a murit Sara, aceia nu se vinde. Casa va fi un spital frumos pentru săraci. Am și pus să mă facă odăi în curte. Asta era și dorința Sarei. Lăsăm și bani.

NISIM

Bine, tată, cum vrei. Dar restul pot să-l fac eu.

MANASSE

Nu, Nisim, velnița trebuie s'o predați eu singur.

ESTER

Cum, n'ai predat-o? Doar ai zis...

MANASSE

I-am trecut-o și era să-i o dau pe seamă acum joi. Dar după nenorocirea care a căzut pe bietul Calman...

TOȚI afară de Șor.

Ce nenorocire?

MANASSE

Cum? Pe aice nu s'a auzit?

TOȚI

Nu! Ce?

MANASSE

Știți, Calman a avut o singură fată...

ESTER

Cum nu?

LELIA

Rașela, prietina mea, a murit? (și frânge mâinile).

MANASSE

Maî rău!

LELIA

A inebunit ea mătușa ei! Săraca Rașela! E într'adevăr nebună?

MANASSE

Mai rău.

LELIA, sgâiește ochii și nu pricepe.

MANASSE

Pe un copil mort îl plângi, de un copil nebun îngrijești. Sunt lucruri firești și-ți zici că așa a vrut D-zeu și le porți, greu, dar porți. Ce să faci însă părinții ovrei după o fată care fuge cu un creștin? Mare nenorocire!

ESTER zîmbind.

A fugit? Nu mă spune! Cu cine a fugit?

ȘOR

Cu un subprefectel, băiatul lui Iordache Țifnă, dacă-ți aduci aminte.

NISIM

Și n'aŭ încercat s'o aducă înapoi?

MANASSE

Ce n'aŭ făcut! Fata nici nu vrea să vază pe părinți.

LELIA

Asta e rău.

MANASSE

Și nu s'a sfirșit încă. Peste puțin se va boteza în mijlocul Fălticenilor.

LELIA

Rașela se botează? Asta e rău.

MANASSE

Apoi se va cununa la biserică, tot la Fălticeni. Le vine bieților oameni să-și iea lumea în cap.

ESTER

Cu creșterea care i-a dat-o mama sa, Hana, nici nu se putea alt-fel. De mică o lăsa să cutreere tot orașul, să umplă toate easele. Când ne-am mutat noi în Fălticeni, nu măi era doar copilă, era fată de cincisprezece ani — e drept cu doi ani măi mare de cât Lelia — și unde nu o găsiai pe Rașela? Venia la Lelia, ședea un ceas, două, apoi se ducea în altă casă, și așa toată zioa. Eū am crescut pe copiii mei altfel. Lelia măi că n'a intrat încă în casă străină fără mine. Și crezi că nu i-am spus-o Hanei? Când m'a întrebat de ce nu o las pe Lelia să se ducă la Rașela...

MANASSE

Las'o pe biata Hana, Ester, e destul de pedepsită.

ESTER

Firește, cum își așterne omul, așa doarme.

MANASSE

Alaltăeri am fost să-î văd, mi-am făcut datoria, ca după un mort. Hana a fost doar o femeie frumoasă...

ESTER

Frumoasă?! Frumoasă n'a fost nici odată. O femeie sdravănă, din topor.

MANASSE

S'o vezi, Ester, n'ai s'o cunoști, parcă-î scoasă din pământ. Și Calman—doar nu poți zice că e un om moale—Calman ședea cu fruntea în mână, și când i vorbiam, se uita în jos și-î curgeau lacrimile în barbă.

ȘOR

Să-î scoți lui Calman lacrimi cu vorba e o minune măi mare ca aceea a lui Moise când a scos apă din piatră. Dar să-î scoți din pungă un gologan pentru

săraci, e o minune și mai mare, asta n'a văzut-o încă nimeni. Acolo să te ved d-le Manasse. Și de ce și-a trimes fata la Viena să învețe franțuzește și scripcă? Ce? Calman Zaraf fără franțuzește și scripcă nu se poate? Mama lui, Brana Poloboc, numai cu franțuzește și scripcă l'a lăptat? Și vezi, pe unde păcătuște omul, pe acolo l'pedepsește D-zeu; Franțuzeasca și scripca i-aū perdut fata.

LELIA

Cum franțuzeasca și scripca?

ȘOR

Iată cum, dudue. Golanul cântă și el din scripcă, venia dar să cânte împreună cu Rașela, și vorbeau franțuzește. Hana ședea martoră și se topia de plăcere; lucia, nu alta; i ieșia toată grăsimea de găscă pe obraz, și dedea din cap ca un cal de muscă, să se crează că înțelege și ea ceva. Și i-am spus doar lui Calman: „Calman“ — am zis — „păzește-ți fata! Zidurile din Ieriho aū fost mai tari de cât o inimă de fată, și dacă li s'a cântat aū căzut“. Dar Calman a ris, n'a crezut. Acuma crede.

MANASSE

După ce-l sdrobește o nenorocire pe om, vini se găsesc destule. Două lucruri însă mie nu-mi intră în cap: Cum de a avut o fată de ovreiu inima să se rupă de la părinți, și cum de n'aū inebunit încă atât Calman cât și Hana. Grozav lucru!

LELIA

Tare ași dori s'o ved pe Rașela!

ESTER

Lelia! cum poți să spui așa ceva? Prietenia asta nu-mi a plăcut nici odată, și mai ales acuma...

MANASSE

Deacuma cred că tot aicea voi șede. E mai bine așa. Mă duc numai pentru câte-va zile acasă...

LAZAR

Îmi pare foarte bine. (Către Frunză). Vezi, Matei, tot o să ai ocazia să-l cunoști. Permite-mi, bunicule, să-ți prezint pe prietenul meu, Matei Frunză,

NISIM

Judecător la tribunal.

FRUNZĂ

Mă bucur de cunoștință, într'adevăr mă bucur. Lazar mi-a vorbit atâta de bunicul său, că mi se pare că vă cunosc, d-le Cohănovici.

MANASSE, zîmbind.

Dacă mă cunoști, de ce-mi pocești numele? Mie, te rog, să-mi zici Manasse ori Cohen. (Serios) Mie nu mi-e rușine cu numele meu cinstit ovreiesc.

FRUNZĂ

Și la asta puteam să mă aștept, după descripția lui Lazar, și aveți dreptate. Eă am un respect deosebit pentru aceia cari sunt oameni întregi și știu ce vroiesc, chiar dacă părerile lor nu se potrivesc cu ale mele.

LELIA

Permite-mi, bunicule, să-ți prezint și eă pe prietenele mele. Domnișoara Natalia Frunză, profesoară; verișoara mea Roza Blum, studentă în medicină.

MANASSE

Frumoasă profesoară ți-ai ales, Lea: ce se potrivește se întovărășește.

MANASSE

Deacuma cred că tot aicea voi șede. E mai bine așa. Mă duc numai pentru câte-va zile acasă...

LAZAR

Imi pare foarte bine. (Către Frunză). Vezi, Matei, tot o să ai ocazia să-l cunoști. Permite-mi, bunicule, să-ți prezint pe prietenul meu, Matei Frunză,

NISIM

Judecător la tribunal.

FRUNZĂ

Mă bucur de cunoștință, într'adevăr mă bucur. Lazar mi-a vorbit atâta de bunicul său, că mi se pare că vă cunosc, d-le Cohănovici.

MANASSE, zimbînd.

Dacă mă cunoști, de ce-mi pocești numele? Mic, te rog, să-mi zici Manasse ori Cohen. (Serios) Mie nu mi-e rușine cu numele meu cinstit ovreiesc.

FRUNZĂ

Și la asta puteam să mă aștept, după descripția lui Lazar, și aveți dreptate. Eū am un respect deosebit pentru aceia cari sunt oameni întregi și știū ce vroiesc, chiar dacă părerile lor nu se potrivesc cu ale mele.

LELIA

Permite-mi, bunicule, să-ți prezint și eū pe prietenele mele. Domnișoara Natalia Frunză, profesoară; verișoara mea Roza Blum, studentă în medicină.

MANASSE

Frumoasă profesoară ți-ai ales, Lea; ce se potrivește se întovărășește.

LAZAR, către Matei și Natalia.

Nu v'am spus'o? In lumea ceia veche era multă pricepere și multă judecată.

LELIA

Dar, bunicule, Domnișoara Frunză nu e profesoara mea. Mie mi-e prietenă. Dăm un concert de binefacere. Noi aici cum ne vezi, unu, doi, trei, patru, suntem un quartet. Și acuma o să mă scuzi, cel mult jumătate ceas, trebuie să facem repetiție.

ȘOR, retras lângă madam Potifar, dând din cap, în parte.

Și ei i se cântă! (Flueră încet).

NISIM, care stă aproape de Șor.

Ce zici Șor?

ȘOR

Eu zic că-mi place muzica. E o mare putere, merge drept la inimă.

LAZAR, zărindu-l pe Șor.

Uite! Zelig Șor! Bună zioa, domnule Șor. Vă prezint pe domnul Zelig Șor, un vechi prietin al casei.

NISIM

Omul nostru de afaceri.

LAZAR

Ce mai faci, domnule Șor? Cum îți mai merge?

ȘOR

Ia, ca la un cal de dărvală. Când are de lucru, n'are vreme să mănince și când n'are de lucru, nu i se dă de mâncare. Dar păcat că n'am urmat eu cu muzica, departe ași fi ajuns.

LAZAR

Cum? Ai învățat muzică, domnule Șor?

ȘOR

Da, învățat. Tatăl meu a dat unui neamț — il ții minte Nisim pe bețivul cela cu nasul gros și femeia subțire? — ședea în casa lui Nuhăm Hindic, alături de unde mergeam noi la școală — tatăl meu îl tocmise cu hurta: două-zeci și șapte de sfanți și trei vedre de vin, ca să mă învețe a cânta din flaut.

LAZAR

Și ai învățat?

ȘOR

Eram plin de talent, mă ales pentru flaut, o spunea neamțul singur. Aveam numai un cusur, când suflam din gură, nu dădeam din degete, și când dădeam din degete, nu suflam din gură. Altmintrelea, mare talent! Păcat că n'am urmat, cu muzica răsbești.

NATALIA

Acuma, hai copii, trecem în salonul de piano, ne apucăm de lucru, vremea trece.

ROZA

Mă prind că întâiu se încearcă rochile, (cătore Ester și Lelia). Croitoreasa v-a adus de încercat. S'a suit împreună cu noi. Dacă e vorba între rochi și muzică, rochile au prioritatea.

FRUNZĂ

La domnișoara Lelia nu.

ROZA

Te prinzi, domnule Frunză? (Cătore Lelia). Răspunde, Lelia, dar sincer.

LELIA

În toată sinceritatea v'ași ruga să mă scuzați un moment ca să-mi încerc rochia.

ROZA, bate în palme.

Bravo, Lelia ! (lui Frunză). Ai văzut ? Noi între noi ne cunoaștem mai bine.

NATALIA

Aceia cu cartonul era croitoreasa ? O cunoști mai de mult ?

ROZA

Eă am recomandat'o. Săraca a văzut zile mai bune, dar bărbatul ei, un negustor, a murit, i-a lăsat o droae de copii...

ȘOR

Câți ? Zece ?

ROZA

Dar repede mai mergi ! Patru nu-s deajuns ?

ȘOR

Un singur quartet ? Femeia mea are două quartete și jumătate, și n'a mântuit încă, și tot nu se plânge.

ROZA

Femeia d-tale nu e vădană, sper.

ȘOR

Nu, slava domnului, și cât oi trăi eă o feri-o dumnezeu.

ROZA

Și e o lucrătoare excelentă, o adevărată artistă.

NATALIA

De ce nu mi-ai spus mie nimic?

ROZA

Pe rând, Natalia. Am vrut s'o introduc aice întâiu.

ESTER

Și eă altă dată îți mulțumesc pentru asemenea recomandații.

ROZA

Pentru puțin, mătușă. Dar de ce?

ESTER

Fiind-că eă, dacă-ı dau cuiva de lucru, cer să aibă măcar atăta recunoștință, ca să se ție de cuvânt, nu să mă ducă trei zile cu vorba. Și de asta tu ești de vină, Lelia.

LELIA

Eă, mamă?

ESTER

Nu ți-am spus-o de măi înainte? Nu vroı să am a face cu calici. Pot să-ı dau cincı francı de pomană dacă n'are ce mânca, dar să mă lase în pace. Tu te faci însă îndată protectoarea tuturor...

LELIA

Dar bine, mamă, a avut săraca un copil bolnav și...

ESTER

Și dacă ar fi fost bolnav trei luni de zile? Ce e rochia mea de vină? Intr'un atelier mare n'am auzit încă de copii bolnavi. Eă știu ce este; fiind și ea ovreică, își inchipue că față cu mine poate să-și permită tot. O să măi vază ea lucru de la mine!

MANASSE

Față cu un om sărac e ușor să ai dreptate. Și de ce să nu crează ea într'adevăr că un ovreiū obidit la un ovreiū va găsi mai multă milă și îndurare? Unde s'o caute, mila?

ESTER

Tocmai asta e răul. Cu calicii ăștia trebuie să ai toate delicatețele. Și când imi fac ceva, nu vreau să fiu nevoită să am delicatețe.

FRUNZĂ

Un copil bolnav e un caz de forță majoră.

ȘOR

Și zece copii sănătoși sînt un caz de forță majoră.

LAZĂR

Lucrătorul nu e o mașină fără suflet.

ESTER

Te rog, Lazar, dacă ar merge după ideile tale, ar trebui să muncim noi pentru toți calicii.

ROZA

Și lucrează doar pe jumătate pret, sârmana.

NISIM

Plătese bucuros de zece ori atîta, numai să nu se supere Ester.

NATALIA

Parcă atelierile cele mari nu te fac să aștepți cu săptămânile!

ESTER

Acolo știi cel puțin pentru ce, sunt căutate, au imbulzeală de lucru, și apoi nu ești singura care

aștepti. Să vie însă una leșinată, să se roage s'o ajuți și apoi să te poarte de nas... Dar o să-î explic eu...

LELIA

Te rog, mamă, nu-î măi spune nimica, e destul de măhnită femeia...

ESTER, sculându-se.

Atâta ar măi lipsi! Să crează că nici nu pricep necuviința? (Ese prin stînga).

LELIA

Natalia, Roza, veniți! (Ese cu ele).

ȘOR

Să te ferească Dumnezeu de cucoane când le apucă rochile! Halal de Adam! Bărbat fericit! Femeia lui n'a avut treabă cu croitorese.

Și frumoasă trebuie să fi fost mama Eva!

NISIM

De unde ai scos-o și asta, Șor?

ȘOR

Goală cum era, dacă ar fi fost și urită, măi era nevoie de îngerul lui Dumnezeu, ca să-l gonească pe Adam din raiu? Fugia el singur, nu te teme.

MANASSE

Aice n'ai dreptate, Zelig. Numai femeile străine sunt frumoase sau urite. Femeia bărbatului nu e nici frumoasă, nici urită, e femeia lui.

ȘOR

Ia, spune-mi, Lazar, e adevărat? Te-ai făcut doctor de filosofie?

LAZAR

Și e așa lucru de mirare ?

ȘOR

Vezi, când am apucat eu lumea, erau numai doctori de medicină. Îți ții minte Nisim, pe bătrânul polac, doctorul Halpuțki? Era doctor și la d-ta în casă, domnule Manasse, așa e? Bun doctor! Cam bețiv, nu e vorbă. Seara umbla pe uliță zimbînd și tîrîind amîndouă picioarele; dimineța era mahmur și ursuz și tîrîia numai un picior. Credeam multă vreme, că-î mai rămînea și pe a doua zi câte o leacă de beție într'un picior. Curată năpaste, era chiar șchiop de un picior, sărmanul. Dar bun doctor. Cu cât era mai beat, cu atît era mai bun doctor. Astăzi doctorii, când ai un junghiu, îți pun trei lipitori și mori cu lipitorile. Acela bea vin cu ocaua și lua sînge cu ocaua. Îți scurgea îndată un lighean de sînge, scotea tot răul din trup, îți mai trîntea trei patru duzină de pahare, și numai zile să fi avut, de sculat te scula el. Bun doctor. Apoi au eșit la modă doctori de drept ca băiatul lui conu Chirilă Burlui. Șade azi în Iași și e mare avocat, câștigă mult, ia pielea de pe om. Numai să te gîndești la el, și te și costă bani.

LAZAR

Și prietenul meu, Matei, e doctor în drept.

ȘOR

Încă unul. Asta înțeleg. Un doctor de medicină se hrănește de bolnavi; un doctor de drept se hrănește de imprecinați, dar din ce se hrănește un doctor de filosofie? (Lazar și Frunză zîmbesc). Iacă mă rîdeți. De unde să știu eu? La Fălticeni îmi zic și

mie filosof și, zău, n'am învățat. Spune d-ta, Nisim, ce face un doctor de filosofie?

NISIM, oftează și dă din cap.

Parcă nu i-am spus-o și eu! Nu mă vorbesc de cheltuială, aici și în străinătate, căci, slavă Domnului, am de unde. Dar ca părinte, ași fi vrut să am și eu o plăcere, să văd pe copilul meu că ajunge la ceva ca alții, că'l ia lumea în seamă. Dar așa doctor! Când il prezint unde-va, nici nu mă spun că e doctor, fiind-că așa fel de doctor! Și stă nopți întregi și învață și învață; până și la birou, când are un sfert de ceas liber, repede cartea în mână, și tot cumpără la cărți, și tot învață, și tot învață, și mă întreb și eu: ce se mă învață atâta și la ce folos?

MANASSE

Folos, Nisim? Din toate folos? Pentru folos sunt afacerile. Să-î de Dumnezeu noroc lui Lazar și o să câștige și el. „Învățătura nu e un hârleț pentru săpat“, aș zis înțelepții noștri. Știi, Nisim,—dar de unde s'o știi tu? — Tu n'ai învățat nici carte ovreiască, nici ceea laltă. Lasă-l pe băiat, tu n'ai dreptul să vorbești, nu pricepi. Învățătura cea mă dulce e aceea care nu aduce folos.

LAZAR

Vezi, Matei, nu ți-am spus-o? Bătrânii ceia avea idealul lor, nu erau numai sadea mașini de bani.

NISIM

Mașina ceea de bani sunt eu. Și toemăi tu ai de ce te plânge!

LAZAR

Te rog, tată, n'am vrut să te supăr și nu te supăra. Nici eu nu mă supăr de câte imi spuî mie.

NISIM

Adică, nici nu-ți pasă de ceea ce spun eu.

FRUNZĂ

Dar, domnule Cohănovici, Lazar nici n'a înțeles lucrul ast-fel, a vrut să spue numai, că nu se poate supăra, fiind-că pricepe că din punctul d-tale de vedere, d-ta ai pe deplin dreptate.

NISIM, imblinzit.

Firește, d-ta ești un bun apărător.

MANASSE

Nici n'are nevoie de apărător. Ce am eu de pildă din învățătura mea? Știi doar, ai văzut adesea singur, că până în ziua de azi, așa bătrân cum sint, staū plecat peste carte câte trei, patru ceasuri pe zi. Mai nainte veghiam și eu târziu noaptea, acuma nu mă pot, nu mă mă ajută ochii, dar trei patru ceasuri pe zi tot mă învăț. Ce folos am eu? Câștig ceva cu asta? Bani ai făcut și tu, și mă mulți de cât mine, și fără învățatură. Pentru asta nu trebuie multă înțelepciune. Dar crezi că ași schimba eu învățătura mea, nu numai pe banii tăi, dar pe toate comorile lumii? Ca mâne o să-mi închizi ochii și mie...

NISIM

Dară nu, tată, ce vorbă! O să mă trăești mulți ani fericiți.

MANASSE

Da saū ba. Sint aproape de hotarul vieței. Ce e viața omului? Parcă ar fi acum o săptămână, două, eram copil, mergeam la școală, apoi m'am însurat cu Sara și am avut eu un copil, apoi am însurat

copilul și a avut el copii, apoi a murit Sara și ea
 mâne mă duc și eu. În toată viața asta fugarnică
 numai la învățătură am avut plăcere curată, mân-
 găiere, uitare de mine și lume. La toate cele l'alte,
 tot plăceri căpтуșite cu grijă, necazuri, supărări. Și
 când voiți trece peste hotarul acestei lumi, ce voiți lua
 cu mine? Bani? Giuvaeruri? Dar învățătura, asta
 o iați cu mine, cu ea mă voiți înfățișa eu acolo și
 voi zice: „Doamne, m'ai trimes în lume cu capul
 deșert, țil aduc înapoi plin cu înțelepciunea ta“.

FRUNZĂ

Și asta e filozofie!

ȘOR

Cu filozofia am ajuns drept pe lumea cea l'altă.
 Ia să ne întoarcem înapoi. Mie-mi place mai bine
 aice. Spune-mi, dragă Lazăr, este adevărat că te-ai
făcut soțialist?

LAZAR

De unde ai luat-o asta?

ȘOR

Feciorul lui Srul Mănzoc a umplut tot târgul Făl-
 ticienilor că ești soțialist, că ai ținut un discurs, că
 vrei să împărțești toate averile...

LAZAR

Se pare că feciorul Mănzocului seamănă cu tatăl
 său. N'a înțeles nimica.

ȘOR

Dar ce te face pe d-ta soțialist. Înțeleg băeți să-
 raci, ar voi să apuce și ieși ceva. Dar d-ta? Fecior
 de mare bancher? Și'l lași, Nisim?

NISIM

Parcă azi copiii întrebă. Dar de vorbit a vorbit frumos Lazar. Asta mi-a spus'o și deputatul Mișcă. A stat și în gazetă.

MANASSE

1 Spune-mi Lazar, ce e soțialism? Ce vroese oamenii? Așa am auzit eu multe, dar nu m'am lămurit. Tu trebuie s'o știi. La Fălticeni mi-ai spus odată de filozofia ta și mi-a plăcut. Nu e în potriva lui Dumnezeu, după cum crezusem eu, nu. Frumos lucru! Acuma spune-mi, te rog, ce este soțialismul? Ce vroiți?

LAZAR

l D-tale pot s'o spun în câte-va cuvinte. Vroim să mântuim lumea toată. Socialismul nu este numai o solie către cei săraci munciți de foame și lipsă, ci tot atâta către cei bogați...

MANASSE

Către cei bogați? Cum? Asta o aud pentru întâia dată.

LAZAR

Vroim să omorim grija, grija zilei de mâne, spaima viitorului necunoscut, stafia îngrozitoare care, palidă și tremurândă, se pune la masa bogatului ca și la masa săracului, și se culcă alături cu omul pe patul moale din palat ca și pe laița tare din bordei. Iată-l pe tata, e om bogat. Ia întrebați-l de câte ori mănâncă liniștit, ce-î frământă creierii până și în somn și-l trezește noaptea.

NISIM

Da. Cine are multe afaceri, are multe griji.

LAZAR

Și ce lume senină ar fi, dacă fie-care ar ști că mâine va avea ce mânca și unde-și pune capul! Câte urî nu s'ar stinge, câte invidii nici nu s'ar naște, câte păcate n'ar peri dintre oameni! Ar fi adevărata mântuire și renaștere a omenirei.

FRUNZĂ

Eu nu sint socialist, dar când îl aud pe Lazăr, trebuie să mărturisesc că pricep cum se încălzește pentru această idee.

MANASSE

Și înțelepții noștri au căutat să ușureze soarta săracului. De cât, bunuri lumești se pot împărți. Ce faceți însă cu mintea, cu hărnicia? Acestea nu se pot împărți.

LAZAR

Nu e de loc vorba de împărțială. M'ai întrebat ce vream și ți-am răspuns. În privința mijloacelor îți voi spune câte puțin în fie-care zi și vei vedea că e departe de a fi o nebunie goală.

ȘOR

Bine, tinere, d-ta n'ai atâta filozofie să pricepi că toată invenția asta cu soțialismul e iar o căpcană pentru ovrei?

FRUNZĂ

Cum? Socialismul o căpcană pentru ovrei?

ȘOR

Firește, d-tale nu-ți dă mâna să spuî unde cântă cucul, dar s'o știți de la mine, să țineți minte că a spus-o Zelig Șor într'o zi de marți, parcă o văd

de aice, când o să ajungă treaba la împărțeală, o să înceapă întiiu cu ovreii bogați; să-mi tae mie — să zicem — gâtul, dacă n'o să fie așa, na — iar când o să vie rândul la boeri, la prefecți, la deputați, la conu Costache Buhălău, îndată o să strige: „Stai! Așa nu ne-a fost vorba. Noi nu împărțim, numai suntem soțialiști, gata!“! Așa că o să rămâneți cu buzele unflate?

NISIM

Dar ce ai d-ta cu socialismul? Ce te aprinză d-ta, Șor? D-ta n'ai ce perde.

ȘOR

Nisim, zău, mi te-au schimbat aice. La Fălticeni parcă erai... (Se uită chiorș la Frunză și tușește puțin) Nu vezi că tot în capul meu se sparge? Și așa suntem mai mulți misiti de cât negustori. Dacă o să calicească pe toți ovreii bogați, ce se facă un ovreiu scăpat? Prefect? Deputat? Atâta să mă doară pe mine dinții! Samsar se face, și o să-mi luați pâinea din gură. Dar nu te teme, Nisim, misit ca mine tot n'o să fi. Cine nu știe să'l facă pe un om ca în loc de o vacă cu lapte să cumpere un țap riios, acela nu e misit. Asta-î filozofia mea, și nu sînt doctor.

LAZAR

Bravo Șor!

ȘOR

Și fiind-că vorbim de împărțeală, ia spune-mi, domnule soțialist, cum o să împărțiți femeile? O să-î dați unuia două urite drept una frumoasă? Două urite! Brrrr! Eu am una și numai Dumnezeu mă știe! Orî cum întore lucrurile, soțialismul nu e pentru mine. Eu mă las păgubaș. (Intră Natalia, Ester, Roza și Lelia).

ROZA

Ei! Nu v'am spus eă că lucrează splendid?

ESTER

Și ce crede? M'a cumpărat cu asta că nu-mi-a stricat stofa? Pentru ce-î plătesc? Cum este ea, e încă prea de ajuns cât i daă. Și apoi rochile care ni le-am făcut an la madam Krapowski în Viena pe Graben erau...

LELIA

Stricate de sus până jos. Mult le am purtat? Asta e odată o rochie! Nică nu mi-a măi venit s'o scot.

NATALIA

Matei, tu nică nu te uiți la rochia Leliei, șade ca turnată. Dar ce înțelegi tu de rochii. Te gândești la cazurile tale complicate. Și crede-mă, Matei, și o rochie este un caz foarte complicat.

FRUNZĂ

Sunt cazuri măi complicate, Natalia, dar rochia e într'adevăr bine făcută.

LELIA

Spune și d-ta, bunicule, așa că-mă șade bine rochia?

MANASSE

Ție-ți șed bine toate cele, Lea, și de când eraă atâta de mare toate ți-aă șezut bine, și nebuniile.

NATALIA

Dacă mi-ași face eă lecțiile așa de conștiincios cum facem noi repetițiile, bună profesoară ași măi fi! Haide odată! Mergi și tu, Roza? Ne trebuie public.

ROZA

Ca public ași fi model de public; nu înțeleg nimic. Dar ce ți-am făcut, Natalia, că vrei să mă tratezi cu muzică? Știi că mie muzica îmi place la distanță. (Quartetul merge spre ușa din dreapta, Natalia, Lelia și Lazar es, Frunză se întoarce de la ușă).

FRUNZĂ

Am de vorbit ceva cu d-ta, domnule Cohănovici, vă găsesc încă aice dupe repetiție, nu-î așa?

NISIM

Da, da, nu mă duc azi nicăeri. (Frunză ese prin dreapta)

MANASSE, către Roza.

Ești fata lui Șulem, frate cu Ester?

ROZA

Da.

MANASSE

Mi se pare că Șulem a avut două fete.

ESTER

Da, dar cea mai mare a murit acum un an. M'am întâmplat și eu acolo. Șulem ședea încă în Iași. M'am fost dus doar chip de petrecere la Iași la sora mea, și bună petrecere am mai avut! Așa noroc am eu în tot-dea-una. Și i-am spus doar lui Șulem: „Nu o indopa cu medicamente, mie nu-mi plac medicamentele care i le tot dă doctorul.“ Dar îl cunoști pe Șulem; el cu capul lui! Și n'a trecut săptămâna și a murit fata.

ȘOR către Roza.

Și d-ta înveți doctor de meditație?

ROZA

Da.

ŞOR

E adevărat că dacă se învață doctor de meditație se taie oamenii morți ?

ROZA

Da.

MANASSE

Asta nu e bine. Cămașa de pe thora, dacă s'a învechit, noi nu o svirlim, rămâne sfântă. Și trupul, în care a fost învălit sufletul lui D-zeu, și trupul e sfânt, nu trebuie batjocorit.

ŞOR

Și tăiați tot felul de morți, mici și mari?

ROZA

Da.

ŞOR

Și morții aceia pe cari i tăiați, i tăiați goi ?

ROZA

Da.

ŞOR

Goi de tot? Fără cămașă, fără ismene ?...

ROZA

Da.

ŞOR

Și-i tăiați în bucăți ?

ROZA

Da.

ȘOR

Și femeî goale ?

ROZA

Da.

ȘOR

In bucăți ?

ROZA

Da.

ȘOR

Și bărbați goi ?

ROZA

Da.

ȘOR

In bucăți, bucățele ?

ROZA

Da.

MANASSE, sare de pe scaun.

Ptiu ! Rușine !

ROZA

Rușinea nu-î din partea mea. (Face o reverență împrejur).
Bună ziua la toți ! Imi place încă mai bine muzica
cea laltă, mă duc să fac pe public. (Ese prin dreapta).

ESTER

Vezi-o ? E tot tatăl ei.

MANASSE, se uită pe ceasornic.

Cum trece vremea când te ieși cu vorba! Acuma mă duc să mă închin în odaia mea, e prea târziu să mă mai duc la școală. Viși și tu, Zelig?

ȘOR

Indată! Eū am uitat talesul meu. Nisim dă-mi un tales, dar nu unul de modă, îngust ca un ștergar. Intri'unul ca ăsta nici nu simți că te închini. Mie-mi trebuie un tales mare, gospodăresc, să ajungă până la pământ.

NISIM

Mă duc să caut.

ESTER

Pe cel mare l'am ascuns eū. (Manasse ese) L'aduc indată. (Vrea să se ducă.)

ȘOR

Ia stați oameni buni! Nu vă înțeleg. Ester, parcă d-ta erai mai... Tales imi trebuie mie? Uf! Bine că am scăpat de toată hopta asta și mă văd singur cu voi. Ședeam ca pe ghimpă. Am să vă vorbesc de o afacere serioasă. (Se plimbă frecându-și mâinile) Dar înainte de toate, Nisim, mie mi-e uscat în gât. Ia să aducă ceva vin. Eū sint ca o moară, ca să-mi umble bine limba, trebuie să torn pe chiscoiū. (Nisim sună) Dar nu vin roș, vin alb, se bea mai ușor, și ceva pișcoturi, nu de cele subțirele umplute cu vint; de cele grosuțe și lungurețe... (Intri feciorul)

NISIM

Destupă o sticlă de vin alb și adă și pișcoturile.

ȘOR

De cele grosuțe, Ghiță, știi, de cele grosuțe și lungurețe, nu de cele lalte. (Feciorulese. Șor își scoate tabacherea și o deschide). Nicî tutun nu mai am. Dă-mî ceva de fumat. Eu sînt ca o locomotivă, cînd lucrez, fumez. Dar tutun, Nisim, nu bețe.

NISIM

Fumezî inaintea mesii? Pe mine doctorul m'a oprit să fumez inaintea mesii, nu e sănătos.

ȘOR

Ia, dă-î dracului pe toți doctorii! Parcă asta e grija lor, să fie cine-va sănătos. Din sănătate trăese ei?

NISIM, scoate tabacherea și o dă lui Șor.

Poftim tutun.

ȘOR, își face o țigară.

Ce fel de tutun e ăsta? Gros și negricios. (Scoate un chibrit, îl freacă de pantalon și aprinde țigara)

NISIM

E lues turcesc. Mi-l-a adus consulul nostru din Smirna.

ESTER

Dar cât te costă nu spuî? Cu atăția bani ar fi putut să se ducă singur la Smirna să-și cumpere tutun.

NISIM

Lasă, Ester, banii nu sunt pierduți.

ȘOR

Dacă cineva ți-e dator cu bani, și-ți aduce tutun, e semn rău. (Feciorul aduce o tablă cu vin, pișcoturi și două pahare, le pune pe masă și ese)

ȘOR, se așează, ia sticla și umple un pahar.

Beî, Nisim ?

NISIM

Eu nici la masă nu beau vin.

ȘOR

Pentru asta trebuia să te muți la București ?
 (Gustă întâiu, apoi golește un pahar) Bun ! (Pune jos paharul, își reazămă
 coatele pe masă, își culcă fălcile în mâni și se uită la Ester și la Nisim).
 Ia, ghiciți, cu cine am venit eu azi noapte în tren ?

NISIM

Cu tatăl meu știu că ai venit.

ȘOR

Spune-mi, Nisim, ai ghicit-o asta din capul d-tale ?
 (Ca o taină). Am adus un mire pentru Lelia. (Pauză). M'am
 înțeles cu el să se sue în tren la Bacău, fără să
 bănuiească măcar cine-va că mergem împreună. Mă
 așteaptă acuma la otel. (Tăcere). Tăcerea asta o cunosc,
 e în regulă. Și conu Costache Buhălău, dacă vin
 și-i spun : „Coane Costache, am un cumpărător pen-
 tru grâu — conu Costache tace, pareă nici gând n'ar
 avea de vindut, și are nevoie de bani de crapă. Ce,
 nu vi-e fata de dat ? Fată și lingoare e bucuos o-
 mul când scapă de ele. Așteptați să vă rog ? Iată,
 nu vă rog. (Iși toarnă vin și bea). Unde e tutunul ? (Nisim
 scoate tabacherea și-i-o dă. Șor își pune tutun în tabacherea sa și-i dă lui Ni-
 sim tabacherea lui mai goală înapoi). Așa ! Ca să nu tot cer.
 (Iși face o țigară. Nisim și Ester se privesc). Ce vă tot uitați unul
 la altul că doi cocoși ? (Iși aprinde țigara). Parcă eu nu
 știu să tac ? Iată tac și eu. (Iși toarnă vin și bea. Pune un pi-
 cior peste altul, se reazămă de spată și suflă fumul în sus).

ESTER

Și ce-ai crezut, Șor? C'o să ne sperii? Partizii s'au propus destule pentru Lelia. Să fi avut zece fete...

ȘOR

Crede-mă, Ester, cunosc și eu lumea, să fi avut zece fete se propuneaă mai puține partizii.

ESTER

Adică omul d-tale o vrea pe Lelia, fiind-că n'am de cât doi copii, vrea să ne moștenească dară de pe acuma. Frumoasă recomandație! Acum pot doar să întreb măcar cine este.

ȘOR

Slava Domnului! Un pas înainte am făcut. (Iși toarnă vin cu încetul și bea încet). Dacă nu-l vrei de pe acuma, Ester, ce-ți pasă cine este?

ESTER

Dacă d-ta singur găsești că nu e pentru noi, de ce ai mai început vorba?

ȘOR

bea restul de pahar, se uită la Ester și izbucnește într'un hohot de ris.

Toate femeile sunt trase pe același calapod! De câte ori crezi că n'am avut aceeași conversație, cu aceleași tăceri, cu aceleași priviri, și femeea care vorbește și bărbatul care se uită și nu știe ce să zică! Și cred, când va trebui să mărit și eu o fată, D-zeu va face o minune ca și cu Bileam și va deschide gura femeii mele și ea o să vorbească, drept ca toate mamele, și eu o să șed ca un prost. Dacă ași voi ași putea să mă lungesc vorba trei ceasuri, dar nu vroi. Indată o să ne cază pe cap quartretul împreună cu studenta care tae bărbații goi, și a-

tuncî adio treabă! Şi nenorocitul meu care aşteaptă răspuns la otel!

ESTER

Şi ce a crezut? Dacă aşteaptă la otel, i vom sări îndată în gât? A aşteptat atâta, poate să mai aştepte puţin.

ŞOR

Ester, iar începi? Aşa nu vom isprăvi până mâine.

ESTER

Parcă trebuie să fie numai de cât astăzi? Ce? Lelia nu poate să aştepte încă o zi? Doar, slava Domnului! nu o apasă încă bătrâneţele.

ŞOR

Dar nici măi tânără nu se face. Ia uităte la mine, Ester. Ce? Nu vrei să-ţi logodeşti fata? Asta s'o spuî altuia. Şi o partidă cum ți-o propun eü...

ESTER

Mi s'aü propus cu totul alte partizi pentru Lelia, măi ales una...

ŞOR

Bine. Acuma am înţeles. O să-i spun să-şi iee grija, că fata e ca şi logodită, că la urma urmei nici fata lui Abeles din Focşani n'are trei picioare, că...

ESTER

Cum? O să-i scoţi svon Leliei că e logodită? Cine ți-a spus-o?

ŞOR

Altfel nu înţeleg. Şi apoi trebuie să-i spun doar ceva lui Emil Horn.

ESTER

Emil Horn este?! De ce n'ai spus-o îndată? Și d-ta ți-ai închipuit...

ȘOR

Firește că mi-am închipuit, și încă bine. De când Emil a făcut cunoștință cu Lelia an la Fălticeni, v'am scris doar de atâtea ori.

ESTER

Și ce ți s'a răspuns?

ȘOR

Cum se răspunde. Parcă în asemenea daraveri eu mă uit la răspunsuri.

ESTER

Ai cunoscut pe părinții lui Emil Horn?

ȘOR

D-ta i-ai cunoscut?

ESTER

Pe Țipră Fonfă și Ghedalie Veceră? Cum nu? El cumpăra produse și ea vindea pește sărat și măsline într'o dugheniță mică. Când am fost înaintea nunții mele la Botoșani, părinții lui Emil Horn ședeau vecini cu mătușa mea; Malca cea bogată i ziceau în Botoșani mătușei mele. Era rudă cu toate familiile mari din Dorohoi și Botoșani. Trebuie să fi auzit de dinsa.

ȘOR

De bogata Malca? Am cunoscut'o, Era mătușa d-tale?

ESTER

Da. Era soră cu bunica mea după mamă.

ȘOR

Ce inimă bună — de tăiat giamuri cu dinsa; nu giamuri mici, giamuri de cele mari de prăvălie. Și harnică femeie! Se hrănia trei zile cu o bortă de covrig și o coadă de scrumbie, și ce mai rămănea a patra zi dedea și la rude sărace. Dar bogată, putredă de bogată! Vezi, Ester, am avut și eu o mătușă cum rar se vede, ai cunoscut-o, trăia în Fălticeni, Elke Șoifer, femeia lui Alter Behemă, era schioapă, gheboasă și-i curgea din nas — d-zău s'erte. Dar nu sint mândru, de loc. Și am avut doar din ghebul mătușei mele tot atâta cât d-ta din lada de fer a mătușei d-tale. — Ia, să lăsăm rudeniile. Emil Horn e azi întreprinzător de clădiri, o afacere sigură, dai nisip, var și pietre și ieși bani. În locul dugheniilor lui tată seacă azi o casă mare, ce zice casă? Un palat și e mobilat numai englezește, nou, nou, parcă așteaptă palatul numai să-și aducă tînărul o femeie. Emil are azi o avere curată de peste trei sute de mii de franci. I-am spus că-i vești da cu Lelia două sute de mii...

NISIM

Cum, să-i dau cu Lelia?

ȘOR

N'am vorbit și nu mi-ai scris că vrei să dai atâta?

NISIM

Să-i dau lui îndată banii în mână? Asta nu o fac. Zestra Leliei se depune, cel puțin pentru doi ani. Asta e întâia condiție. Apoi, tata e aici, trebuie să mă povățuiesc și cu el. Il cunoaște pe Horn, a lucrat an la Fălticeni.....

ȘOR

Asta n'o măi face. Tatăl d-tale caută iuvățătură, i trebuie băieți subțiri, și d-ta știi cât plătește învățătura în zioa de azi. Emil n'a învățat mult, drept atâta cât cer afacerile. Altminterea bărbat frumos, știi, bărbat cum trebuie, și om de afaceri, pe el nu-l ieși așa... (Intră quartetul cu Roza)

LELIA

Merge de minune! Incă o repetiție, două, și Sâmbătă seară, strună.

NATALIA, luându-și zioa bună împreună cu Roza ; către Matei.

Știi, Matei, Roza dejunează azi la noi, să nu ne faci să așteptăm mult.

LAZAR

Eu vă petrec.

MATEI

Am de vorbit numai ceva cu d-nul Cohanovici.

(Natalia, Roza și Lazar es prin fund).

LELIA

Și eă mă duc să mă schimb pentru masă, bon jour, domnule Frunză. (Ese prin stînga)

ESTER

Și eă mi-oă lua zioa bună, trebuie să mă măi uit prin gospodărie. Cu slugile astea...

NISIM

Poftim, domnule Frunză, trecem în salonașul de alături.

ȘOR

Nu ; trec eă. (Arătând ușa din dreapta). În odaia asta trebuie să fie o masă, nu ?

NISIM

Cum nu ? (Șor ia tablaoa și ese prin dreapta, lăsând ușa puțin crăpată).

ESTER, întinzând mâna lui Frunză.

Bon jour, domnule Frunză.

FRUNZĂ

Pe doamna Cohanovică ași ruga-o să rămână aici.

ESTER

Trebue să fie vr'o afacere și că nu mă amestec în afaceri.

FRUNZĂ

Afacere nu tocmai. Pe mine chiar cuvântul de afacere m'ar supăra.

ESTER

Dacă-ți face plăcere, domnule Frunză.

FRUNZĂ

Multă plăcere. Veți putea să spuți un cuvânt bun pentru mine. (Se așează toți la masă, Frunză pe scaunul bătrânului).
Viața într'un oraș mic are un mare avantaj...

ESTER

Ei nu găsesc. În București îmi place mai bine în toate.

FRUNZĂ

Intr'un oraș mic oamenii trăesc mai aproape, mai laolaltă, se cunosc...

ESTER

Aici aveam de o sută de ori atâtea cunoștinți ca la Fălticeni. Ce putem avea noi acolo ? Două, trei case, restul e sărăcime.

FRUNZĂ

Dar oamenii din cele două, trei case se cunosc bine, cu calitățile și defectele lor. Intr'un oraș mare oamenii nu se cunosc. Iată-mă pe mine, vin la d-voastră în casă, ce știți despre mine? Nimic.

NISIM

Bine, domnule Frunză, poziția d-tale, lumea în care vii...

FRUNZĂ

Asta este. Poziția și lumea în care vine cineva, adică tot ce se vede pe din afară, asta se cunoaște. Dar starea materială și intelectuală a omului se cunosc rar, starea lui morală mai nică o dată. Mă cred acum dator să vă spun pe larg, sincer, cum stau eu în această privință. (În tonul unei povestiri). Când a murit tatăl meu, eram de optsprezece ani, abea...

NISIM

Bine domnule Frunză, ce trebuie atâta vorbă? Ai nevoie de ceva bani, ai pierdut în cărți, îți recunosc pe obraz, nu tăgădui, se întâmplă. Ești bun, îți dau, cât? O mie? Două? Mai mult?

FRUNZĂ, își schimbă locul pe scaun.

Eu nu joc cărți, nică de bani nu e vorba.

NISIM

Atunci vrei să vorbești pentru d-ta cu domnul ministru de justiție. Da, da, suntem vechi prieteni eu cu ministru. Așa-î, pentru mine face tot. (Intr'un ton de protector). Spune, să vedem, ce este? Și dacă...

FRUNZĂ

N'am stăruit nică o dată la nică un ministru. Este

ceva mai serios. Eri am primit decretul prin care sînt numit președinte de tribunal...

NISIM și ESTER

Felicitările noastre.

FRUNZĂ

De acum înainte sînt magistrat inamovibil, pot să-î ofer o poziție sigură aceleia pe care o iubesc din tot sufletul...

ESTER

A! Vrei să te însori? Asta e frumos! O să avem o nuntă. Lelia o să se bucure. Și nici n'ai spus nimica!

FRUNZĂ

Până acuma n'am avut dreptul să spun nimic. Dar acuma avînd o poziție sigură...

ESTER

Și se poate ști cu cine? (Șor se zărește puțin prin crăpătura ușii cu paharul în mână, din ce în ce crăpătura se lărgeste).

FRUNZĂ

N'am spus-o încă nimănuî, afară firește de Lazar și Natalia; ei știu tot. Dară...

ESTER

Asta este o adevărată dovadă de prietenie, domnule Frunză, că vorbești întâi cu noi. Cum sunt astă-zî fetele, cu creșterea ce li se dă, lăsate cum sunt de capul lor, însurătoarea este un hazard, e un pas care trebuie foarte bine chibzuit.

FRUNZĂ

Am chibzuit în tot felul. Fată mai bună în lume pentru mine nu e.

NISIM

Are ceva avere fata?

FRUNZĂ

Eû nu mē uit la banî.

ESTER

Fiind-că mē intrebî, permite-mî să-ți spun, domnule Frunză, asta n'o faci bine. In zioa de azi fetele să-race sunt mai pretențioase de cât cele bogate. Iată-pe calicul ăsta de Șor, l'ai văzut, are și el o fată, crezi că nu cere rochi de matasă? (Șor dă din cap) Și-î face, din toată sărăcia. Iat'o pe Roza: n'are nimica, Fratele meû e sărac, știî și d-ta (se face roșie ca sfecla) nu mi-e rușine s'o spun, a moștenit doar o avere frumoasă de la părinții mei, dar n'a vrut să mē asculte, a lucrat tot după capul lui și a prăpădit tot. Roza dă dar lecții ca să trăiască. Și de câte ori n'am rugat-o să vie să șază la mine. Dar nu! Ea, cu capul ei! In ciuda mea dă dar lecții aici în București și nu știu cum, câștigă binișor. Crezi că e mulțumită? Așa! Dacă ar putea, ar face mai mare lux de cât Lelia. E încă un noroc pentru ea că nu poate.

FRUNZĂ

Asta nu e cazul la mine. Fata pe care o iubesc are părinți bogați. Dar averea părinților nu e ceia ce m'a hotărît.

NISIM

Sunt dar alte greutăți la mijloc?

FRUNZĂ

Da, greutățile. Cu toate că în ziua de azi deosebirea de religie...

ESTER

A! Nu cumva vrei să ieși pe o ovreică?

FRUNZĂ

Da.

ESTER

Asta e frumos! Ce, deosebire de religie! Intre oameni civilizați cine se mai uită! Iată-ne pe noi dacă mă păzim oareși-carî forme, este măi mult de lume și pentru bătrânii noștri din familie, altminteri....

FRUNZĂ

Imi pare foarte bine că pentru d-voastră nu e o piedică, cât pentru cele lalte, sper...

ESTER

Și d-ta întâmpini piedică din pricina asta?

FRUNZĂ

De acuma cred că nu. Tocmai de aceea vorbesc cu d-voastră.

ESTER

Inainte de toate, ce zice fata?

FRUNZĂ

Fata mă iubește precum o iubesc și eu.

ESTER

Asta e lucrul principal, restul vine de la sine.

NISIM

Ai vorbit cu părinții? Fata are doar părinți?

FRUNZĂ

Da, părinții. Tocmai de aceea vorbesc cu d-voastră.

ESTER

Și ce zic părinții?

FRUNZĂ

Tocmai de aceea vorbesc cu d-voastră.

ESTER

Și vrei o povață? Sau vrei poate să intervin eu pentru d-ta?

PRUNZĂ

Ba nu, mai mult, vrea un consimțimint. Vă cer mână d-șoarei Lelia.

NISIM, sare de pe scaun.

Copila mea?

ESTER

Se face palidă ca moartea, se clatină pe scaun, duce mâna la inimă și suflă încet.

Apă, Nisim, apă!

ȘOR, intră repede.

Ia o inghițitură de vin, Ester, ia o inghițitură de vin!

NISIM

Ester! Ester!

ESTER, cu vocea slabă.

Eă nu măi pot. Mie mi-e rău. (Cearcă să se scoale, Nisim o sprijină de subsuoară)

NISIM, către Frunză.

Toate cele cu dragă inimă, domnule Frunză, dar asta, vezi singur, (Se inchină și ese cu Ester prin stinga)

FUNZĂ

Se uită lung la ușa prin care a eșit Ester și Nisim, își pune amândouă mâinile în cap și le trece încet peste obraz.

ȘOR

Vezi domnule Frunză, acuma stai și-ți freci ochii, parcă nu-ți vine a crede. Crede, moșule, crede. Așa-i dacă se viră cineva într'o afacere fără misit. Un misit o făcea altfel. Nicî nu trebuia să se știe cine este. Și puteai să mai vii în casă, să faceți quartet, să te mai uiți la ea. Dar așa, drum bun la moș ajun. Săraca Ester! Ce lovitură! Ea cu fudulia ei! Grea lovitură! — Dar să știi una, acuma e hotărît — azi, mâine, o logodește pe Lelia.

FRUNZĂ, se plimbă prin salon.

Azi, mâine, zici? Știi ceva?

ȘOR

Eă? De unde să știu eă? Doar abea am sosit. Zic numai așa. Dar desigur, acuma trebuie s'o mărite, și repede. O să-i scoată un mire din pământ. Dacă-ți trebuie un tâlhar, îl tai de la spânzurătoare. Și mai ales pentru Lelia miri s'or găsi. O fată, na! (Iși pune vârful a trei degete la gură și le sărută) Ca o acadea! (Bate în masă cu dosul degetelor îndoite). Și bogată! Baltă să fie, broaște se găsească. Și ca mâine o să-l vezi pe un broscoiu, rotund și grosuț, cum se apucă, după legea lui Moise și Israel, să-i facă Leliei broscuțe mititele. O să vezi, sau n'o să vezi, fiind-că lucruri de astea...

FRUNZĂ

Ești nerușinat!

ȘOR, se uită lung la Frunză.

Asta e meseria mea. Cu rușinea n'am câștigat încă o para. Și de ce sunt nerușinat? Fiind-că spun adevărul? Orî cine spune adevărul e nerușinat. Iacă-te pe d-ta. Iubești pe Lelia, te cred,

ți se vede pe obraz, și ai spus părinților adevărul. Cum îți inchipuești că te poreclește acumă Ester? Băiat de zahăr? Drăguțul mamei? Ingerașul lui D-zeu? Ia ghici! Dacă ai auzi, te-ai supăra. Eu nu mă supăr, sînt om cu minte.

FRUNZĂ

Om cu minte! Omul începe abea acolo unde se sfîrșește mintea (Șor sgâiește ochii la el). Asta nu o înțeleg alții, necum d-ta.

ȘOR

Nu, ce e drept. Eă știam pînă acumă că acolo unde se sfîrșește mintea, începe prostia.

FRUNZĂ

Tocmai asta e deosebirea. Și o să vedeți, cu puțină inimă se trece peste minte. Asta poți să li-o spuî. (Se închină puțin, mai mult din obicei, și ese prin ușa din fund).

ȘOR

Am înțeles! Ciudată comedie! (Se apropie de madam Potifar). Tot același cântec de când lumea, bărbat și femei. Dar bat'o s'o bată! Frumoasă a mai fost.

NISIM, intră din stînga și lasă ușa puțin crăpată,

Ce a mai zis?

ȘOR

Ce să zică?

NISIM

Ce ați mai vorbit atîta?

ȘOR

De multe. De misiți, de spânzurători, de tilhari, de broști, de broscuțe, de inimă, mai știu eu ce, pa-

lavre, cum se vorbește. Dar greu i-a mai venit omului, nici nu găsia cum să se ducă, parcă era țintuit aice. Un lucru pot să-ți spun, Nisim, păzește-ți fata! Dar de aproape! — Ce mai face Ester?

NISIM

Las'o acuma pe Ester. Am culcat-o. E ca trăsniță, geme și plânge. — Dar de unde o ieși că trebuie s'o păzesc pe Lelia? A spus ceva? A amenințat? Vrea s'o fure?

ȘOR

Să-mi spue? Eu sint prost? Singur nu înțeleg? Dacă-mi vorbește cineva prea mult de inimă, știu că-și-a perdut mințile, și eu smintiți de ăștia... Adu-ți aminte de Calman. Vezi unde ajungi cu muzica? Zidurile din Ieriho au fost mai tari ca o inimă de fată, și dacă li s'a cântat...

NISIM

Lasă acuma zidurile, Șor. Inainte de toate, tăcere. Am văzut că ai lăsat ușa crăpată, să mă fi așteptat eu la una ca asta... dar acuma rămâne între noi, înțelegi...

ȘOR

Dar, Nisim, așa mă cunoști? Dacă s'ar ști... O fată de ovreiu care a avut o dragoste cu un creștin, ce crezi? Ai putea s'o măriți așa de ușor? Ți s'ar cere cel puțin zestre îndoită. Și dacă pot eu, ca vechi prieten, său ca „omul nostru de afaceri“, cum zici d-ta, sau „calicul ăsta de Șor“, cum zice Ester, dacă pot eu să-ți fac o economie de un funt de bancnote, cred c'o să pricepi și d-ta... Vezi, Nisim, m'am săturat de calicie, de la o vreme se satură omul de

toate, și am și eu o fată de măritat. Mai ales lui Emil Horn, crezi c'o să-î suflu un cuvint ?

NISIM

Ce era să zic ? Da. Apropo de Emil Horn. Pe la trei ceasuri ai putea să vii cu el. Sper că Ester o să-și vie în fire până atunci. Să-l mai vedem, să vorbim, poate...

ESTER, dinăuntru, cu vocea plânsuroasă.

Nisim ! Nisim !

NISIM

Indată ! — Rămâne dar așa, pe la trei. (ese)

ȘOR, își freacă mâinile.

Merge, merge ! (la paharul de pe masă, se uită la el, e gol. Trece în salonaș, și-și aduce tablaoa, umple paharul și bea. Își face o țigară, scoate un chibrit și-l freacă de fața de masă, aprinde țigara și asvirle chibritul într'un colț).

LAZAR, intră.

Singur, domnule Șor ?

ȘOR

Singur, ca în pântecel mamei, adică nu, — eu nici norocul ăsta nu-l am avut, — în pântecel mamei am mai avut un tovarăș, dar de atunci m'am jurat, că nu mai fac nici o tovarășie ; mă lupt singur.

LAZAR

Nu știi, domnul Frunză a plecat de mult ?

ȘOR

Chiar acuma, mă mir că nu-l-ai întâlnit. Sau poate nu-l-ai recunoscut.

LAZAR

Ce va să zică asta? Cum să nu-l recunosc?

ȘOR

De! Dacă m'ași întâlni pe mine însu-mi cu o așa față, poate că nu m'ași recunoaște eă singur. Tatăl d-tale, Lazar, e bărbat, dar domnul Frunză și mama d-tale, păh! niște leșinați.

LAZAR

Cum? d-ta ai fost față?

ȘOR

Eă n'am nevoie să fiă față. Tocmai ăsta-ă meșteșugul. Dar ia să nu mai vorbim de asta. Păreții aă urechi. (Manasse apare în ușa din fund înbrăcat în tot ornatul de rugăciune).

Fiind-că înțelegi, o fată de ovreiă care a avut o dragoste cu un creștin....

MANASSE

Vorbiți tot de fata lui Calman? (Lazar și Șor se întorc surprinși).

ȘOR

Firește! De ce alta să vorbim? Așa ceva! Nică nu poate să'mă iasă din cap.

MANASSE

Nică mie. Chiar acum pe când mă închinam, mă tot gândiam, cu ce inimă se mă închină Calman, când știe pe fata lui între creștini. Se ferească D-zeă pe oră-ce ovreiă de așa nenorocire.

ȘOR

Zic și eu amin.

MANASSE, către Lazăr.

Și tu nu zici nimica? Vezi, Lazar, de când te-ai făcut mare nu ți-am vorbit nici odată de religie. Înțeleg, te gândești altfel. Dar de ce nu te închini și tu odată? Să te văd și eu odată pus ca mine?

LAZAR

Eu, bunicule?

MANASSE

Dacă nu de alta, macar de frumuseță. (Se indreaptă.
scoate pieptul) Uită-te!

ACTUL II

A același salon.

NISIM, ESTER, (pe sofa). LELIA (pe un scaun).

NISIM plimbându-se prin salon.

Ne mai auzit! Și nu ți-e rușine să mai vorbești? Ce? Ești de capul tău? N'ai părinți? Vrei să nu mai pot eși pe stradă? Să mă arate lumea cu degetul? Vrei să zică: Țsta e Nisim Cohănovici cu fata botezată?

LELIA, plânsă.

Dar de câte ori să vă mai spun că nu e vorba de botez? Nu'mi cere botez.

NISIM

Auzi! Nu cere botez! Ce noroc! Ce noroc! Și cum ți-ai închipuit? Tu ovreică, el creștin — ee vei fi? Un fel de metresă? Pentru asta am muncit eu toată viața, pentru ca singura mea fată să fie metresa unui judecătorăș? Asta e răsplata pentru creșterea ce ți-am dat? Pentru iubirea mea? Spune singură, spune-mi în obraz, spune, ți-am refuzat eu vreodată ceva? Pentru mine de multe ori nu mă înduram, dar pentru Lelia mea nici stelele din cer

nu'mi erau prea scumpe. Și să-mi faci mie una ca asta? Mie? (Ester dă din cap). Și ce crezi? Te vrea pentru tine? Te-ar lua cînd ai fi săracă?

LELIA

Da!

NISIM

Nu! Vrea banii mei.

LELIA, aprinsă.

Toate cele, tată, dar asta nu e drept. Nu cere nici un ban.

ESTER

De ce nu o ia pe Roza, dacă-î trebuie numai de cit o ovreică și nu-î cere bani?

NISIM

Copilă ce ești! Vrei să-ți spun ție: Umblu după banii tatălui tău! La asta te-ai așteptat? Firește, ție ți-a întors capul cu vorbe dulci, cu minciuni, ți-a făcut complimente, declarații...

LELIA

Nu, nici odată! E alt soț de om.

NISIM

Ce soț de om? Unul care mi se introduce în casă și-mi fură banii, e un tâlhar, și unul care-mi fură tot ce am mai scump, inima fetei mele și țintește tot la banii mei, ce crezi că este? Om cinstit? Un om cinstit nu se înțelege întiiu cu fata, întrebă întiiu pe părinți.

LELIA

Dar dacă nu cere nimic de la părinți?

NISIM

Cum, nu cere nimic de la părinți? Tu a cui ești? Te-a găsit pe drum? N'ai tată? N'ai mamă? (Ester dă din cap). Doamne sfinte! Nu știu unde ți-a fost capul. Cum de nu te-ai gândit mai departe? Ești tinăra, o să vrei să te duci în lume, să petreci, la cine o să te duci? La ai noștri, nu. Pentru ai lui vei fi tot ovreica și știți cit sintem noi de iubiți.

LELIA

Mă mulțumesc cu o singură iubire, și la acei cari nu vor vedea în mine de cit pe ovreica, la aceia mă voi uita eă cu dispreț.

NISIM

Frumos! Vei sta acasă și vei desprețui. Bună petrecere! Și apoi, te 'ntreb ce rol vom juca noi în casa ta, eă și mama ta? Socri ovrei la un ginere creștin, caraghioși! Ne va fi frică să ne întoarcem, să nu ne rîză în spate. (Ester dă din cap).

LELIA

Cine să rîză?

NISIM

Cei ce vor veni la tine, musafiriî lui.

LELIA

Pe cine ar ride de ai mei, Matei ar fi în stare să'l împuște.

NISIM

N'am nevoie să rîză și n'am nevoie să împuște. Și cât nu mă bucuram eă, cînd vedeam în alte case bărbați în vîrsta mea, cari aă nepoți, și mă gîndeam la vremea cînd Lelia mea va avea și ea co-

pîi și voi legăna pe genuchî micîi ei ângerași. Lelia, Lelia, copiilor tîi le va fi rușine de bunicul lor ovreiu! Să știu eu că nepoșilor mei le e rușine de mine? Asta vreî, Lelia? (Ester dă din cap).

LELIA

Copiii mei vor fi crescuți de mine, vor fi oameni, nu vor ști nici de ovreî, nici de creștini.

NISIM

Vor ști, Lelia, vor ști, asta se află repede. Și dacă vor fi bine învățați și bunî patrioți, le va fi rușine și de tine. Cunosc eu de ăștia! Scui pă pe barba tatei și pe mormîntul mami și se mai laudă de voinicie — aș scuiat doar numai pe niște ovreî.

ESTER

Frumoasă conversație! Bune zile am ajuns eu! Vai de capul meu, ființă nenorocită ce sînt! De ce am mai trăit? De ce nu m'a strîns d-zeu cu zece ani în urmă? Pentru asta te-am păzit eu ca ochii din cap? Cînd alte mame petreceau, unde stăteam eu toate zilele și toate serile? Lîngă Lelia, ca să nu o las pe mîna slugilor. Și cînd ai fost bolnavă de scarlantină — mă înfioară și acuma cînd mă gîndesc — săptămîni întregi n'am închis ochii și te-am îngrijit și am postit și, nopți întregi lîngă patul tîu m'am rugat la d-zeu să-mi scape copila și m'am gîndit și eu că pentru toată grija, pentru toată truda mea, imi vei face odată o bucurie, (cu buzele tremurînde a plîns) și iată bucuria ce-mi faci. (Sculându-se). Eu nu mai zic nimica. Am vorbit destul. Fă cum vreî. Și dacă ai plăcere să-mi rupi inima, rupe, rupe! (Își duce batista la ochi și ese prin stînga).

NISIM

Mama ta plînge și tu nu te mișți? Nu te duci după ea? Nu te atinge? Aî și început să'nveți dispreț pentru părinți?

LELIA

Te rog tată, nu mă mai încărcă și cu muștrări nedrepte. Crede-mă sînt și eu destul de nenorocită. Ce vrei să-î spun mamei? Parcă eu nu vî înțeleg?

NISIM, blînd

Înțelegi, Lelia, știam că înțelegi, ești deșteaptă, ești draga mea copilă (îi trece cu mina peste păr) și n'o să vrei să ne nenorocești. Așa'î Lelia? Parcă noi ce dorim? Noi nu mai sîntem tineri, am trecut dealul, mergem acum la vale. Pentru tine viața abea începe, și dorim să te vedem fericită, cât se poate de fericită.

LELIA

Asta trebuie să 'mî-o spuî? Eû singură nu știu cât mă iubiți? Și tocmai de aceea am crezut că mă veți lăsa să'mî aleg fericirea pe placul meu, că veți pricepe...

NISIM

Nu, asta nu pricepem, asta nu o pricepe nimeni. Sunt lucruri cari nu pot intra în cap, nu. Și-î încă bine că tatăl meu nu știe nimic. Cât te iubește el, ar fi moartea lui.

LELIA, dă din cap

Săracul bunice!

NISIM

Vezi că 'ți-e milă de el? Vezi? Știam eu că aî

inimă bună. Ai auzit singură cum îl plânge pe Calman Zaraf, mai ales dacă i s'ar întâmpla lui...

LELIA

Ce, eă fac tot ca Rașela? Eă fug? Eu mă botez?

NISIM

Nu, Lelia, ferească D-zeă! Cine s'a gândit la una ca asta? Dar la urma urmei e tot una, ai vrut să'l eă pe un creștin, 'ți-a trecut așa prin cap, nu te-ai gândit; copilă cum ești, nu te-ai gândit.

LELIA

Ba, m'am gândit și foarte mult.

NISIM

Crede-mă pe mine, nu te-ai gândit, ți s'a părut că te gândești, dar nu te-ai gândit, căci dacă te-ai fi gândit... Chiar acuma te-ai mai liniștit și o să vezi, nu trece mult și o să uiți că...

LELIA

Să uit eă? Nică o-dată!

NISIM

De astea se uită, crede-mă pe mine. O să ți se pară ca un vis.

LELIA

Dacă partea cea mai bună a vieții este un vis, ce este restul?

NISIM

Asta ai zis-o foarte frumos, Lelia: Toată viața e un vis și se uită, visurile se uită. Să nu mai vorbim de asta. Acuma trebuie să sosească Șor cu Emil Horn...

LELIA

Nu vreaŭ să vĕd pe nimeni.

NISIM

Ce-ți strică, dacă o să'l vezi? O să vie, 'l-am poftit încă de astăzi dimineată, de unde să fi știut eŭ? Și trebuie să te arăți, asta trebuie, vezi singură, nu merge alt-fel, nici nu voiŭ să se bănuiască măcar... Par'că te silesc? Dacă n'o să 'ți placă el, va fi altul, pe ori-care vei voi...

LELIA

Pe nici unul.

NISIM

Acuma du-te, copilă, de te îmbracă, vezi singură, trebuie să te îmbraci, nu merge alt-fel, și eŭ mă due să vĕd de mamă și să'i spun că tot ești copila noastră cea bună și dulce. (O sărută și ese prin stînga. Lelia își ascunde obrazul în mîni. Intră Lazar din dreapta).

LAZAR, se apropie de Lelia

A trecut furtuna?

LELIA

A trecut și vezi cum m'a lăsat, incovoiată și sdrobotită. Frate dragă, mie mî-e deșert și pustiŭ în cap și inima mî-e plină de jale. Dorul mă mână într'o parte, iubirea veche înrădăcinată mă ține pe loc. Sunt nenorocită și așa și așa. Nu știŭ singură ce să fac în nenorocirea mea, nu știŭ. Spune-mi tu, fii tu călăuza mea, povĕțuește-mĕ.

LAZAR

Cum să te povățuesc? Să'ți spun: Fă așa, fiindcă eŭ cred că așa e bine? O povață este un petec alb pe o haină neagră, e voința străină altoită pe

un suflet străin. Acum poate să ți se pară că am dreptate, fiind-că s'ar potrivi cu dorința ta, mâine însă vei vedea că nu se potrivește cu firea ta, și povața va fi rea.

LELIA, privind-u-1 și zâmbind printre lacrimi.

Ăsta ești întreg tu, iubitul meu frate, înțeleptul blând, liniștit și nepăsător. Dar nu înțelegi, e sora ta care în nespusa ei durere vine la tine și ți cere ajutor, norocul ei, viața ei întreagă, sunt în joc, iar tu, în loc de a mă lămuri, de a 'mi da măcar o părere, tu mă hrănesci ca în tot-d'auna cu filosofie.

LAZAR

Părerea mea ți-am spus-o.

LELIA

Eu n'am înțeles nimic. Ce să fac? Ce să fac!

LAZAR

Să fii credincioasă cu firea ta. Să nu întrebî pe altul ce e bine. Ce e bine pentru el, e pentru el. Tu coboară-te în lăuntru-tău, cercetează inima ta, și ce-ți va spune ea că e bine, aceea fă, și lasă lumea să zică.

LELIA

Săraca inima mea! Durerea părinților o sfișie, durerea mea o doboară, aleg durerea mea. Să fi văzut jalea mamei, să'l fi văzut pe tata cât de duios îmi vorbea și se ruga... Voiu fi doamna Horn! Acest nume mă infioară, pe acest om nu pot să'l sufăr, cu atit mai bine. Mă jertfese, cel puțin să fie jertfa întreagă. Si părinții când vor vedea fericirea ce mi-au gătit, se vor îngrozi de bucurie. (Sărind de pe scaun și puindu-și amîndouă mâinile în cap). Și, doamne sfinte, ce se

alege de mine și ce se alege de el? Și norocul nostru, praf, și cuvîntul meu, minciună, și eă singură o sdreanță svirlită la cel dintîi...

LAZAR, apucând'o de amîndouă mîinile.

Lelia!

LELIA

Ai dreptate Lazar, ai dreptate, dar nu pot, nu pot, vezi, mă apucă de gât, mă înecă. Lui Matei, te rog, să-î spuî că 'l voiî iubi cît voiî avea suflare în mine, il voiî iubi ca pe un frate, ca pe tine, Lazar, și (plângînd) spune-î că 'l rog să înțeleagă și să mă erte, și spune-î că 'l rog să mă iubească și el ca pe o soră, ca pe Natalia. Când o să'l vezi, Lazar?

LAZAR

Chiar azi.

LELIA

Bine, să'î spuî, și-î trimit sărutări... Nataliei.
(Se duce încet spre ușa din stînga, se opreș'e, ușa se deschide, Nisim intră și 'î zimbește Leliei.)

NISIM, către Lazar.

Șor n'a venit încă?

LAZAR

Poate e dincolo la bunic?

(Nisim ese prin ușa din fund. Lelia se întoarce și mai încet, cu capul plecat și ținînd apăsată de dinți unghia degetului cel gros de la mîna dreaptă strînsă în pumn. Cînd e aproape de tot de Lazar, 'î șoptește ca o taină.)

Știi, Lazar? Mai este o cale.

LAZAR, Uitîndu-se lung în ochii ei

Lelia!

LELIA

Tu te-ai gîndit vr'odată?

LAZAR

Nu e vorba de mine.

LELIA

Eū nu, nici odată, și acuma mă îngrozese gîndindu-mă. Ți-e groază și ție cînd te gîndești?

LAZAR

Mă înfioară cînd imi spuī că te gîndești tu.

LELIA

Cînd n'oi măi putea, calea asta aleg.

LAZAR

E rea. Nu desleagă nimic.

LELIA

Scapă.

LAZAR

Pe cine?

LELIA

Pe cel ce suferă, pe cel ce nu măi poate.

LAZAR

Dar cei-lalți?

LELIA

După aceea omul nu măi e dator nimēnuī nimic, nici să asculte, nici să se ție de cuvînt, nimic.

LAZAR

Dar durerea lor? A luī, a părinților, a mea.... Vezi, Lelia, el îți va erta toate, numai asta nu, te iubește prea mult. Și părinții și bunicul.... Nu vrei să te duci din casă fără voia lor, și te gîndești?... Și eū, Lelia? Noi toți ce ne facem? Staī la mijloc între el și părinți și pentru a nu supăra pe nici o parte, vrei să le nenorocești pe amîndouă.

LELIA

Când te aud vorbind, văd bine că ai dreptate, dar când voi fi singură, știu că iar mă voi gândi.

LAZAR

Făgăduiește-mi că te vei sili a alunga aceste gânduri, a le învinge. Încă azi voi vorbi cu Matei și ți voi aduce și părerea lui; ți-o aduc înscris.

LELIA

Nu, Lazar, te rog, nu, lui nici un cuvânt, e destul de nenorocit.

LAZAR

Și crezi dacă... cugetă, închipuește-ți... cum i-ar fi atunci?

LELIA, *Iși acoperă obrazul cu amindouă mâinile.*

Nu, nu... nu pot să-mi închipuiesc... e grozav lucru, grozav lucru! (*ese prin stînga.*)

ȘOR, *Intră repede.*

Bună zioa, Lazar, Emil Horn vine îndată. Tatăl d-tale unde'î?

LAZAR

Trebue să fie dincolo.

ȘOR

Uf! Lazar, să vezi să faci tot, să-ți vinzi și că-mașa de pe tine, numai bogat să fii, să nu fii nevoit să te faci misit. Amară meserie! Acuma el mă face nazuri, pune condiții, se tocmeste cu mine, se fudu-lește, îmi sună cu punga la urechi. Măi bine să-ți viri capul într'un buștean crăpat, de cât între două lăzi de fer. Dar în sfîrșit l'am muiat. De giaba sint eă misit? Știi Lazar, și Moise trebue să fi fost misit,

altfel nu scotea el cu vorba apă din piatră. Eū am făcut azi o minune și mai mare, am scos de la Emil Horn două stiele de vin roș — la masă 'mī place vin roș — și o sticlă de șampanie, adevărată șampanie (clănțânește cu limba) fain! Doisprezece franci sticla, am văzut cînd a plătit. Să știe domnul Manasse unde am dejunat eū astă-zī! Chiar la otel cu Emil. Dar carne de porc n'am mîncat, zēū, nu. Ciudat lucru! Trăese doar și cu creștinii, umblu cu ei, fac afaceri cu ei, la moșie la conu Costache Buhălău am și mîncat de multe ori. Aū și ei multe lucruri bune, nici partea creștinească aceea cu pērul lung și fusta scurtă, nici aceea nu e de lepădat — dar carne de porc, nu. Mē duce într'o zi Haim Chișcă la Botoșani să mîncăm crenvirști. Mănănc, beaū bere, și'mī place. Și Haim Chișcă n'are ce face și 'mī spune din ce se face crinvirșt. Cînd a început de o-dată porcul să 'mī grohăe în pîntece și să facă porcării, de am crezut na, na, Șor, a venit ceasul să trimiți să 'ți iee măsură pentru un costum de scânduri. Rēū mī-a mai fost. Douē zile am stat în pat și tot credeam că'mī umblă porci de desubt. Urită dihanie. Nu știū pentru ce a mai poruncit D-zeū din adins să nu mîncăm carne de porc. Dacă toate legile noastre ar fi așa de ușor de ținut... Dar ce e asta Lazar? Mi se pare că eū vorbesc și d-ta tacī. Ești cam trist. Nu cum-va iți pare rēū și d-tale dupe domnu Frunză? Ce? Vrei să te înrudești și mai de aproape cu Hristos? Lasă, Lazar, rudenia asta ne-a costat destul. Și la urma urmei religia ovreiască tot face mai mult.

LAZAR

Lasă religiile, d-le Șor.

ȘOR

Cum să le las, dacă nu mă lasă ele pe mine? Una mă ține și cea laltă mă bate. Dar religia ovreiască tot face mai mult.

LAZAR

Religiile sint de o potrivă, bune saū rele, după cum o ieī, dar nu se poate zice : asta e mai bună.

ȘOR

Nu ? Și daca ți-o dovedesc eū ? Ce plătești ?

LAZAR

Să dovedești ?

ȘOR

Foarte ușor. Iacă. La noi la Fălticeni s'a pripășit an un englez din Colomea, avea o figură uscată și mustățile rase și-ī zicea misionar. Făcea comerț ambulant cu religie. Pe semne că tatăl lui era negustor de haine vechi. Și englezul cela umbla printre ovrei și imbia pe fie-care să facă trampa, să schimbe religia lui cea veche ovreiască pe religia cea nouă creștinească, nu pēr pe pēr, englezul mai dădea câte o mie de franci deasupra. Acuma te întreb, dacă religia ovreiască n'ar face mai mult, de ce mai dădea adaus ? Se pare că religiile sint ca vinul cu cît sint mai vechi cu atâta sint mai bune. (Se apropie de madam potifar, în locul ei se află acum un alt tabloū reprezentînd pe un măgar jigărit de foame în mijlocul unui strat de florī) **Minunea minunilor!** (Iși pune un pince-nez). Cum se schimbă omul ! Și tot seamănă ! Dar unde-ī madamița ?

LAZAR

S'a scos.

ȘOR

V'ați feștelit tot salonul. Vezi s'o pue la loc.

LAZAR

Nu-î place bunicului.

ŞOR

Cred şi eu. Când voi fi în vîrsta lui n'o să-mi placă nici mie.

(Manasse cu Nisim intră din fund).

MANASSE

Dacă vrei şi Ester vrea, fireşte, eu n'o să zic nu. Dar tu mă întrebă dacă-mi place mie, şi nu pot să zic da. Eu aş fi dorit alt bărbat pentru Lea, din altă casă, cu altă creştere, cu altă învăţătură....
(Către Şor). Zelig, de ce nu mi-ai spus nimica tot drumul de Emil Horn?

ŞOR

Ca să nu mi-l deochi. Un mirişor aşa de draguţ alb şi roş ca zugrăvit. Şi-l aduc drept la minut, când Nisim şi Ester au o poftă nebună de aş logodi fata.
(Scoate ceasornicul). Mă mir numai că nu vine, trebuie să vie îndată...

MANASSE

Nici graba asta nu o înţeleg. Aţi putea să mai aşteptaţi, să mai alegeţi. O partidă ca asta, un pumn de bani într'un ulcior gol, aţi găsi ori-când. Să vedem, o să mai vorbească şi eu cu el, putem să trăgănim, să nu zicem nici da, nici ba...

NISIM

E greu, tată, e foarte greu. O fată în zioa de astăzi... e greu, multă alegere nu e. Pareă noi nu ne-am gândit? In sfîrşit, ne-am hotărit. Şi Lelia e o fată bună şi ascultătoare şi o să dea d-zeu şi va fi fericită.

MANASSE

Norocul Leii! Sara numai de asta vorbea, dar n'a fost s'ajungă ceasul. Și gândul ei era altfel, ea ar fi dorit să luați de ginere pe băiatul lui Alter Corn, a și fost intrat în vorbă.

ȘOR

Cu Alter Corn? Parcă mai are ceva? Ca mâine face crah. Și ce o să i dea băiatului de zestre? Jumătate faliment și o ipotecă prima pe mormîntul măsii? Și ce mai odor dulce de băiat, numai muzică! I flueră oflica din gât și guturaiul pe nas. Dar învățat! N'am ce zice. A studiat cinci ani rabin la Breslaū și nu știe care-i cal și care-i iapă. Asta pe semne nu se'nvață la Breslaū. Altmintirea, om! Are două picioare, dacă ar avea patru, m'aș mira mai puțin. Și ce nas! Ce nas! (Face un gest parcă ar fi de un cot). Dacă i s'ar tăia nasul dinainte și i sar lipi dinapoî, ar fi o maimuță.

MANASSE Zimbînd

Se ferească D-zeu de gură rea! Dacă te-ar anzi Alter!

ȘOR

Să mă auză Alter? Zeu, asta ar fi o minune de care m'aș mira și eu. Omul e surd ca o piatră de mormînt, de zece ani nu 'și-a auzit numele și toc-mai pe mine să mă audă?

(Ghiță aduce o scrisorică lui Lazar care o deschide și citește).

LAZAR

Bine Ghiță. Spune că nu e nevoie de răspuns, către seară trec eu singur. (Ghiță ese).

NISIM

De la cine e scrisoarea?

LAZAR

De la Frunză.

NISIM

De la Frunză? Se uită furios la Lazar.

LAZAR

Da.

MANASSE

De la prietenul tău, pe care 'l am văzut azi?

LAZAR

Da, bunicule.

MANASSE

Știi, Lazar, prieteșugul ăsta cu creștiniî mie nu'mă
 intră în cap. Ce are de împărțit un copil de ovreiî
 cu un creștin? Nu pot să zic, prietena Leiî, profe-
 soara, pare a fi o fată bună...

LAZAR

Cine? Natalia Frunză? Bunătatea singură, un cap
 mă limpede și un suflet mă blând nici nu se găsește.

(Șor înaintea măgarului dă din cap și tușește).

MANASSE

Dar prietenul tău, judecătorul, nu'mă place de loc.

LAZAR

De ce, bunicule? Frunză e un om cum rar se
 vede.

MANASSE

Mă-a fost prea prietenos, și când un creștin e
 prea prietenos cu un ovreiî... am trăit eî îndestul
 pentru a ști ce va să zică asta. Apoi se tot uita la
 mine, parcă ar fi vrut să'mă citească în fund, să

mă cântărească, să vadă cam cât trage moșneagul
ăsta. Și ție, Nisim, ce zor avea să'ți vorbească nu-
mai de cât? Ce 'ți-a cerut? Bani!

NISIM

Nu.

MANASSE

Nu? De obicei cu asta se începe prieteșugul și
cu asta se sfirșește.

ȘOR

Voia să 'i spue lui Nisim ceva dintr'un proces.

MANASSE

Dintr'un proces? Un judecător? Parcă ai zis că
e om cum se cade, Lazăr? (Mai mult pentru sine) Da, da,
așa sunt ei, când sunt cum se cade.

LAZAR

Era o afacere personală și vroia să știe părerea
tatei.

NISIM

Așa este, da, vroia să știe părerea mea.

MANASSE

Și nu te miri că nu'l-a mai găsit pe altul să'l in-
trebe de părere?

NISIM

Ce să mă mir? Iată, m'a întrebat pe mine. Așa
mă întreabă mulți.

MANASSE

Oamenii de afaceri, înțeleg, dar un judecător când
începe să se amestece în afaceri, e vai de judecată
și vai de afacere.

ȘOR

Afacerea de care a vorbit domnul Frunză e o afacere frumoasă, așa zile să am eu! Eram în odaie dincolo, am auzit tot, n'am avut la mine vată să'mă astup urechile. Frumoasă afacere! O știm numai noi amândoi, eu și Nisim, dar n'am dreptul să spun nimica. Așa'i, Nisim? Și pe cînd se vorbea aice de afacerea cea frumoasă, eu am bătut dincolo un vi-nușor alb, de gust, o să'ți placă și d-tale, d-le Manasse. Mai ai vr'o sticlă, două, Nisim?

NISIM

Cum nu? Bucuros. (Sună)

ȘOR

La un pahar de vin se vorbește alt-fel. Așa, parcă mi-e uscat în cap.

(Intră Dina)

DINA

A sunatconița?

NISIM

Nu, eu am sunat. Dina, adă o sticlă de vin alb și câte-va pahare.

ȘOR

Și ceva la vin, Dina, nu tot pișcoturi, caută ceva prăjituri. (Dina ese) Și Emil care tot nu vine!

(Intră Ghiță, anunțînd:)

Domnul Horn.

NISIM

Să poftească înuntru. (Ghiță ese)

ȘOR

Vorbești de lup și lupul la ușă.

NISIM, Merge până la ușă.

Bună ziua, domnule Horn.

HORN, Intră, dă mina la toți

Bon jour, bon jour. Mă scuzați, am întârziat puțin, m'aș reținut la minister. Când ai a face cu autorități ești om vîndut.

ȘOR

Pe prețul cât ți se dă d-tale m'aș vinde și eu, las și mai efin.

HORN, zîmbind mulțumit de sine.

Cred și eu, s'ar găsi mulți.

NISIM

Poftim, șezi, domnule Horn.

HORN către Manasse.

Imi pare bine că ve găsesc și pe d-voastră aici la București.

MANASSE

Da. Am venit azi dimineață.

HORN

Și eu am venit azi dimineață. Cu afacerea mea sint tot pe drum, o întreprindere la Dorohoï și una la Craiova, la mijloc mai aleargă și la București, mai abate-te și acasă la Botoșani...

ȘOR

Model de ștofă de bărbat! Nu unul care șade tot anul acasă și i se urește femeii. Eu știu, când vin acasă de la drum, femeia mea se uită la mine parcă ași fi alt bărbat. Mai că mi vine câte odată s'o trimit pe femeia mea la drum, poate când o să vie

acasă o să fie altă femeie. (Dina aduce vin și prăjituri. Șor uitându-se la prăjituri). Să trăești, Dina, asta ai făcut-o bine. (Dina rușinată aleargă afară. Șor toarnă lui Manasse un pahar de vin și sie'și unu). Nisim nu bea vin, copiilor nu se dă vin, că visează noaptea.

HORN

Eū nicī nu beaū vin între mese.

ȘOR

Cu atât mai bine, rămâne sticla pentru noi. Să trăim !

MANASSE

Să trăim ! (Nisim se îndreaptă spre ușa din stînga).

ȘOR

Stai, Nisim, întâiū afacerea apoi cocoanele. Sper că Emil îți va fi ginere, dar în afaceri, asta trebuie să 'ți spun, d-lui seamănă cu socrul meu.

HORN

N'am plăcerea să'l cunosc.

ȘOR

Eū il cunosc, dar plăcere n'am nicī eū. Vin la socrul meu și'i spun mă rog, socrușorule, imi trebuie o sută de franci până mâine, sfint, mă jur pe frumusețea femeii mele, mâine ți-i dau înapoi. Socrul meu zîmbește și 'mă răspunde : Bine, dar mâine mi-i dai ? „Da“. Bine, închipuește-ți că e deja mâine și mi-ai și dat înapoi. Domnului Emil Horn, iată-l față, i vorbesc azi un ceas bătut că zestrea se depune pe doi ani, iar domnul Emil Horn imi tot răspunde : Bine, dar peste doi ani mi se va da ? Ce va fi atunci, poate să fie și acuma. Iată-vă împreună, înțelegeți-vă, eū mi-am făcut datoria. (Bea, în-

cepe să 'și facă o țigară). Vezi, Nisim mi-am cumpărat tutun, consulul d-tale din Smirna sgârie, d-tale ți-a sgâriat în pungă, mie mi-a sgâriat în gât. Poftim, vorbiți.

NISIM

În situația d-tale financiară, așa cum se prezintă, nu pricep stăruința...

HORN

Veți înțelege, domnule Cohănovici, că tocmai în situația mea financiară, când e vorba de bani, nu sint obicînuit să întâmpin dificultăți, și sint surprins că tocmai aice se găsește un fel de lipsă de încredere care...

NISIM

Dar nici decum! Așa e obiceiul.

MANASSE

Și acest obicei e foarte bun. În vremea mea ginerele venea de ședea după nuntă câțiva ani la socri în casă, puteau să vadă cum trăesc tinerii împreună, înainte de a se duce la căsnicia lor. Azi e altă lume, fata se dă din casă îndată după nuntă, dar zestrea ei e drept să se asigure măcar pentru câțiva ani.

HORN

Nu m'am așteptat la atâta opunere, ca să vă arăt însă că nici eu...

ȘOR

Foarte bine, trecem mai departe, la când nunta? (Intră Ester). Iată o pe Ester, vine ca chemată, parcă a simțit că e vorba de nuntă.

ESTER

Bună zioa d-le Horn.

HORN

Bon jour, doamnă Colănovici (I sărută mâna).

NISIM, cam îngrijat.

Unde e Lelia ?

ESTER

Vine îndată cu Roza. N'ai idee cât de îndărătnică e fata asta, ar vrea ca Lelia să se îmbrace după capul ei.

ȘOR

Cu studenta ceea mai am eu un cântec, las'o pe mai târziu. Acum vorbim de nuntă, poftim, înțelegeți-vă. (Iși toarnă vin și bea).

HORN

Imi veți permite să vă spun părerea mea...

ESTER Nemulțumită.

Poftim.

HORN

Voiu ca nunta să se facă cât de curând. E vară, vremea noastră de lucru, am o mulțime de muncitori de tot felul în toate părțile. Nicî așa nu voiu putea veni de multe ori să'mi ved logodnica, și apoi, eu sunt om practic, mie nu'mi place o afacere care se trăgănește.

ESTER, rece.

Dar nicî așa de repede nu merge. Doar nu 'mi voiu da eu copila mea din casă așa cum a apucat-o vremea.

HORN

Parcă dupe nuntă nu se poate face?

ESTER, hotărit.

Eū Ńin să-mi înzestrez fata așa cum am fost deprinsă eū în familia mea.

HORN

Acuma nicī nu se mai face atāta la nuntă, e altă vreme.

ESTER, aspru.

Se poate că pentru alŃii vremile să se fi schimbat, pentru familia noastră e aceeași vreme ca mai nainte, și cum am apucat-o eū la părinŃii mei...

ȘOR

StaŃi! Am eū o idee. (Iși golește paharul). Vinul āsta e plin de idei. (Cātre Nisim și Horn). Păcat că nu beŃi. Iatā ce zic eū. D-ta, Ester, tot Ńii la madam CārpaŃki din Viena.

ESTER

Krapowski. mă rog.

ȘOR

CārpaŃki, CrapoŃki, tot una, toŃi polonii āștia aū un nume. Mă mir numai că se mai cunosc între ei. Trebuie ca o femeie să ca pe altul drept bărbatul ei, nu se poate. Eū zic darā așa: Māine, poimāine, d-ta pleci cu Lelia la Viena, acolo vė faceŃi toate cele în voe, și repede, să zicem în cincī, șase săptămāni. Și cu o zi douė inaintea nunŃii vė intoarceŃi. Voi veŃi fi acolo liniștite, Emil va fi aice om slobod, așa e Nisim?

NISIM

Șor are dreptate. Ar fi chiar bine să te duci cu Lelia la Viena până la nuntă... Tot era să vă duceți în străinătate, la băi...

ESTER

Cum crezi; dacă voiți numai de cât...

MANASSE

Până atuncea voiți putea să regulez și eu toate, mai ales cu Calman. Bietul Calman! (Către Horn). Ai auzit de nenorocirea lui?

HORN

Ce nenorocire?

MANASSE

Știi, Calman a avut o singură fată...

HORN

A! istoria cu fata? C'a fugit? Cum nu? Și închipuiți-vă, acum două luni mi s'a propus mie. Bună treabă aș fi făcut eu.

ȘOR

Cine ți-a propus'o? Vezi una ca asta n'ași fi făcut'o eu. Ferească D-zeu! Intreabă-l pe Nisim, dacă nu mă crezi, mă cunoaște de mai mult; fiindcă o fată de ovreiū care a avut o dragoste cu un creștin...

(Intră Lelia înjururată după gustul Esterei și Roza).

LELIA Se duce drept la Emil și-î întinde mâna.

Buna zioa, d-le Horn.

HORN

Bon-jour d-șoară. (I sărută mâna).

LELIA

Nu cunoști pe d-șoara Blum, (presentând) D-nu Horn, verișoara mea.

HORN

Imi pare bine de cunoștință.

ROZA

Asemenea.

ȘOR

D-șoara Roza e studentă de medicină. Frumoasă știință, vezi multe, păcat că n'am învățat și eu.

ROZA

N'ar fi de d-ta.

ȘOR

Și de ce mă rog?

ROZA

La noi se vede mult și se vorbește puțin, d-ta vezi puțin, dar vorbești cam mult.

ȘOR

Aice te înșeli d-șoară. Întăiu un misit nu vorbește nici o-dată prea mult, și apoi meseria noastră este câte-o-dată să vezi, să auzi și să taci ca umbra unui mort. Auzi, Nisim, eu nu știu să tac!

HORN

Mă mir numai de ce mă stuiază fetele medicină, parcă nu's destui bărbați medici, și nici aceia n'au ce face.

ROZA

Se miră lumea cât se miră, până ce nu se va mai mira.

HORN

Știi domnișoară, de an de când te-am văzut la Fălticeni ai măi crescut.

LELIA

Se pare că așa î, mi-a spus-o și bunicul. — *Subi eleva o afirmati juste*

ESTER

Eū ași zice să trecem în salonul de piano, Lelia ne va cânta ceva. *Căta subtili în rașgare*

(Ghiță aduce dulceața, numai Horn ia).

LELIA

Eū să mai cânt? Astăzi? Te rog, mamă...

NISIM

Las'o, Ester, a cântat destul toată dimineața. (Către Manasse). Ași voi să te întreb ceva, tată. (Manasse se scoală și ese cu Nisim prin fund).

ESTER

Am uitat inelele mele, fiș așa de bună Roza, saū mă duc și eū cu d-ta. (Ese cu Roza prin stînga).

ȘOR

Lazar, mai este o ușă și pentru noi. Hai să-ți spun un secret. (Iși ia un pahar cu vin și ese cu Lazar prin dreapta).

HORN

Presupun, domnișoară, că pricepi scopul pentru ce am fost lăsați singuri.

LELIA

Da.

HORN

Și ce zici d-ta? Cu părinții m'am înțeles în toate privințele, acum vreaū să aud și părerea d-tale.

LELIA

Ce părere să am eū? Eū nu sint a mea, sint a părinților, a bunicului, pe fete le dă, auzi în toate zilele: „Mi-am dat fata după cutare“, și...

HORN

Și-î foarte bine așa. Părinții știu ce fac. Vezi d-ta : o căsătorie trebuie să aibă o bază solidă, căsătoriile de amor fără bază solidă sint clădite pe teren nesigur. Un prieten al meu, tot întreprinzător de construcții, om cu avere, s'a aprins după o fată săracă. Firește, părinții ei aũ fost fericiți, o partidă splendidă, nici n'aũ visat, și acum, după zece luni, are un copil și e în divorț. Și crezi că el a cerut divorț? Nu, ea. Inchipuește-ți. Eũ i-am spus-o de mai nainte : „Un om practic nu trebuie să aibă iluzii“. — Știi d-șoară ce mi-a plăcut la d-ta, îndată ce te-am văzut an la Fălticeni? N'o să ghicești.

LELIA

Probabil că nu.

HORN

Și frumusețea — când voi trece cu d-ta la braț, să zică lumea : „Frumoasă femeie și-a ales Emil Horn“ — dar, înainte de toate sănătatea. Îndată ce te-am văzut mi-am zis : Iată o dată o fată sănătoasă. Vezi d-ta : frumusețea trece, dar sănătatea e un fundament solid. Mie-mi place să am o femeie sănătoasă, nu una (zimbînd) pe care s'o doară azi capul, mâine dinții și poimăine să tipe de crampe. Înțelegi d-ta : asta nu e viață, mai bine nimic de cât așa femeie. Așa-î?

LELIA

Și ești sigur că sint așa de sănătoasă?

HORN

Degiaba sint eũ om practic? Mă pricep eũ, nu mai să mă uit. Vrei o dovadă? Iată. Mi s'a propus între altele și fata lui Calman Zaraf, o cunoști...

LELIA

Rașela? Eî ce-a zis ea?

HORN

Nici n'am vrut să mă uit la dînsa. Nu știu ce-a găsit subprefectul cela în prăjina ceea, poate banii lui Calman, altminteri ea, un maldăr de ciolane într'un sac de piele neagră, și ai băgat de seamă ce dinți are, nu? Eû am vîzut-o îndată, peste câți-va ani, i va trebui o dantură. Acum vroî să te mai întreb ceva. Am trecut azi pe la giuvaergii, am pus la o parte câte-va lucruri frumoase și scumpe. Vezi d-ta, când cheltuesc bani pentru cine-va, vroî să-î fac de gust. Spune-mî ce să-ți cumpăr cadoû de logodnă, o broșă, cercei, o brățăletă, o diademă? Se poate aduce acasă să-ți alegî singură.

LELIA

Eû nu port giuvaeruri, de nici un fel, nici măcar un inel, uită-te.

HORN

Va trebui să porți, și multe, înțelegî d-ta, deja de lume. Nu e vorba sint bani morți, dar ce vreî, să zică lumea că Emil Horn nu e în stare să facă ce fac alții? Apropo, am vîzut în gazetă că Sâmbătă dai un concert. Asta imî place. Mai eși în lume, faci cunoștinți, vezi d-ta, nu se știe la ce poate să te folosească odată. E bine. Cu toate că Sâmbătă e zi de plată la lucrători, mă voi aranja să pot veni și eû. Cine e Frunzescu cela cu care cânți?

(Intră Ester din stînga)

LELIA, Cu vocea tremurândă.

Frunză, Matei Frunză, președinte de tribunal.

(Ester rămîne la ușă inlemnită, duce mîna la inimă și scapă cheile, Șor intră din dreapta).

HORN

Asta e o cunoștință bună. Vezi d-ta: Un președinte de tribunal la nevoe e bun.

LELIA

Concertul nu va avea loc.

HORN

Păcat. De ce?

LELIA

De ce?...

ESTER

Leli dragă, te poștește Roza, scuză un moment, domnule Horn.

HORN

Mă rog, mă rog. (Ester cu Lelia es prin stînga, Ghiță vine din fund, aducând pe o tablă pahare cu cîi, zaharnița și pișcoturi, le pune pe masă și ese).

ȘOR, către Horn.

Ai vorbit? Ei? ce zice?

HORN, zîmbind.

Adică, ce să zică?... Dar mă rog, Șor, ce este cu Lazar? Stă ca mut, nu știe să scoată un cuvânt. S'a prostit de tot tînărul.

ȘOR

Așa sunt filosofii, ca butoiul, cînd dai de cep, curge prea mult, cînd nu dai de cep, nu curge nimic.

HORN

Și eă care am crezut că d-zeu știe cît de învățat e. Dar, lasă, îl deschid eă, numai să mă însor, tot

îmi trebuie un băiat cu bani pentru întreprinderi cari îmi sînt mie peste mână.

ȘOR

Ei, Emil, nu ți-am spus'o? În totdeauna să te pui bine cu un misit și cu un cioclu, că nu știi când ai nevoie de ei. Acuma, vezi că te-am logodit eu? Bună partidă! Să fi trăit părinții d-tale să vadă fata cui ei... și ce fată!... Așa de mare le creștea inima de plăcere. Acuma cred că mă vei mulțumi și pe mine, îmi vei da peste dreptul meu, odată se însoară omul...

HORN

Da, da, voi vedea, ți-oî da ceva, firește vom mai vorbi.

ȘOR

Vorbim acuma. Mie mi se cuvine după obiceiul două la sută din toată zestrea. Trei sute de mii și două sute de mii face cincisute de mii, două la sută face zece mii de franci. Asta e dreptul meu.

HORN

Ce, drept! Întăiul pentru banii mei nu dau nimic, nu nimic, înțelegi d-ta. Și pentru cât primesc dotă... ce? E așa mare scofală? Dar în sfîrșit pentru cât primesc dota, ți oî da una la sută, face două mii de lei, jumătate acuma și jumătate când voi primi eu banii.

ȘOR

Cum? Ce? Imi dai de pomană? N'am muncit destul? Să nu fi fost eu, Ester se uita la d-ta? Parcă e numai de voia d-tale? Nu mai sînt oameni în lume? Bătrânul și Nisim crezi că o să mă lase așa? Te vor face ei...

HORN

Ascultă, Şor, dacă spuî un singur cuvînt, nu 'îi daŭ nici un ban. Doar n'o să strice logodna cu mine pentru asta, înţelegi d-ta. Şi apoi, te poftesc să nu 'mî mai zici simplu: Emil, pe mine mă chiamă: Domnule Horn. Ai înţeles ?

ŞOR

Cum nu? Să nu înţeleg eŭ ce spuî d-ta? Dar a-tuncia nici mie să nu 'mî spuî numai așa: Şor, pe mine mă chiamă: Domnule Şor. Şi eŭ m'am născut într'o dugheană cu măslin, cu peşte sărat, cu covrigi cu trei borţi, ce crezi ?

(Intră Manasse cu Nisim)

NISIM

Unde e Lelia ?

ŞOR

A trecut dincolo cu Ester.

(Nisim ese prin stînga).

MANASSE

Poftim, ia ciaiŭ, doianule Horn, ia şi d-ta Zelig.

ŞOR

Eŭ, ciai? Nu pot să'l sufer. Ciaiul e un parvenit, e apă prefăcută, vopsită, îndulcită, apoi se fudu-leşte: Uită-te, eŭ sint roş, sint băiat dulce şi deştept, pe mine mă chiamă: Domnule ciai; uită că frate-său din acelaş poloboc spală blidele în bucătărie. (Işi toarnă vin). Mie 'mî place vin, ăsta e născut de soiŭ, nu e parvenit.

MANASSE

Ce ai, Zelig ?

ȘOR

Eă? Nimica. Sunt om stricat, imă plac lucruri de soiă. (Ridică păharul). Să trăești, d-le Manasse, (toarnă dușca).

MANASSE, către Horn.

Așa dar era să ieă pe fata lui Calman?

HORN

Nu. Mi s'a propus numai, dar nici nu m'am gândit, parcă ce poate să dea Calman Zaraf...

MANASSE

De putut, poate. Bani are. Dar ce'i mai folosesc lui banii? De când staă Folticeniă nu s'a mai întâmplat una ca asta. O fată de ovreiuă să fugă cu un creștin...

ȘOR

Zidurile din Ieriho, d-le Manasse.

HORN, către Manasse.

Ce ziduri?

ȘOR

Niște ziduri slabe, construcție veche, nu le-ai făcut d-ta, când li s'a cântat aă căzut. Și construcțiile d-tale cad când li se cântă?

HORN cu dispreț.

Lasă-mă, mă rog, cu ast-fel de întrebări, zidurile mele nu cad.

ȘOR

De! Cine știe? Să ferească D-zeu!

MANASSE

Zelig! Glume de astea nu'mă plac!

(Intră Ester, Lelia, Roza și Nisim).

NISIM către Manasse.

Te rog tată, un cuvînt. (El ia într'un colț unde vorbesc).

HORN (către Lelia).

Era să'mi spuî pentru ce nu mai dai concertul cu domnul, cum îl chiamă?

LELIA

Frunză, Mateiî Frunză.

ȘOR

I-a plesnit o strună la scripcă d-luî Frunză. Omul e bolnav. Azi dimineață aî făcut aici repetiția, și când era să plece, abea îl mai duceau picioarele. Aî văzut vr'odată un cadavru în congediî? Toc-mai așa umbla și el, nici mort nici viu. Atunci i-am zis eî: D-le Frunză, am zis, du-te acasă, lasă quartetul, nu-î de d-ta, odihnește-te. Și el a zis, „da“ și a plecat. Cât mă cunosc eî, m'ași prinde că omul e ciocnit aici, drept la inimă. Păcat! Băiat cu duh... Apoi unde mai e vorba de concert! Lelia are acum alte griji, mâine, poimîne pleacă la Viena... Dar d-tale, domnule Horn iți arde inima de săraci, iți pare rău dupe concertul de bine-facere, nu vrei să piarză săracii, stai, domnule Horn, nu vor pierde. (Manasse cu Nisim se apropie). Nisim la logodna Leliei nu va uita nici de săraci, domnul Manasse va da, știe să dee... așa-î d-le Manasse?

MANASSE

Daî, bucuros.

ȘOR

Ester din partea ei va da, și d-ta domnule Horn, dacă dau toți... (Horn se uită la el furios).

MANASSE

Firește că va da. Se poate alt-fel?

ȘOR

Și eă zic așa, trebuie să dee măcar o mie, două de franci... Iată dar un quartet pentru săraci, fără să se mai cânte pe spetele lor. Săracii nu țin la muzica bogaților.

MANASSE se îndreaptă, tușește puțin.

Părechile se potrivesc în cer. Omul chibzuește, face planuri, alege, ar voi să apuce norocul cu amândouă mânilor și să-l lege de viața copilului său. Dar ce știe omul unde e norocul? Ce e vrerea omului? Într-o zi i vine gândul să facă ceea ce eră n'ar fi făcut, și tocmai ăsta e norocul ursit. Am fost doi cară am dorit să trăim până în ziua aceasta. Sara a închis ochii înainte de vreme, n'a fost s'o ajungă. Eă mulțumesc lui D-zeu că m'a învrednicit a fi în mijlocul vostru în ceasul fericirei. Vouă copiilor, ție Ester, și ție Nisim, vă doresc să aveți bucurie cu copiii voștri și să trăiți să ajungeți e a mine să vedeți cu ochii norocul la copiii copiilor voștri. (Se apropie de Lelia și i ia mâna). Fii fericită Lea. Până acuma ne-ai ascultat și ne-ai iubit numai pe noi. De acum înainte va trebui să'l ascuți și să'l iubești și pe acela de care ți legi viața. Veți avea casa ta, să vezi Lea, casa ta să fie o casă ovreiască, sub acoperișul tău săracul să găsească adăpost, flămândul de mâncare și obiditul mângăere. Fii fericită Lea, draga mea copilă. (I ia capul cu amândouă mânele și o sărută în creștet). Și d-ta, d-le Horn, vei fi de acum înainte copilul nostru. Să-ți dee d-zeu pace și sănătate în casă și noroc pe toate căile vieții. (I stränge mâna).

ESTER, cu lacrimi în voce, lui Horn.

Îți incredințez singura mea copilă. Nu m'am despărțit de ea o singură zi de când mi-a dăruit-o d-zeu. Am păzit-o ca ochii din cap, și acuma numa ești știu cum îmi este... nici nu-mi vine a crede că trebuie s'o dau din casă... mi-e inima așa de grea... parcă ași avea o presimțire... nu pot să mă hotărâsc... Dar fiind-că bărbatul meu și socrul vroese, ce pot să zic ești? Dar făgăduiește-mi un lucru, să fii bun și blând cu Lelia, s'o ții cum am ținut-o ești, să nu uiți din ce casă este și cum a fost crescută. (Ștergându-și ochii). Făgăduiești?

HORN, (I ia mâna și i-o sărută, ea 'l sărută pe obraz).

Făgăduiești, mai e vorbă? Vezi d-ta: Când îmi ia ești o femeie, o să văd lumea cum o tratez. (Strângeră de mână și felicitări tăcute).

ȘOR

Hei! Felicitările mele, felicitările mele, la toți, să dea d-zeu să fie într'un ceas bun și cu noroc. (Către Lelia). Vezi dudue, mie trebuie să-mi mulțumești, ești și l'am adus. Nu te uita în jos, nu trebuie să te rușinezi, s'a mai întâmplat și la altelă, așa e mer-sul lumii. Să știți de la mine, fetele cari se uită în jos sint de soi. Când m'am logodit ești, și femeia mea se uita în jos, acuma are zece copii. Și încă noroc că e așa cum este, dacă mai era și frumoasă, aveam acuma poate cincisprezece, șaisprezece...

ESTER

Nu mai vorbi, să ferească d-zeu!

ȘOR

Nu ferește, Ester. Ce și face omul, nici dracul

nu-î face. Dar de fata mea cea mare scap acuma. De la voi i vine norocul. Bine că m'a ajutat d-zeu să reușese aice. Cu cât câștig imi mărit fata in curând.

ESTER

E logodită ?

ȘOR

Da și ba.

ESTER

Adică?

ȘOR

Adică fata mea 'și face de cap. Mi s'a propus multe partizi frumoase, dar ea nu, nici cu ruptul capului, numai pe băiatul lui Daniel Ștain. Ce-i zic eă : „Fată heî, nu vezi că e urit“ ? Dar ea de acolo : „Parcă tatăl meu e mai frumos și mama tot îl iubește“. „Dar fată heî, e calic“. Și ea : „Parcă nouă ce ne lipsește, eă sunt prințesă“ ? Să-î fie de bine. Ce să-î fac ?

HORN

Cum, ce să-î faci ? Datoria d-tale de tată este s'o împedici.

ȘOR

Datoria mea de tată este să țip, asta e pentru plăcerea mea ; am țipat ; apoi trebuie să-î fac fetii pe voe, asta e pentru plăcerea ei, și ea săraca trebuie să aibă o plăcere când se mărită.

HORN

Mizerie ! Nu înțeleg cum se mai fac căsătorii de astea fără nici o bază.

ȘOR

Ei, ei! *Domnule Horn*, dacă nu s'ar naște oameni de cât numai sub plapomă de mătasă, *mulți* nu s'ar mai fi născut, nici eu, și ar fi fost mare păcat.

LELIA, luând uâna lui Șor.

Foarte bine așa, domnule Șor. La nuntă să mă inviți și pe mine, vreaŭ s'o cunosc pe fata d-tale.
(Horn o privește mirat).

ȘOR

Bucuros, dudue, mă ales, bucuros, mare cinste. Veï avea ocazia să cunoști și pe femea mea. Ce veï uitați la mine? Nu veï luați după gura mea. Nu e vorbă, de slută, slută, asta nu poate să-ı o iee nimeni. Dar blândă și tăcută și harnică, și gospodină, și o inimă bună ca o bucățică bună de pâine... de pâine neagră. (la sticla și o pleacă). Măi goală. Ce zici Nisim, de logodnă nu s'ar putea câte-va sticla extra?

NISIM

Indată, la masă (se uită la cias). Aproape șase, mergem indată la masă. Seara voi invita căți-va prietenii și vom serba logodna așa nepregătiți, căci, mâine poimâine Ester și Lelia pleacă la Viena...

ESTER, Dă din cap.

Mi-am închipuit eu alt-fel logodna Leliei, dar dacă vreï așa...

HORN, se uită la ceas.

Pe mine mă veți scuza dar până la opt.

NISIM

Cum? Nu stai cu noi la masă?

HORN

Maî am o afacere urgentă. Am promis directorului de la minister să fiu la el acasă la şase punct, (Simţind privirea lui Manasse) trebuie să-mi arate nişte planuri.

ŞOR

Stai, merg şi eu. (Către Nisim). Mă întore îndată.

MANASSE

Şi eu mă duc să mă inchin. (Horn sărută mâna Esterei şi Leliei, Rozii şi bărbaţilor le dă mâna. Bon-jour, bon-jour. Toţi îl petrec pe Horn până în anticameră, afară de Lelia, care se pune pe un scaun, lăsând capul pe piept, şi Roza care rămâne lângă ea în picioare, uitându-se cu milă la dânsa. Pe când Ester cu Nisim se întore din anticameră, Lazăr intră din dreapta).

NISIM, către Lazar.

Unde ai fost?

LAZAR

Dincolo, în odaia mea.

NISIM

Acolo ţi-a plăcut mai bine?

LAZAR

Mă doare grozav capul. (Îşi duce mâna la cap).

NISIM

Tocmai când se logodeşte Lelia? (Lazar se uită la el şi tace). Taci? Şi cât ai stat aice n'ai scos *un* cuvînt, parcă ai făcut-o dinadins.

LAZAR

Nu N'am avut ce vorbi.

NISIM

Fireşte, ţie-ţi trebuie filosofii, cu oameni ca noi n'ai ce vorbi. Mi-a fost numai ruşine, o să crează

că nici nu știi să vorbești. (Lazar dă din umeri). Se 'nțelege, ce'ți pasă ție ! Tu ai alte prieteșuguri, tu primești scrisori (furios) nu vroï să-î măi vezi, auzi ? Și nu mi te plimba ca un dușman în casă ! Trebuia să fii aice, să ieï parte la bucuria noastră, să felicitezi ca noi toți...

LELIA, sărind de pe scaun și aruncându-se în gâtul lui Lazar.

Bucură-te, Lazar, bucură-te, felicitează-mă, sint fericită, m'am logodit, felicitează-mă ! (Isbucnește într'un plâns isteric).

ESTER

Lelia ! Lelia !

ACTUL III

Acelaș salon. Flori peste tot locul.

Nisim, Roza.

NISIM. Se plimbă nerăbdător prin salon, se oprește, scoate ciasornicul.

Unsprezece și jumătate trecute, și trenul care trebuia să sosească la unsprezece.

ROZA

Până ce scoate bagajul...

NISIM

Putea să'l scoată de zece ori.

ROZA

Poate și o mică întârziere.

NISIM

Nici tata nu vine, și trenul lui trebuia să fi sosit de mult. Cu întreruperile astea nu mă știu unde 'mi stă capul. Imi pare rău că nu m'am dus singur la gară. Aice sunt mult mă neliniștit. Nu știu singur ce să gândească.

ROZA

Doream și eu să mergem împreună la gară. Tare sint nerăbdătoare s'o ved odată pe Lelia.

NISIM

Trebuia să rămână cine-va acasă... în ziua nunții.. trebuia să rămână cine-va acasă. Mai știu eu ce lipsește! In fie-care minut îmi mai aduc aminte de câte ceva, și d-ta asemenea.

ROZA

Cât înțeleg eu, cred că pentru nuntă toate's gata.

NISIM

Știu eu? Dacă era Ester acasă... (Se duce, ia barometru și bate cu degetul). Se sue. Pentru nuntă măcar să avem vreme frumoasă.

ROZA

Cred și eu c'a ploat deajuns.

NISIM

Așa inundație! Așa inundație! Așară am citit în gazetă că s'au găsit pietre mari de la poduri la câte două kilometre depărtare, s'au înecat și oameni. — Și tot nu vin! Știi, Roza, tare mi-e teamă să nu se fi întâmplat iar ceva pe linie.

ROZA

Sigur că trebuie să fie o mică întârziere, pe locurile reparate trenul a mers mai încet... (ascultă) N'ai auzit nimic? Mi s'a părut o trăsură.

NISIM, ascultă.

Nu, nimic.

ROZA, ascultă.

Încă una! Aă sosit!

Nisim și Roza se reped în anticameră, acolo se întâlnesc cu Ester și Lelia.
Nisim și Ester se sărută în anticameră lângă pragul salonului.

NISIM

Slavă domnului că vă văd!

Lelia și Roza au intrat în salon și se țin îmbrățișate. Lelia se desface și-l îmbrățișează pe Nisim. Roza i sărută mâna Esterei.

ESTER, țeapănă, către Roza.

Pe tine nu m'am așteptat să te găsească aice.

ROZA

Unchiul m'a rugat ca să-l mai ajut.

ESTER

Frumos ajutor ! Îți mulțumesc. Lasă, vom vorbi noi.

NISIM

Dar unde sunt Lazar și Emil ? I-am trimis la gară, nu 'i-ați întâlnit ?

ESTER

Emil a rămas să-mi scoată bagajul. Cine era să-mi scoată bagajul ?

NISIM

Emil ? Lazăr nu putea ?

ESTER

Pe Lazăr l'am trimis îndată după doctor.

NISIM, Surprins.

Pentru ce doctor ?

ESTER

Singur nu vezi ? Uite-te la ea, nu vezi c'abia se ține pe picioare ?

NISIM Ingrijat.

Ce este, Lelia ?

LELIA

Nimica, tată, nimica.

ESTER

Lasă acuma întrebările, o să ai vreme să tot in-

trebî. Dute de vezî singur să 'mî ia jos lucrurile din trăsura. Sunt patru genţi, două cureli şi patru cutii, bagă de seamă să nu mi se restoarne cutiile, un dobitoc de hamal mi-a resturnat una, mai ştiū eū ce e întrinsa. (Ester cu Lelia es prin stînga, Nisim prin fund ; în anticameră se aude vocea lui Nisim : Bună ziua, poftim, domnule doctor, vin şi eū îndată).

(Lazar cu doctorul intră din fund)

DOCTORUL, către Roza, dîndu'i mâna.

Bon jour, colega.

ROZA

Bună zioa, domnule doctor.

DOCTORUL, Puindu-şi pe masă bastonul şi deasupra pălăria înaltă.

Ei? cum merge cu doctoratele? Merge? Merge?

ROZA

Aşa şi aşa.

DOCTORUL, începând să-şi scoată mînuşa de pe mîna dreaptă.

Ei? Ce are pacienta?

ROZA

Cât timp n'am diploma în buzunar, n'am dreptul să mă amestec.

DOCTORUL

Cuminte, foarte cuminte. Ia să vedem noi. (Scoate ceasornicul şi se uită lung, parcă ar calcula ceva).

NISIM în anticameră.

În odaea deşartă, Ghiţă, şi luaţi seama să nu răsturnaţi cutiile. (intră) Poftim, domnule doctor. (Ese cu doctorul prin stînga).

ROZA

Ce zici de Lelia?

LAZAR, dă din umeri.

ROZA

Mi se rupe inima. Șase săptămâni și abea'i de recunoscut. A'i vorbit cu ea ?

LAZAR

Unde puteam să vorbesc ! In câte-va cuvinte față cu alții.... Și ce să vorbesc ? Pe față nu'i stă scris destul ?

ROZA

De ce a'u mai chemat pe acest domn doctor ? Ce să'i facă doctorul ?

LAZAR, dă din umeri.

ROZA

E și vina Leliei, prea se lasă stăpânită de părinți. Și cum s'a purtat la gară cu onorabilul ei mire.

LAZAR

Zău, nu știu. De când am văzut-o nu știu pe ce lume umblu.

ROZA

E foarte trist.

LAZAR

E îngrozitor. D-ta nici nu știi. Dar n'o să las e'u, întâmplă-se ori-ce s'ar întâmpla, e'u n'o las !

ROZA

Ce n'o să lași ?

LAZAR

Nunta asta nu trebuie să se facă.

ROZA

Cum, să nu se facă? Dar peste un ceas, două, se face.

LAZAR

Am tăcut destul. Voi vorbi eu cu tata, cum n'am mai vorbit. Și dacă nu va înțelege el...

NISIM, intră repede cu o rețetă în mână și sună; către Roza.

Ester m'a speriat, dar doctorul a ris-o, nu e nimica, poți să te duci înăuntru. Lelia te cere (Intră Ghiță). Ghiță, repede la spițerie, ia o birjă, dar repede. (Ghiță ese).

(Pe când Roza ese, intră Ester cu doctorul).

DOCTORUL

Nimica, cum am spus, nimica. Puțină iritație nervoasă, lasitudine de voiaj, intrerupțiune de comunicațiuni; apoi circumstanțele: o mireasă, excitația, curiositatea, impaciența... așa e conită? Și dacă măi iaă încă în considerație inchietașinea, pudicitatea, bucuria... Bucuria subită e unul din elementele foarte excitante pentru nervi. Eu mi-am explicat-o foarte just. Când cauți să aprofundezi simptomele, să legi toate indiciile într'un buchet, asta e toată arta. I-am ordonat eu ce trebuie. Să nu purtați nici o grije. Veți vedea după nuntă. (zimbînd). Mariagiul la demoazele este un remediū eficaace pentru diferite specii de maladii.

ESTER

Așa au zis și profesorii din Viena că după nuntă trece.

DOCTORUL

Vedeți, conită, înțelegem și noi ceva.

ESTER

Am uitat să vă arăt rețetele, domnule doctor. Profesorii din Viena i-au dat prafuri și niște picături negre. Nicăi n'a luat din ele.

DOCTORUL

Foarte bine, conică. N'are necesitate de gute. Eu i-am ordonat o soluție într'o sticlă mare, să ia câte o lingură de masă, una dimineața și una seara—dar acuma trebuie să ia una imediat — și pilule, să le ia la dejun, una înaintea mesei și una după masă. Acuma scuzați-mă că sunt forțat să mă privez de plăcerea amabilei d-voastră societăți... sînt foarte presat... am o consultațiune urgentă... mă așteaptă... (începe să-și pue mînușa), un caz foarte curios ! O demoazelă, într'o familie de elită, care s'a otrăvit (batjocoritor) de amor... cu chibrituri... (cătore Lazar care s'a apropiat). Pură ignoranță ! Numai puțin sublimat face de zece ori atîta efect. (Își trece cu mîna peste obrazul obosit). Sînt teribil de ocupat... nicăi nu m'ar fi găsit la mine la ora asta... aveți șansă... ne-am întîlnit pe stradă, par *pur* hazard. (cătore Lazar) Așa-i ? (Luîndu-și pălăria și bastonul). Dar spre seară 'mă promit plăcerea să vă vizitez pentru a vă prezinta felicitățiunile mele. (I sărută mîna Esterii, dă amîndouă mînele lui Nisim și Lazar). Bon jour, bon jour, (ese).

NISIM

Acuma spune-mă, Ester, ce e cu Lelia ?

ESTER

Bine că ți-ai adus aminte să 'ntrebă măcar de Lelia. Cum am petrecut eu, ce ți pasă ?

NISIM

E schimbată de tot copila, de cînd e asta ?

ESTER

De când! De când! Și dacă ți-o spune de când, ție ți pasă mult de ce spun eu! Când ți-am spus și te-am rugat, nu'mi nenoroci copila, nu'mi place omul ăsta, nu vroî să'l văd, miroase a scrumbii din dugheana mumiî sale din Botoșani, m'ai ascultat? Tu și tatăl tău, nu și nu și nu, și numai ăsta, acumă vezi?

NISIM

Te rog, Ester!

ESTER

Acumă mă rogi, îți mulțumesc. Și pentru asta a trebuit să plec repede la Viena, să mă chinuse acolo șase săptămâni, și tocmai când mă întorc eu să mi se tae comunicația, să măi staî două zile și la Brașov. Brașov mi-a trebuit! Numai la Brașov n'am măi fost!

NISIM

Doar nu sint eu de vină, că a fost inundație.

ESTER

Nu, eu sint de vină, eu sint de vină la toate, ca în tot-deatna.

NISIM

Dacă ai văzut că Lelia nu vrea cu nici un preț, de ce nu mi-ai scris? Ași fi căutat să amân, să stric logodna.

ESTER

Pentru asta m'ai trimis pe mine la Viena să fac trusou, ca să strici logodna? Pentru ce ai făcut'o, dacă ai vrut s'o strici?

NISIM

Puteam să știu eū de măi nainte ?

ESTER

Dacă nu știi de ce te amesteci ?

NISIM

S'o fi vȳzut eū pe Lelia în starea în care este, stricam zece logodne, doar nu sint legat de Emil Horn.

ESTER

Ai fi făcut o mare voinicie ! Ce ți-a făcut Emil ? Ce te legi de el ? El e vinovat ? Lui i-a plăcut fata. Cum să nu'i placă ? E șchioapă ? E gheboasă ? A vȳzut el multe fete ca Lelia mea ?

NISIM, Ștergându-și fruntea.

Asta nu, și ceea nu, ce este dar cu Lelia ?

ESTER

Nu măi știu cum să'ți spun ca să mă înțelegi. Dacă nu mă lași să vorbesc. (Zărindu'l pe Lazăr care se plimbă în fund). Intrebă'l pe fiul tȳu, el știe măi bine ce este. În loc să'i scrie, să fie cuminte, să asculte de părinți cari pricep măi bine, i-a scris filosofii de pe altă lume, cu idealuri și realități, ca să nu înțeleg eū, așa'i ? Am înțeles. Și Roza, nici nu știi ce viperă e fata asta ! În toate scrisorile, Frunză și Natalia și Natalia și Natalia și Frunză, o să'i arăt eū.

NISIM

Dar ce zice Lelia ? Ca mamă, ai vorbit doar cu dinsa !

ESTER

Am avut eū vreme să vorbesc ? Am avut eū un ceas liniștit ? Singură într'un oraș mare. Toată zioa

croitori și croitorese și modiste, și aleargă din prăvălie în prăvălie și alege și cumpără și asta e prea eftin și aceea e prea scump... Și necazul meu! Naiba s'o fi cunoscut pe madam Crapowschi! Mi-a stricat toate rochile, o să 'mă fie numai rușine de lume. Bine că măcar rochia de mireasă am scăpat-o de am dat-o la altul. Și tot singură. Lelia nu s'a amestecat atâta, întreb'o, a eșit de trei ori din otel? Frumoase pregătiri de nuntă am avut eu! Toți dușmanii mei tot așa s'o aibă.

NISIM

Și ce făcea Lelia toată vremea? Tot așa era?

ESTER

Ce făcea? Nu ți-am spus? Corespondență făcea. Pentru asta a trebuit să se ducă la Viena. Scria, tot scria, numai lor le-a scris trei cutii de hârtie.

NISIM

Lor! Și primea scrisori de la ei?

ESTER

Cum poți să mai întreb! Îți spun și 'ți spun și tot nu înțelegi. Parcă e de astăzi? De cum am sosit la Viena, aș și început să curgă scrisorile, câte una, câte două pe zi. Am priceput eu îndată, și când m'am înțeles cu portarul și nu i s'au mai dat scrisorile, a stat bolnavă în pat două săptămâni, n'am putut să mă mișc din odaie, și a trebuit să chem trei profesori...

NISIM

Lelia a fost bolnavă? Și ce au zis profesorii?

ESTER

Ce să zică profesorii? Aș luat câte zece florini,

i-aŭ dat picături și niște prafuri mari și aŭ zis s'o mărit, după nuntă trece.

NISIM

Poate c'o da D-zeŭ.

ESTER

Da! Eŭ jur îndată pe ce spun profesorii. N'am lăsat-o să iee nici un praf. Nu era destul de bolnavă copila? S'o mai fi îndopat și cu doctorii?

NISIM

De ce i-ai chemat dar pe profesori?

ESTER, *Cu lacrimi în ochi.*

Ție ți-e ușor de zis. Tu ai stat acasă. Ce grijă ai avut tu? Dar eŭ care am văzut zi cu zi cum mi se topește copila... mi s'aŭ scurs ochii de lacrimi, nu mai pot plânge. Și trebuia să mă ascund, să înghit, să nu plâng când mă vedea ea. Ce nopți am avut eŭ! Sint mai tare ca ferul că am putut răbda atâta. Numai unul dumnezeŭ mă știe! Și acuma haide! îmbracă-te și dute la nuntă. Și nici n'am cu ce. Nu știu ce mai stă Emil atâta la gară... Parcă am zece fete de măritat? Am o singură fată, și 'mi trebuie mie așa nuntă... Și numai tu ești de vină... Să mă fi ascultat pe mine... dar când m'ai mai ascultat ca să mă ascuți și acuma? Să ții minte, Nisim, asta n'o să ți-o uit nici pe patul morții ce nuntă mi-ai gătit. (Se duce spre ușa din stînga).

NISIM, *Merge după dînsa.*

Dară, Ester! (Ester ese trîntind ușa. Nisim vrea să deschiză să meargă după ea).

LAZAR, *Apropiindu-se de Nisim.*

Te rog, tată, un moment.

NISIM

Ce e?

LAZAR

Am să'ți vorbesc ceva serios.

NISIM

Ceva serios? M'aș mira.

LAZAR

Te rog, tată, lasă acuma înțepăturile, e ceva foarte serios.

NISIM

Foarte serios! Spune, dar scutește-mă de filosofi, nu's dispus, și scurt, n'am vreme.

LAZAR

D-ta o iubești pe Lelia?

NISIM

Atâta tot? Iată o întrebare serioasă! Tu nu știi! De unde? Aî picat acum din cer... trebuie să'ți spun. Eî, da! O iubesc. Ești mulțumit? (pleacă).

LAZAR

Dacă o iubești pe Lelia, nunta asta nu trebuie să se facă.

NISIM, se întoarce infuriat.

Serios? Spune'mi Lazar, ai înebunit, sau ai de gând să înbunești?

LAZAR

N'am înebunit, nici n'am de gând să înbunesc, dar nu se știe ce poate să mă vie.

NISIM

Nu se știe ! Bine. Când o să simți că ți vine, să'mi spui, să știu să mă păzesc.

LAZAR

Nunta asta nu trebuie să se facă.

NISIM

Și de ce, mă rog, fiind-că nu ți place ție ? Tu ești dușmanul meu, tu ții la cel alt, tu mi'l-ai adus, tu alergă după sora lui. Ce ? Nu ? Tăgăduiești ?

LAZAR

Ba de loc. Eă sper s'o iaă pe Natalia.

NISIM

Sper ? Sper ? Frumos ! Nu ești încă sigur de acest mare noroc, speră ! Și ea să fii sigur, ai voi să i dai lui pe sora ta, ha ?

LAZAR

Tată !

NISIM

Adică, ce ?

LAZAR, stăpâniindu-se.

Nunta asta nu se face, saă se întâmplă ceva ce...

NISIM

Mă ameninți ? O s'o îndemnă să fugă ? (amenințând cu degetul) Iți spun una, dacă...

LAZAR

Nică un *dacă*, Lelia nu fuge.

NISIM

De unde știi ? Tu i-ai vorbit și ea n'a vrut !

 LAZAR

Nu i-am vorbit e u  nt ai u. C nd era s'o logodi i ea m'a întrebat, ce să facă. Am vorbit mult,  i rezultatul a fost că nu poate să vă lase, v  iubește prea mult. De fugit nu fuge !

NISIM, foarte mul umit.

Vezi ? Vezi ? Lelia e o copilă bună, ea nu fuge, ea ne iubește, ea are inimă pentru noi.

LAZAR

Dar se poate  nt mpla ceva care... Nu te-a neli-
ni tit nici odată, gândul că mai este o cale ?

NISIM

Ce cale ? Spune odată, dacă ai ceva de spus.

LAZAR

C nd ai văzut-o azi pe Lelia, cum arată  i cum se uită rătăcită, n'ai tremurat de via a ei ?

NISIM

Ai auzit, trei profesori din Viena,  i doctorul nos-
tru au zis că nu e nimic, după nuntă trece.

LAZAR

Ce  tiu profesorii !  i doctorul mamei e un do-
bitoc.

NISIM

Tu  tii mai mult ca toată lumea, fire te, ca în
tot-d'auna,

LAZAR

Li s'a spus adevărul profesorilor ?

NISIM

Tot, adevărul ! Nu e nevoie de adevăr. Dacă era
ceva serios, g sea u ei.

LAZAR

Pot ei ghici și gândul omului care nu vrea să trăiască? (Nisim sgâște ochii) Nu te-ai temut că doctorul mamei ar putea să povestească mâine, în alte case, de un alt caz foarte serios, de altă fată care de dragoste...

NISIM

Cum? Ce? La ce nebuniî te gândești?

LAZAR

Nu e nebunie, Lelia mi-a spus-o.

NISIM

Lelia? Copila mea? Nu se poate! Asta nu. Asta o scoți din capul tău.

LAZAR, stăpânindu-se.

Spune-mi, tată, mă cunoști de mincinos? Eă pot minți? Dacă ași fi eă ca alții, dacă aș putea să lingușese, să ascund, să spun câte o minciună, să iaă lucrurile mai ușor, am trăi noi împreună așa cum trăim? E pe deplin adevărat, Lelia mi-a spus-o.

NISIM

Când? Astă-zî?

LAZAR

Nu, tot atuncea când m'a întrebat ce să facă.

NISIM

Și ai tăcut? Până acuma n'ai avut vreme să vorbești? Tocmai în ziua nunții? Toți!

LAZAR

Până azi n'am crezut nici eă că se poate. Cre-

deam că e ceva trecător, o idee născută într'un moment de desperare, mi se părea că acest gând o îngrozește. Când a plecat la Viena, a doua zi după logodnă, am fost foarte mulțumit. Mi-am zis : adîncimea de simțire a unui om nu o poate măsura nimănă, acuma o să se aleagă, saŭ se împacă cu noua ei situație, renunță cu incetul la Frunză, și atuncea e mai bine pentru amândoi, saŭ nu renunță el, atuncea am sperat că nu va veni la nuntă. Din scrisorile ei, nu m'am lămurit. Azi, la gară, am văzut că n'a renunțat și a venit la nuntă, și în privirile ei am citit ceea ce mi-a spus ea atuncea : „Când n'oi mai putea, calea asta aleg“. Tremur pentru zioa de astăzi, tată ! M'ai întrebat adinioară, dacă am de gând să înnebunesc, ți-am răspuns : Nu. Dar dacă se întâmplă, eŭ nu sunt sigur de mine, dar nici de d-ta, tată. Ai o singură fată, am o singură soră, amândoi o iubim, s'o scăpăm cât e vreme. Nunta asta nu trebuie să se facă.

NISIM, alergând prin salon, vorbindu-și.

Nu se poate ! Asta nu se poate ! Lumea e invitată, acum, acum va începe să vie. Ce scandal ! Ce scandal ! Nu se poate ! Ași putea să amân, să spun că e bolnavă, dar cine o să creadă ? Aŭ văzut-o la gară, doctorul a văzut-o și a zis că nu e nimic. Apoi o fată, logodită în grabă, trimeasă îndată în străinătate, întoarsă în ziua nunții, bolnavă... Ce nu e în stare lumea să zică ! Parcă așa nu s'a mirat ? Nu m'aŭ întrebat ? Nu se poate ! Nu se poate !

LAZAR

Și ai o singură fată, și o iubești, și vrei s'o ieși s'o svirlî în gura lumii, pe care nici nu o astupi ? Căci dacă lucrul grozav se întâmplă...

NISIM

Nu trebuie să se întâmple, nu, numai asta nu. Te rog, Lazar, nu'mi mai vorbi de asta... (stă gândindu-se) Știi, Lazar, tu poți să ne ajuți... (Lazar se uită la el) Iată cum: Lelia te iubește, are încredere în tine, dute la ea, spune-i să fie cuminte, să se liniștească, să plece cu el după nuntă, *numai* pentru câte-va zile, la Botoșani, apoi să se întoarcă acasă. O voi primi cu brațele deschise. Se va chema că n'a putut să trăiască cu el și o despărțesc. Dute, promite-i, îi dau cuvîntul meu c'o despărțesc.

LAZAR

Cum? Să povățuiesc eu pe sora mea să se ducă în lume cu un bărbat străin? Asta *nu* o fac, și nici n'ar ajuta.

NISIM

Trebuie s'o faci, e singura scăpare, trebuie s'o faci. Tu mi-ai adus nenorocirea în casă, e de datoria ta să mă ajuți.

LAZAR

Nunta asta nu se va face! Și dacă nu vrei să mă înțelegi d-ta, voi vorbi eu odată cu domnul Emil Horn, i voi spune tot adevărul...

NISIM

Lazar!

LAZAR

Și dacă nu va voi să înțeleagă nici el, atunci îl dau afară din casă ca pe un miserabil care în înțelegere cu părinții vrea să siluească o fată!

NISIM

Ce ești tu? Cum imi vorbești? Cum îndrăsnești?
(Ridică brațul). Să dai afară din casa mea?

LAZAR

Lovește-mă! Nu vede nimeni, nu e scandal!
 (Nisim lăasă să'î cază jos brațul) Dar dacă vouă nu vă e milă
 de sora mea, eu *nu* o las, o scap *eū*! Fac *eū* scan-
 dal! (Ese prin dreapta, Nisim cade pe un scaun).

UN ADVOCAT, intră din fund.

Bună zioa, domnule Cohănovici.

NISIM, Tresare și se scoală.

Bună zioa... (se uită aiurit) Poftim șezi. (se pune jos).

ADVOCATUL

Mulțumesc, nu șed, am venit numai pentru un
 minut. Indată ce am primit scrisorica d-voastră, am
 lăsat un proces și m'am repezit la primărie. Am so-
 sit punct la minut. Cum de nu va'ți gândit mai de
 dimineață? Ce tipicari! Ce tipicari! Ce'î vorbesc
 eū: „Domnule“, 'î zic, „cununia trebuia să se ofi-
 cieze la orele douăsprezece, adevărat, dar înainte de
 două nu se poate, a întârziat mireasa“. Știți ce'mi
 răspunde? (zâmbind) „Să știe altă dată să nu întâr-
 zie“. Asta mi-a răspuns.

NISIM

Cum, altă dată? Când altă dată?

ADVOCATUL

Așa. Prostie. Dar cu inundația, cu caz de forță
 majoră, cu rugăminte, în sfârșit, l'am muiat. A in-
 tervertit rândul. Dar vă rog să fiți exact, la orele
 două punct. Bună zioa, domnule Cohănovici. (Intinde
 mâna lui Nisim, care nu o vede).

NISIM, Se scoală.

Bună zioa.... (Advocatul se uită la el mirat, dă din umeri și ese
 prin fund. Nisim merge greoi la ușa din stînga și ese).

(Intră Manasse, după el Șor)

MANASSE, Se pune pe un scaun.

Tare sunt obosit.

ȘOR, Sună.

Iți place? Pustie casa... în zioa nunții. (Se uită în anticameră) Nimeni! Eeee! (Se duce în anticameră, deschide ușa și urlă). Ghițăăă! Ghițăăă! (Se întoarce) Iți place? Ca la otel la Buzeu. Am bătătură la degete din cât am sunat acolo. (Sună) Să nu fi asurzit și Ghiță ca și chelnerul din Buzeu. (Se duce iar în anticameră și urlă) Ghițăăă! Ghițăăă! (Se aude o voce: „Ndată, vine“. Șor se întoarce). Vine!

JORJ, Raș proaspăt, părul blond peptenat lins, în frac

D-voastră ce poftiți?

ȘOR, (Se uită la el nedumirit, neștiind dacă e slugă sau musafir)

Nimica, domnule, nimica... l'am strigat pe Ghiță.
(cu curaj) Pe d-ta nu te cheamă Ghiță.

JORJ

Nu, pe mine mă cheamă Jorj.

ȘOR

Șorș, imi pare bine. Dar eu am nevoie de Ghiță.

JORJ

Ghiță nu e acasă, vine 'ndată. Ce poftiți?

ȘOR

Ce să poftesc? Imi trebuie cine-va să iee jos din trăsura cuferul, giamandanele...

JORJ

Eu nu sunt hamal.

ȘOR

Nu, ferească D-zeu! Cine a zis?

JORJ

Pentru asta sunt slugă în casă. Bagajul nu intră în serviciul meu.

ȘOR

Ce serviciu, mă rog ?

JORJ

Serviciu de musafiri.

ȘOR

Dar ce ești D-ta ?

JORJ

Oberchelner. *E*u iaș tot pe seamă, pe garanția *mea*, argintărie, sticlărie, porțalanerie, toate. Am cinci chelneri sub mine, ei servesc și eu sunt cu ochii peste tot. Serviciu de nuntă cum îl fac eu...

ȘOR, Care s'a uitat lung la el

Domnule oberchelner, ia, uită-te la mine... ce te uiți în pământ? Acolo nu mă găsești. Uită-te, mă rog, drept la mine. Așa. Acuma spune-mi: De mult te chiamă... cum ai zis că te chiamă?

JORJ, Dirz

Jorj mă chiamă.

ȘOR

Șorș (Pauză, apoi de odată). Unde 'l-ai lăsat pe Ițic ? —

JORJ, Sărind din loc ca fript.

Ai ! Mă rog, mă rog !

ȘOR

Domnule Manasse, știi cine este? Băiatul lui Abner, morarul d-tale din Hărtop. Și te faci că nu mă

cunoști, nici pe domnul Manasse, he! Acuma, ascultă Ițic!

JORJ, Tot așa.

Să nu'mi zici așa că mă nenorocești.

ȘOR

Ce? Ți-e rușine cu numele lui bunicu-tău? Iacă pe mine mă chiamă Zelig. N'as schimba acest nume nici cu regele Og care a inventat paturile de fer.

JORJ

La Fălticeni merge, la București e civilizația mare. La Ițic n'a vrut să se uite nimeni, cu Jorj imi câștig pâinea. Te rog, domnule Șor, nu mă nenoroci... să nu auză nimeni... am femeie și copii...

ȘOR

Mulți?

JORJ

Trei, doi băieți și o fetiță.

ȘOR

Să 'ți trăiască, ești tânăr, ceî mulți înainte. Dar acuma, haide Ițic!

JORJ

Iară? (rugător). Te rog, domnule Șor, zi'mi Jorj.

ȘOR

Bine. Mă voi gândi la numele meu: Șor, Șorș, bine. Dar acuma să'mi faci pe dracu în zece și să'mi ieși jos lucrurile. Cinci bucăți, birja No. 311, sau mai bine, mă duc și eu. (Ghiță vine fuga din fund, are în mână o sticlă și o cutiuță. Șor caută să'l oprească). Stăi, Ghiță! (Ghiță, fără a se opri, ese prin stînga). Haide Iț... nu, Șorș, Șor. (Ese cu Jorj).

NISIM Urmat de Ghiță care ese.

Bine-ai venit, tată, tocmai îmi spunea Ghiță. (Manasse se scoală și i dă mâna). Și d-ta ai avut un drum neplăcut.

MANASSE

Da. Am stat o zi la Buzeu, ți-am telegrafiat. Bine că am sosit la vreme. Am crezut că sunteți acum la primărie. Ați fost?

NISIM

Da de unde! Și Ester cu Lelia abea acum au sosit, au stat două zile la Brașov. O zi întreagă n'am avut nici o știre, a fost intrerupt și telegraful. Credeam că înnebunesc.

MANASSE

Sunt bine?

NISIM

Foarte bine. Cum să nu fie bine? Adică Lelia e cam ostenită. Scuză-le, se îmbracă.

MANASSE

Și când vă duceți la primărie?

NISIM

Acum, la două, s'a regulat. E o încurcătură întreagă, sunt foarte necăjit, la două trebuie să fie cununia religioasă, vor începe să vie mosafirii...

MANASSE

Și unde se cunună? Știi, ți-am zis înainte de a pleca acasă, eu la templu nu mă duc.

NISIM

Ca să împac toate părțile, m'am hotărit să fac

cununia acasă, în salonul cel mare (arată la dreapta). Rabinul cel bătrân va cununa și predicatorul va vorbi.

MANASSE

Tot era mai bine în școala veche. Și de ce trebuie să vorbească? Vorbitul ăsta făcut, pregătit, învățat pe de rost, mie nu'mi place. Vorba să vie de la inimă, slobodă, sau dacă nu... (face un gest de dispreț).

NISIM

Dar unde e Șor? Sau ai venit singur?

MANASSE, zâmbind.

Se poate ca Zelig să nu vie la nuntă la noi? A venit! E afară, ia jos bagajul. Tot drumul într'o nebunie a dus-o și cu toată lumea tot de nuntă vorbea. La Buzău a cercat toate vinurile, ca să se învețe să bea la nuntă, să arate bucureștenilor cum se bea. Cu el nu te plictisești. Acuma vrea să mă spăl și să mă îmbrac și eu.

NISIM

Poftim, tată, odaia d-tale e cum ai lăsat-o. (El petrece pe Manase până în anticameră, acolo el întâlnește pe Șor cu care se întoarce înapoi. Manase ese).

ȘOR

Bună zioa, Nisim! Acum, acum, soțu. Vom juca noi la nuntă! Să vezi cum mai joc eu, n'am uitat. (Cântă încet prin nas și face mișcări de dans). Așteaptă, îngrijesc și de Lazar, n'am fost eu de giaba la Buzău. O fată, (dă din cap de admirație) o să'ți placă, drept cum a fost Ester... și bani, nu șagă. Dar nu spun nimica, trebuie să fie și Ester față... Știi ce mi s'a întâmplat pe drum? Stați să rizi. La Mărășești...

HORN, Intră repede.

Bon jour. La gară e încureătură cu bagagiul. Două cufere și trei lăzi am găsit, o bucată lipsește.

NISIM

Trimit îndată pe Ester (ese prin stînga)

ŞOR

Bună zioa, domnule Horn, norocos om, ai noroc și cu inundația. Drept la nunta d-tale a încetat să curgă apa, acum o să curgă vin. Vom trage noi un chef până mâine pe vremea asta, și dacă atunci voi mai avea cu cine, încep din nou. (Horn face un gest de nepăsare)

Nu te supăra, Nisim plătește.

HORN

Eă astă seară la zece îmi iaă soția și plec la Botoșani. E hotărât lucru, m'am înțeles cu socrul. Eă n'am vreme de beții.

ESTER, Intră repede.

Ce spune Nisim? Lipsește o ladă? Cum să lipsească?

HORN

Pe recipisă sunt șase bucăți. N'am găsit de cât cincî și le-am scos, dar am o adeverință că n'am găsit de cât cincî bucăți. (Șor ese)

ESTER

N'ai găsit două cufere, trei lăzi mari și una lungă ca de aici până acolo?

HORN

Acea lungă n'am scos-o.

ESTER, Țipă.

Rochia de mireasă! Asta mi-a mai lipsit! —

HORN

Este acolo o ladă, lungă (arată) așa de înaltă, la un capăt mai lată, la cel lalt mai îngustă

ESTER

Tocmai! Asta este! (Ester se duce la ușa din stînga și strigă:
Nisim!)

HORN

Sigur, lada e la gară, dar n'are număr. (Nisim intră)
Magazinerul m'a întrebat încă protestește, dacă n'o
ți cosciugul cela.

NISIM

Ce cosciug?

ESTER, Nerăbdătoare

Nimica, unde e rochia de mireasă a Leliei.

NISIM

Ce vorbești? Rochea de mireasă într'un cosciug?

ESTER

Ce spun eu și ce întrebî d-ta! Trebuie să mi se
scoată îndată rochia de mireasă. Trimite la gară,
serie șefului, fă ce știi... Ce fac eu fără rochia de
mireasă?

NISIM, Se uită pe ceasornic

De scos se scoate... (sună) dar pentru cununia ci-
vilă e prea târziu. (Intră Ghiță) Trimite pe un chelner
cu o birjă la mine la birou, să-l aducă îndată pe
contabilul meu. (Ghiță ese).

ESTER

Dar cum să se ducă Lelia la primărie în zioa
nunții fără rochia de mireasă?

NISIM, Exasperat.

Te rog, Ester, dacă nu se poate, nu se poate. O
mai fi avînd Lelia o rochie cu ce să se îmbrace.

Imbrac'o! N'avem multă vreme. Inainte de două
trebuie să fim la primărie.

ESTER

Zău, Nisim, nu știu ce ai azi.

NISIM

Ce am, ce n'am, dute, și îmbrăcați-vă odată.

ESTER

Dar în trăsura deschisă, fără rochie de mireasă,
nu o las să meargă! Ție ce'ți pasă! Dar eu nu
vreu să mă fac de ris. Spune să pue caii la cupea.

NISIM

Fie la cupea! Dar îmbracă-te odată! (Ester se uită la
el mirată și ese în stînga). Dute, Emil, de te imbracă și d-ta.

HORN

Trebuie să dau de știre la martorii mei, ei nici
nu știu că e la două.

NISIM

Da, da, dă de știre. (Emil ese pe ușa din fund. Nisim, gânditor,
face o tură prin salon, uitându-se din când în când la ușa din dreapta. Intră
Șor cu câte o sticlă de șampanie în fie care mână, una destupată și una astu-
pată, după el Jorj purtând o tabla cu pahare pe jumătate pline de vin; are un
șervet pe braț).

ȘOR

Mă rog, Nisim, ce'ți place mai bine? Borș? Oțet?
Său borș cu oțet? Cine ți-a lipit lăzile astea cu
sticle pline de colici? Nicî la nunta lui Alter Sgârcî
nu s'a văzut terpentină ca asta, brrrrrr!

NISIM

Lasă, Șor,

ȘOR

Cum să las! Să mă otrăvesc? Să fi știut eu una

ca asta, îmi aduceam vin din Buzău. La Cocoșul Roș e acolo un vinișor prohir de trei ani, ala! nu-mai sănătos să fii și să'l tot bei. Și asta e șampanie? Zeamă de corcoduși! Și crezi că ferbe? (Toarnă) Mort! Nu se mișcă, ca o pisică moartă. Dopul e putred ca o măsea stricată, capul se rupe și trebuie un dantist să scoată rădăcinele. Ia, să vezi.

NISIM

Lasă, Șor. (Se uită la dreapta). Jorj, trimite îndată pe un chelner la d-nu Mestecescu, știi unde?

JORJ

Știu.

NISIM

Să spue să'mi expedieze îndată alt vin și altă șampanie.

ȘOR

Numai să vezi. (Pune jos sticla destupată, scoate un briceag și începe să desfacă sârma la cea astupată, către Jorj). Fă d-ta, ești mai meșter. (I ia tablaua și i dă sticla cu briceagul. Jorj pune sticla între genunchi, desface sârma, și cum tae sfoara, dopul îi sare în obraz și șampania îl udă de sus până jos).

JORJ

Na!

ȘOR

Ițic, ai făcut o poză!

JORJ, Stergându-se cu șervetul.

Te rog, d-le Șor, gândește-te...

ȘOR

Nisim, am greșit, nu'l chiamă Ițic, nici atâta, îl chiamă ca pe mine Șor, Șorș. (Către Jorj). Acuma dute de te spânzură la soare, să te usuc.

JORJ, Fudul.

Suntem prevăzuți... am două rînduri de haine.

NISIM

Dute Jorj... trimite după alt vin...

JORJ

Dar până atunci ce pun pe bufet?

NISIM

Pune din vinul meu. Dute Jorj. (Jorj ese).

ȘOR, Ducându-se după Jorj.

Stai, Jorj, dă'mi un chelner, mă duc eu singur să aleg vin.

NISIM

Nu, Șor, d-ta rămâi aici.

ȘOR

Ce este, Nisim? Nuntă ai azi orî-ce? Faci o față parcă ți s'ar fi înecat toate corăbiile.

NISIM

Mie nu mi-e bine. Să mă ved deja odată după nuntă! Ascultă, Șor, eu mai am treabă, d-ta nu te mișca de aici, vor începe să vie musafirii, primește'î, îndreaptă'î în salonul cel mare, scuză-ne c'am întarziat... Încă ceva... un serviciu de prieten... la altul n'aș spune... Nu știu ce neînțelegere au avut azi Lazar cu Emil...

ȘOR

Ăștia doi nu's pereche. Știam eu de mult, doi stin-gheri.

NISIM

Lazar e în odaia lui, (arătând la dreapta) alătura cu salonașul. Vezi de'l împedică a se întalni cu Emil.

Nu vreaŭ ceartă în ziua nunții. Și dacă'i vezi împreună vorbind, dă'mi de știre.

ȘOR

Lasă pe mine. Dacă sint eŭ la mijloc nu se măi ceartă.

NISIM, mergând spre stînga.

Nici să vorbească, auzi? Nici să se apropie unul de altul. Îndată mă chemi. Auzi? (Ese).

ȘOR

Ciudată nuntă!

(În ușă apar doi ovrei cu perciuni, înalți, uscați, bărboși, negrii, cel din dreapta poartă în brațe un baldachin strîns, cel din stînga un pahar în mâna dreaptă).

OVREIUL DIN DREAPTA

Unde...

ȘOR

Stați! Unde vă viriți? (arată în anticameră). Pune'l acolo în colț, măi e vreme. Ia, arată paharul. (Ia paharul în mână, se uită la el). Subțire, spumă, n'o să aibă multă muncă. Putea să fie măi gros, e zdravăn bărbat. (Dându'l înapoi ovreiuului, păharul cade jos și se sparge pe prag).

OVREIUL DIN STÎNGA Dă din cap, uitându-se la cioburi, apoi convins și mistic.

Spart pe prag, semn rău... și când se sparge fără de vreme e semn rău. (Dând din cap). Nu e bine.

ȘOR

Ia, strângeți-vă hârburile și duceți-vă în sofragerie de așteptați. Vezi dacă era măi gros nu se spărgea.

OVREIUL DIN STÎNGA

Dacă s'a spart e semn rău... dar mare'i dumnezeu.

(Ovrei strâng hârburile și es).

(Jorj vine cu câți-va chelneri, purtând sticle cu vin).

ȘOR

Unde duceți sticlele ?

JORJ

La bufet alături, e vin din casă, schimbăm.

ȘOR

Să-mi aduci și mie un pahar, de cel alb, și ceva de mușcat, mai că n'am dejunat azi.

JORJ

Indată. (Ese cu chelnerii).

(Intră un domn cu o doamnă).

ȘOR

Poftim, pe aice, scuzați, s'a întârziat puțin, familia se îmbracă. (Părechea dintâiu ese în dreapta, vin alți musafiri, ovrei, creștini, bărbați, femei, fete, la fie-care repetă aceeași formulă: Poftim etc. familia se îmbracă).

JORJ, Se 'ntoarce cu chelnerii purtând alte sticle, un chelner poartă o tăbliță cu vin și prăjituri.

Pentru domnul Șor, pune-o pe masă (Jorj cu chelnerii, es prin fund; acela care l'a servit pe Șor se întoarce și ese prin dreapta).

MANASSE, Intră cu un ciubuc lung.

Unde e Nisim ?

ȘOR, Din obicei.

Familia se îmbracă. (Ghiță vine urmat de muzica militară și ese cu ea în dreapta).

MANASSE

Nici pe Lea n'am văzut-o încă, se pare că nu e bine copila.

ȘOR

N'am auzit. (Intră un hătrân cu barba albă, pălăria lată în cap).

MANASSE, I ese înainte și-i întinde mâna.

Bună zioa, Rabi. (Ghiță se'ntoarce și ese).

RABINUL

Bună zioa, domnule Manasse. (Arătând pe un domn mai tânăr cu cilindru în cap, care a sosit puțin după el). D-voastră nu cunoașteți pe domnul predicator ?

PREDICATORUL

Domnul Manasse, de sigur (i dă mâna). D-voastră nu veniți la templu la noi, nu face nimica, poate să se roage fie-cine unde vrea, și școala veche este casa lui d-zeu. Temeiul nu e unde și cum se închină omul, ci *numai* ce face, și despre d-voastră am auzit că faceți mult bine. E foarte frumos.

MANASSE

Spune lumea mai mult de cât este. (Ghiță vine din fund și ese în stînga).

PREDICATORUL

Eū nu mă iaū dupe gura lumei, știū fapte.

MANASSE

Da, faptele sunt ceva. (Zîbind șiret). Nicī eū, d-le doctor, nu mă uit la vorbe, mă uit și eū la fapte. Pof-tim, trecem în salon. (Dă ciubucul lui Șor și ese în dreapta cu rabinul și predicatorul. Ghiță vine din stînga; se aude vocea lui Nisim: „La cupea. Ghiță, la cupea“. Ghiță, trecînd pe lingă Șor, îi ia ciubucul din mână și ese. Șor se pune într'un fotoliū, se ghemuește, soarbe câte o înghițitură de vin și mestecă a lene bucățile de prăjiturī).

HORN, intră vorbind cu doi domni.

Cum am ȃis, eū n'o să vė împiedic. Ca martoriū meī, n'aveți nevoie să vė stricați toată seara. Ce să stați mai mult ca mine? Eū astă seară la zece imī iaū soția și plec.

MARTORUL I

Ți-e grabă, cocoane mire, hei?

MARTORUL II

Cred și eu.

MARTORUL I, către Horn

D-ta ai altă petrecere. Eu așî voi să măi fiu astă seară măcar la club, să cerc să'mi scot paguba de eri. Rău m'aū jumulit aice în București.

HORN

Dacă forțezi cartă... Eu nu forțez nici o dată, dacă nu'mi vine cartă, joc rezervat.

MARTORUL I

Sistema mea e alta. Femeia și șansa trebuie forțată întâiū, apoi vin singure.

(Vin musafirū ovrei, Șor îi îndreaptă și se pune iar în fotoliul lui)

MARTORUL II

Dar mulți jidanî măi vin la nunta d-tale, d-le Horn!

HORN

De! parcă i-am chemat eu? Cincî sute de cărți de invitație la nuntă am trimis în toate colțurile țării, numai vr'o zece la ovrei, n'am putut alt-fel, toate cele-alte la creșlini, n'am nici o relație cu ovrei. De aceea v'am și rugat pe d-voastră, ca bunî prietenî, să'mi fiți martori.

MARTORUL II

Un grec și un bulgar, ne topim într'atâția ovrei. Tare nu pot săî sufăr. De! D-le Horn, dacă toți ovrei ar fi ca d-ta...

HORN

Cred și eu.

MARTORUL II către martorul I

Ia spune-mi, Aristide, ai mai fost la o nuntă ovreiască?

MARTORUL I

Altă treabă n'am? (către Horn) apropo... ce ai făcut la Botoșani cu automobila d-tale?

MARTORUL II către Horn

Ce automobilă? Ți-ai cumpărat o automobilă?

MARTORUL I zîmbind.

Bine, Stoiciocule, cap de bulgar ce ești, nu înțelegi? (Horn face semn să nu se vorbească față cu Șor. Martorul I îi șoptește ceva la ureche martorului II).

MARTORUL II

Ha, ha, ha, automobilă! Asta'mi place, Aristide, asta'mi place, ha, ha ha, se mișcă singură.

HORN

Tranșată afacerea, azi o săptămână. Tot era să mă desfac.

MARTORUL I

S'a întâmplat un accident? Se restoarnă carul?

HORN

De!

MARTORUL I, Incet

A urlat mult?

HORN, Incet

Nu prea... n'a avut vreme... Am expediat scurt... nu știa nimica... (zîmbind) a fost ca trăsniță.

ȘOR, Se scoală, se apropie și întreabă liniștit

De câți cai putere e locomobila d-tale? Am un mușteriu. (Cei doi martori rid).

HORN

Înțelege o dată, d-le, slăbește-mă, nu te amesteca unde nu'ți fierbe oala...

ȘOR

Bine că ți-a fiert d-tale! Acuma s'a stins focul... are și un suvenir cu ochi... Săraca fată! (Rizind cu hohot). Dacă ar ști Ester! Dacă ar ști Ester! Ce ar mai fierbe ea! (Flueră tare). Valeu! Valeu! Aceea ar fierbe! Ascultă Emil, să-ți spun un lucru; cum o cunosc eu pe Ester, nașă la mititelul ea n'o să-ți fie, să-ți ieși grija.

HORN

Bine, Șor, ai inebunit? Nu țipa.

MARTORUL II

Trebue să înțelegi, domnule, e un lucru delicat...

ȘOR

Tot ce se poate mai delicat! Mie 'mi spuți? Vezi, Emil, n'ai fost sincer cu mine, trebuia să'mi spuți de mai 'nainte... să știu și eu... îmi pare rău... te credeam alt om... afacerea asta nu e lămurită... nici cu misiția mea n'am regulat... Nisim, el mi-a plătit cinstit...

HORN

Vom regula, tacți nu mă vorbi, vom regula...

(Sosesc musafiri)

ȘOR îndreptându'i

Poftim, pe aice, scuzați, s'a întârziat puțin, familia se îmbracă...

HORN, către martori

Poftim trecem și noi...

ȘOR către Horn

Credeam că noi mai avem ceva de vorbă, noi amândoi... său cum vreți...

HORN

Vin îndată, ne vom înțelege, dragă Șor, ne vom înțelege... (Ese cu martorii în dreapta).

(Șor golește paharul și își freacă mâinile. Intră Lelia și Roza din stînga. Din dreapta se aude muzica).

LELIA

Bună zioa, d-le Șor.

ȘOR

Buna zioa, mireasă. Ia să te ved... cam palidă...

LELIA Zîmbind trist.

Trece....

ȘOR

Buna zioa și d-tale (dă mâna) d-șoară studentă. Dăm mâna... Știi, eă pe d-ta te iubesc...

ROZA

Buna zioa. Tot vesel, d-le Șor?

ȘOR

Maă bine, sărăcie veselă de cât bogăție tristă. Dacă n'ar fi nici lecuța de veselie în viața asta, ar fi de perit. Răi bărbați maă sunt pe lume... D-ta i vezi maă de aproape, când sunt morți..., atunci nu maă fac nimica... Să'i vezi cum îi ved eă în toate zilele... răi! (Către Lelia) Mă duc să'l chem pe domnul Manasse, a întreat de d-ta. (Pleacă spre dreapta).

LELIA

Maă tirziă, d-le Șor, maă tirziă. Te rog, trimite-mă pe Lazar.

ȘOR

Indată, dudue. (Ese prin dreapta).

ROZA

Dar pustie 'mă va fi casa asta dupe ce veți pleca.

LELIA

Nu, Roza, promite'mă să nu o lași pe mamă, să vii des s'o vezi, în toate zilele, și să stai mult, crede-mă pe mine, n'are inimă rea, așa e felul ei...

HORN, intră, Lelia tresare. Horn caută cu ochii și zăbind'o pe Lelia, surprins.

Lelia! Il căutam pe Șor...

LELIA

A trecut dincolo. (Către Roza). Vin îndată, Roza, vezi de o mai ajută pe mama. (Roza ese).

HORN

Acuma arăți ceva mai bine... Mama are dreptate. Viața asta de otel, alergăturile în Viena... dar așteaptă, la mine acasă te îndrepti repede... Vezi, merge și fără rochie de mireasă. De te-ași vedea deja trecută și prin rochia ceea! N'ai idee cât mă plictisesc formalitățile astea. Ahea aștept să fie deja seara și să plecăm. (Scoate ceasornicul). Mai avem opt ceasuri și jumătate, și un ceas și jumătate până la Ploești, face zece. Părinții d-tale cred că voi umbla toată noaptea până la Botoșani... ași! Nu rabd eu atâta. Mă mir numai, cum ai putut să'mă scrii din Viena să amân nunta. Eu numărăm zilele. În sfârșit astă-seară ne dăm jos la Ploești. (Lelia se uită la el). Știu la ce te gândești, depeșa la părinți. Am îngrijit și de asta. Sint om practic, nu uit nimic. Am lăsat o telegramă scrisă cu mâna mea: „Sosit sănătoși și vioiși, salutări și sărutări la toți. Emil și Lelia

Horn“. Contabilul meu o dă mâne la 12 punct din Botoșani, iar toată noaptea te voi stringe în brațe, singur cu micuța mea, ascuns într'un otel... am pregătit tot, două odăi frumoase și un singur pat.... și un mic supeu cu șampanie...

LELIA, ca trezită din vis.

Singură.... într'un otel...

HORN

Nu te mai face prea copilă. Spune-mi drept... acum doar nu trebuie să ți fie rușine de mine (i pune mâna sub bărbie și i ridică capul) spune-mi drept, tu n'ai dorit? Nu te-ai gândit?

LELIA

Da și ba, lămurit nu.

HORN

Vezi eu de la logodnă la asta m'am gândit. Mă înfioră de plăcere când mă gândesc.

LELIA

De la logodnă m'am gândit eu la multe. Noi nu ne cunoaștem, suntem doi oameni străini, n'am vorbit încă un singur cuvânt serios...

HORN

Ce să vorbim noi serios! Și după nuntă, tot ce e serios, afaceri, încercături, buclucuri, bătăi de cap afară din casă... La mine în casă, altă viață!

LELIA, mai mult pentru sine.

Deגיaba! (Lazar intră și se aproprie).

HORN

Ce e degיaba?

Du
cane
2-10
pen
+ b
ru

LELIA

Nimica.

LAZAR, către Lelia.

M'ai chemat.

LELIA

Eram să'ți spun ceva, dar acuma e de prisos.

(Lelia se duce spre stînga, se oprește și pe când Lazar și Emil Horn i întoarce spetele, se uită împrejur și ese pe ușa din fund).

HORN, către Lazar.

Ai vrut să'mi vorbești; ce e?

LAZAR

Da. Poftim, domnule Horn, trecem în odaia mea, te așteptam acolo.

HORN

Poți să'mi spui și aice. Și de ce tot *domnule*? De ce nu mă chemi simplu *Emil*. Ce crezi că mă voi supăra? Nicî de cum. Zi simplu *Emil*. Bine, suntem doar cumnați.

LAZAR

Cumnați... Tocmai despre aceasta trebuie să'ți vorbesc, domnule Horn....

HORN

Ce mai încapе multă vorbă? Zi *Emil* și atîta. Vezi, Lazar, eă m'am gîndit la d-ta. Acuma că vorbim, să'ți spun franc — eă sînt om franc — vezi d-ta, în biroă la socru uiți să vorbești, curat uiți. Și cititul ăsta 'ți strică capul. Iată-mă pe mine, eă nu citesc. Înțelegi d-ta: Trebuie să mai eși în lume, să te mai miști. Voi îngriji eă de o întreprindere, așa una care'mi este mie peste mână, o iaă pentru d-ta, te fac tovarăș. Socru va trebui să dea banî...

lasă te scot eu din birou. De cumnatul *meu* să nu zică lumea că...

LAZAR

Mulțumesc de îngrijirea d-tale și mai ales pentru delicatețea cu care mi-o spuți. Decât...

HORN

Ear formalității! Sunteți aici în casă niște formalisti cum n'am mai văzut. Și Lelia în scrisorile ei tot „domnule“ și „domnule“.

LAZAR

Și nu te-ai mirat de lipsa asta de intimitate?

HORN

Lasă, Lazar, în asta, mă rog, să nu te amesteci... Intre mine și soția mea n'o să las să se amestece nimeni, absolut nimeni. (zimbând) Te asigur, câte-va ceasuri încă și vom fi foarte intimi noi amândoi, fără să se amestece nimeni. (Șor intră cu un pahar de vin în mână).

LAZAR, cu vocea ridicată.

Dar trebuie să mă amestec, trebuie să-ți spun adevărul, trebuie să știi...

ȘOR

Stați oameni buni să vă spun eu povestea cu moș cocoș, cu nasul roș (aleargă la stînga și deschide ușa). Nisim! (se întoarce). Ce? Nu vă e rușine? Oamenii tineri, auziți muzică, și în loc să aveți mîncărime de picioare, aveți mîncărime de limbă. Iacă, nu e nunta mea, și abea mă țin. (El apucă pe Lazar de braț cântă și joacă pe loc în tact cu musica).

LAZAR, desfăcându-se.

Lasă, domnule Șor (către Horn). Poftim trecem dincolo.

ȘOR, puindui-se în drum, cântând și jucând în tact cu muzica.

Ba *nu las, nu las, nu las nu ; nu las, nu las nu..*

NISIM, Intră, în ușa, strigă înapoi.

Ester, Lelia nu e aici. (Ii ia pe Lazar la-oparte). Lasă,
Lazar, am vorbit eă cu Lelia, ea ne înțelege.

LAZAR

De asta nu m'am îndoit. Dar o înțelegeți voi pe ea?

ESTER, Intră fuga cu Roza.

Cum să nu fie Lelia aici? Aice trebuie să fie.
(Către Roza). Unde ai lăsat-o?

ROZA

Am lăsat-o aice un moment cu mirele.

HORN

Aice a fost. Unde să fie ! Poate c'a trecut dincolo.
(Arată la dreapta. Lazar ese prin dreapta, Șor pe ușa din fund).

ESTER

Nu se poate ! Cum să se ducă singură între mu-
safiri !

LAZAR, Se întoarce palid, cu ochii măriți.

Nu'î ! Unde'î Lelia, tată ?

NISIM, Din pept înădușit.

Nu știu, Lazar, nu știu, caută, să căutăm...

ȘOR, Iatră cu Dina

Dina spune....

DINA

Duduia a fost lângă scară și mi-a spus, să'î aduc
un pahar cu apă. Eă m'am dus încolo (gesticulează cu mâ-
nile) și duduia s'a dus încolo, când m'am întors cu

apa, n'a mai fost duduia. Poate s'a suit în odaia unde ține cărțile.

NISIM

Haï, Lazar, sus în pod, repede. (Es grămadă Lazar, Horn, Dina, Nisim și Șor prin fund, Ester și Roza prin stînga. La ușa din fund Șor îl oprește pe Nisim).

ȘOR

Nisim, poate....

NISIM

Asta nu, Lelia nu fuge. (Ese cu Șor. Prin ușa din stînga se aud țipetele Esterii: Lelia! Lelia! Din dreapta se aude muzica. Intră din fund Nisim cu pîrul vulvoï, Lazar cu ochii sgăiți, Horn aiurit, Șor foarte abătut, din stînga Ester cu Roza).

ESTER tremurînd

Ei?

NISIM, Gemînd.

Nu'î!

DINA

A tras cupeaoa la scară și a spus viziteul, că a văzut pe duduia lângă fântână....

NISIM

Fântâna! (Cade pe un scaun).

DINA

Și apoi n'a mai văzut-o pe duduie lângă fântână....

NISIM, Vrea să se ridice și nu'î țin picioarele

Dute, Lazar, dute.... (cearcă să se ridice) dute, alergați toți. (Lazar, Șor, Horn și Dina es prin fund; Ester țipînd: Lelia, Lelia, ese cu Roza în stînga. Din dreapta se aude muzica).

CONTABILUL, Un bătrîn gârbov, foarte miop, în saco, cu un pachet de hărui în mîna stînga vine din fund.

Bună zioa! Ați trimis o birjă după mine.... (Pauză).

Nu e încă două, dar am închis biroul pentru zioa de azi, am dat drumul la tot personalul. Cred că am făcut bine. Vroesc să vie în corpore să vă feliciteze. (Desface pachetul și depune pe masă un teanc de depeși). Postim telegramele de felicitare cari aũ sosit până acum la birou, mai toate din străinătate.... (Nisim întoarce capul și se uită năuc la depeși)

(Intră o cocoană groasă, roșie la față, cu o domnișoeră subțire).

COCOANA GRASĂ, Foarte veselă, cu vocea a scuțită.

Bună zioa, Domnule Cohanovică! Singur? Unde'ı Ester? Unde'ı Lelia?

NISIM, Ca un copil

Nu știu... (Uitându-se țintă la dînsa, cu lacrimi în yoce). Nu știu unde e Lelia. Cocoana groasă rămâne cu gura căscăă și ascultă la țipetele Esteriı cari s'aũ apropiat; domnișora palidă și subțire se uită incurcată în toate părțile. Din fund vin Lazar, Șor și Horn. Nisim sare de pe scaun și se repede înainte lor, Ester, frângându-și mînute și mormăind Lelia, Lelia, intră cu Roza din stînga).

NISIM, Intrebând cu ochiı și cu mînile tremurânde, mugind ceva nearticulat.

LAZAR, sfîrșit

Nimic! Ușa din dreapta se deschide și încep a se strecura căți-va musafiri, alți musafiri vin prin fund. Dină 'și face loc prin lume și vine repede).

DINA

A venit un birjar cu o birjă cu un om cu o scrisoare... Duduia a scris!

NISIM fără suflare

Adă! Adă! (ia scrisoarea, dar nu o poate deschide). Vezi, Lazar!

LAZAR, O desface și citește

Iubiți părinți, am avut alegerea între a eși din viață, saũ a eși din casă. Mă iubiți și veți fi mulțumiți că m'am stăpănit în clipa din urmă și că mă

veți găsi la Natalia, în loc de a mă găsi unde-va moartă. Ertăți-mă, n'am putut alt-fel. Lăsați-mă să mă liniștesc. Mii de sărutări, în vecinică iubire, Lelia.

NISIM

Ei, Lazar, fuge sau nu fuge? (extaziat de fericire.) A fugit! (Cade pe un scaun).

ESTER, Grozav de speriată.

Nisim! Ce ai Nisim?

NISIM

Ce am? O fată nouă născută am. Ce știi tu, femeie, prin ce am trecut eu! Am văzut moartea cu ochii... Ce, moartea? Zece morți! Uită-te la mine. Am văzut-o svircolindu-se otrăvită, spânzurată în pod, înecată în fântână, cu cuțitul la gât, impușcată la timpplă, sânge și moarte am văzut, ce știu eu? (I curg lacrimile pe obraz).

ESTER

A! A! A! (Leșină serios).

NISIM

Nu aice! Ajută Lazar! (Lazar și Roza o prind de subsuoară, Nisim caută să se ocupe și el. Es toți prin stînga, ducînd pe Ester mai tăriiș).

HORN, către Șor.

Ce e asta? Eă nu pricep. De ce s'a dus? Cine-i Natalia ceea?

ȘOR

Natalia? O fată cât se poate de bună, întrebă-l pe Lazar, e soră cu domnul Frunză, e un sfert de quartet, cum am zice a patra roată la car, trebuie numai de cât.

HORN

Asta este ! Iți place ? Să'mi *facă mie* una ca asta. Sfinta ! Se făcea că nu știe nimica și fugе la un amant în ziua nunții !

ȘOR

După nuntă 'ți plăcea mai bine ?

HORN

Și d-ta m'ai încurecat aice. Așteaptă, te învăț eu minte...

ȘOR

Ce să'ți fac ? Dacă ai așa noroc ! Numai că aud fetele de d-ta, fug. Fata lui Calman a fugit, fata lui Nisim a fugit, mă gândesc acuma la fata lui Abeles din Focșani, dar mai știi, să nu o rupă și ea de fugă, mai ales când ar auzi de locomobilă... Vezi, *domnule* Horn, te pedepsește d-zeu pentru mine, că nu mi ai dat dreptul meu, te-ai bucurat de munca mea...

HORN

Adică, ce vrei să zici ? Mai ai pretenții ?

UN BĂTRÂN SCURT, către Horn.

Domnule, iartă-mă că mă amestec și eu, nu mă cunoști, mă recomand, mă chiamă Wurmkraut, fac negoț de manufactură en gros, ascultă pe un om bătrîn : Dumnealui (arătând pe Șor) are dreptate, mai bine așa. La un nepot al meu a fugit trei zile după nuntă, și acuma pentru o nimica toată trebuie divorț.

ȘOR, către bătrân.

Domnule, iartă-mă, nu mă cunoști, mă recomand, mă chiamă Șor, Zelig Șor din Fălticeni, fac negoț

cu vorbă lată, en gros. Permite'mi să te întreb : A nepotului d-tale tot cu un creștin a fugit ?

BĂTRÂNUL, cam încurcat.

Nu, chiar cu vărul bărbatului ei.

ȘOR, I ia mâna.

Felicitările mele, domnule, felicitările mele, cel puțin nu s'a înstrăinat, a rămas în familie.

HORN, amenințând cu pumnul spre ușa din stînga.

O să mai auză ei de mine. O să le arăt eu. (ese).

O DAMĂ ÎNALTĂ CU NASUL ASCUȚIT către bătrân

Ce stai de vorbă ? Nu te mai saturi. Uiți c'ai o fată ! A trebuit să fac pregătiri și să aduc și fata la comedia asta. Nu mai rămân un minut în casa asta. Dute de'mi scoate fata. Ți-am spus eu, cu fudulia lor n'o să aibă sfârșit bun. Vezi ?

BĂTRÂNUL, foarte supus.

Ai dreptate, dragă, mă duc, ai dreptate. (Ese prin dreapta).

DAMA ÎNALTĂ CU NASUL ASCUȚIT, către cocoana groasă.

Spune'mi numai, cocoană dragă, mă întreb eu singur, de ce aū mă poftit lume ?

COCOANA GROASĂ

Biata Ester !

DAMA ÎNALTĂ CU NASUL ASCUȚIT

Ia, cocoană dragă, nu o măi plînge. De ce să ne înșelăm. Nu vroi să zic nimica, dar trebuie să fie capul ei la mijloc. Parcă fără voia ei se mișcă un paiū în casa asta. Mi-e milă numai de bărbatu sēū, sārăcul, n'ai idee cum il duce de nas. Așa bunătate de bărbat !

CEI DOI MARTORI, (căt-re Șor).

Unde e mirele?

ȘOR

A plecat.

AL DOILEA MARTOR

A plecat deja la primărie ?

ÎNTĂIUL MARTOR

Fără noi ? Nu se poate ! Cum să se ducă fără martori ?

ȘOR

Nu. A plecat la plimbare.

AL DOILEA MARTOR

Cum la plimbare ?

ȘOR

Așa. L'aŭ trimis să se plimbe, tocmai ca el pe locomobila lui, știți. Azi mie, mâine ție. Dar n'a urlat mult. S'a făcut scurt, cu abur, a fost ca trăsnit. Acuma a eșit. Poftim (arătându-le ușa din fund) dacă vă grăbiți, îl mai apucați pe scară.

AL DOILEA MARTOR rîzînd.

Vezi, Aristide, n'ai noroc. Erai să vezi odată o nuntă ovreiască, și aceea s'a spart.

ÎNTĂIUL MARTOR

Atâta pagubă ! Cu atât mai bine, nu perd vreme. Hai la club. (Martorii es).

JORJ, Vine fuga disperat căt-re Șor.

Ce e asta ? Acuma a plecat și mirele ! Tocmai veneam din pimniță. L'am întrebat, dacă poștește

ceva, mi-a tras o injurătură. Pe semne că nunta asta nu se măi face.

ȘOR

Ai ghicit. De când te-ai virit în țivilisație, te-ai făcut om deștept.

JORJ

Și cum rămân eu? Mi-am stricat două zile, cincî oamenî de plată. Ce suntem noi de vină?

ȘOR

Nu fi prost. Lasă, mâine, se va regula.

JORJ

De cincî anî tot la nunți serveșe, dar una ca asta nu mi s'a întâmplat încă. O nuntă așa de bogată... vara, când sunt așa de puține nunți... mă așteptam la atâtea bacșișuri...

ȘOR

Nu te măi văita... așa saū așa, nuntă se va face... veî avea bacșișuri altă dată. Acuma dute de'mî adu un pahar de vin, și vezi ce măi face acolo bătrânul. De ar afla măcar intâiū de la altu... bătrânul ăsta imî arde pe suflet.

JORJ

Indată (ese prin dreapta).

DAMA ÎNALTĂ CU NASUL ASCUȚIT, furiosă către cocoana groasă.

Și bărbatul meū care s'a așezat acolo! Se zice că femeile nu măi isprăvesc cu vorba, dar bărbații sunt de zece ori măi palavragii.

JORJ, Vine cu un pahar de vin.

Poftim, d-le Șor.

ȘOR, Il toarnă dușcă.

Și bătrânul? Ce face bătrânul? A aflat?

MANASSE, *Intră cu un pahar de vin roș pe jumătate plin în mâna stângă.
E foarte bine dispus.*

Zelig! (Șor se întoarce surprins) Păcat că n'ai fost dincolo, Zelig. Când a aflat rabinul că pe mireasă o chiamă Lea, mi-a spus el o pildă despre nunta lui Iacob cu Lea; și ce a visat Laban; cum a vorbit el în somn cu îngerii lui d-zeu... Păcat că n'ai auzit și tu! Frumos! (Rabinul și predicatorul vin din dreapta, se strecoară repede prin lume și es prin fund). Nicî predicatorul nu e om prost, știe carte, așa cum îl vezi, dar degiaba, n'are gustul cela! (Pe când Manasse vorbește, Wurmkraut vine cu fata, femeea lui 'i ese înainte, apucă pe fată de braț și pleacă prin fund, Wurmkraut aleargă după ele. Musafirii vin grămadă din dreapta, parte pleacă, parte formează grupuri, vorbind și gesticulând. Se aud exclamațiuni de mirare, risete, întrebări. Muzica tace) Și ce se mai aude aice, Zelig? N'au venit încă de la primărie?

ȘOR, Foarte incurcat.

Mă rog, domnule Manasse, să vă spun ceva.

MANASSE

Vino cu mine dincolo. Am făgăduit să mă întorc îndată. Vino cu mine, să auzi și tu, o să'ți placă.

ȘOR

Numai un moment, domnule Manasse. (Il ia pe Manasse de braț, îl duce mai la o parte, începe să'i vorbească încet și caută să' l tot ducă până ca să casă cu el. Manasse se oprește de odată, se retrage puțin și se uită aspru la Șor).

MANASSE

Zelig, nu glumi!

ȘOR, Urmează încet cu vorba, gesticulează, se aude: Frunză, musică, Calman...

MANASSE, Răcnește

Bețiv ticălos! Indrăznești? (Apucă un scaun) Iți sparg capul! Te învăț eu glume! Eși afară! Eși, iți zic!
(Unii mosafiri din anticameră se întorc).

ȘOR, Retrăgându-se

Es, es, dar poftim, întrebați (Muzica vine din dreapta și ese prin fund) nu e secret, știu toți. Iată, pleacă și muzica.

MANASSE, Uitându-se în jur.

Adevărat?... Lea mea ? Se dă înapoi și întinde brațele, parcă ar fi văzut o stafie ; paharul cade din mână și se sparge). Adevărat !

ACTUL IV

(Biroul lui Frunză. Mobile simple. Un dulap nou cu cărți lângă peretele stîng. O masă mare de lucru aproape de peretele drept. În fund două uși, una în dreapta și una în stînga. Între aceste două uși stau alături pe două postamente negre statuea lui Moise și Venerea miloneză, jumătate mărime. În fiecare parte a statuelor, câte o grupă de plante înalte. Înaintea statuelor, între grupele de plante o canapeluță mică, îngustă și joasă. În peretele stîng, dincolo de dulapul cu cărți, o ușă. Pe pereți câte-va tablouri mai bune, restul gravuri și fotografii).

(Natalia și Lazar intră din fund, pe ușa din stînga).

NATALIA

Așa. E mai bine să rămăc puțin singură. (Se pune pe canapeluță).

LAZAR

Cred că și Matei s'a retras din cauza asta.

NATALIA

I-am făcut eu semn. A avut o zi grea copila dragă.

LAZAR

A fost o zi grea pentru toți, măi ales pentru bătrînul bunice. Asta e o rană care nu se măi vindecă. Tu nu știi ce lume s'a dărîmat în el.

NATALIA

Dar ce zici de Lelia? Admirabil de liniștită. Nici nu m'am așteptat să fie așa de liniștită.

LAZAR

Sărmana sora mea. Cât e de slabă și palidă, și cu toată liniștea, cât a plâns!

NATALIA

Lasă Lazar, sunt lacrimi sănătoase. Noi femeile în fericire și în restriște trebuie să plângem. O durere și o bucurie care n'a fost sfințită cu lacrimi n'are preț pentru noi.

LAZAR

Ai dreptate. Lacrima e un leac al firei. E prisosul de simțire, care nu mă încapă în pieptul omenească. Bătrânul nu știe să plângă. Nici la moartea bunicii n'a plâns. Și lovitura asta e mai grea, îl nimereste la rădăcinile vieții sale. Față cu Lelia nici n'am vrut să spun atâta.

NATALIA

Dar Matei poate să fie mândru. El e sigur că femeia, pe care 'și-a ales-o, îl iubește. Lelia s'a purtat voinicește. Asta e odată dragoste. Spune-mi, Lazar, mă iubești tu pe mine tot așa?

LAZAR

Câtă nemărginire încapă într'un cuvânt! Se zice așa de ușor iubire, precum se zice furtună, încă mai ușor. Cine n'a fost singur pe larg, când cerul e groază și marea un mormânt; când corabia trosnește și inima omului nu mă bate; când ochii, năriții de spaimă, ved în viață un blestem și în moarte mântuire... acela nu știe ce e furtună. Și cine nu e înfiorat de acelaș simțământ de nimicire când iubește, nu știe ce e iubire.

NATALIA

Și tu mă iubești pe mine ast-fel?

LAZAR

Copilă, eopilă ! Ceri vorbe.

NATALIA

Și vorbele sunt dulci. Știu foarte bine că mă iubesti, și nici o dată nu vrei să mi-o spuți.

LAZAR

Copilă dragă ! Cuvîntul e dușmanul simțirii. E o vrăjmășie veche. Nu știu, dacă Matei a pus din adins pe acești doi lângă olaltă. (arată statuetele). Când acești doi nu se vor răsboi ; când asprimea datoriei și seninătatea plăcerii se vor uni ; când castitatea inimii și goliciunea castă a trupului vor merge alături ; când cerul și pământul se vor împăca... atunci și omul va putea spune cu fruntea sus și cu gândul curat tot ce simte. Până atunci citește'mi în ochi, ghicește'mi gândirea, ascultă la bătăile inimii mele când șez lângă tine și 'ți strâng mâna,---și fii fericită, cum sint fericit și eu.

SERVITOAREA Intră pe ușa din dreapta în fund

E un negustor în antret, zice că'l cheamă Cioară. Caută pe coconăș.

NATALIA

Poftește'l înăuntru. Său mă duc singură. (Se scoală și merge spre ușă. Servitoarea ese).

ȘOR Viră capul înăuntru și, zărind pe Natalia, intră foarte mulțumit.

Bună zioa, domnișoara. Imi pare foarte bine.

LAZAR

Șor ! Ce este ?

ȘOR, Incântat.

A ! Lazar, imi pare și mai bine.

LAZA

Dar ce este?

ȘOR

Ce să fie? Iată am venit și eu să ved ce mai este pe aici. Imi pare bine că vă găsesc. Cu domnul Frunză nu m'am despărțit prea prietenește.

LAZAR

Și vii din capul d-tale?

ȘOR

Lasă'l în pace pe capul meu. Azi nu e bun de nimic. M'am înțeles cu Nisim.

LAZAR

Adică?

ȘOR

Adică... Ascultă, Lazar, e întâia dată în viață că mi s'a înfundat. (Către Natalia). D-ta o să pricepi, Nisim nu știe singur ce vrea și Ester nu vrea cu nici un chip ce vrea Nisim; e foarte lămurit. Să mă bată dumnezeu dacă știu un singur cuvint din ce am să spun. Dar trebuie să sondez terenul. Așa vrea Nisim.

LAZAR

Ce mai e acasă?

ȘOR

Nisim și Ester, așa și așa. Cam fierți, dar nu prea.

LAZAR

Dar bunicul, ce face bunicul?

ȘOR

Acolo'î buba, bătrânul! N'a deschis gura. Nisim i-a orbit un ceas, n'a răspuns un singur cuvint. Am

intrat și eu, am încercat să-i vorbesc, dar s'a uitat la mine că am înghețat. Se plimbă prin odaie cu ciubucul în gură, și e o fumărae că nu vezi cu ochii. Acasă am o poză : Dumnezeu pe muntele Sinaia. Un moșneag cu barba mare într'o grămadă de fum. Intocmai așa. Numai că acela nu trage din ciubuc. Dar clocotește cât clocotește, pe urmă se răcește. Și muntele Sinaia s'a răcit. Toate trec.

LAZAR

Greu.

ȘOR

Greu, ușor, pozna s'a întâmplat. Acuma trebuie să'l ved pe domnul Frunză.

NATALIA

Mă duc să'l chem. (Ese prin stînga).

ȘOR, Se apropie de Venera.

Dar goală mă e și asta! Mă goală nici nu se poate. Și ce pântece! Ce pântece! Nici asta n'a avut copii. Spune-mi, te rog Lazar, cine sunt aști doi? Un moșneag cu coarne, o femeie cu brațele rupte...

LAZAR

Pe moșneagul ăsta trebuie să'l cunoști, este...

ȘOR

Stai, Lazar, știu, am înțeles : Ea i-a pus coarne și el i-a frânt ciolanele. Bine aū făcut amândoi. Mari coarne : a dracului femeie !

LAZAR, zîbind

⊙ tragedie conjugală.

ȘOR

Te rog, Lazar, nu vorbi turcește, spune ca să înțeleg și eu.

LAZAR,

In fond ai dreptate. Duhul lui a nenorocit-o; el stăpânește lumea.

FRUNZĂ, *Intră din stînga cu Natalia.*

Bună zioa, ce vești mai aduci d-ta, domnule?

ȘOR

Am priceput. D-ta n'ai uitat. Mai mult decât să mă dai afară, nu poți; poftim. Parcă nu'i am spus lui Nisim? „Cum stăm noi“, am zis, „să știi că mă dă afară, și o să ai și d-ta parte la cinstea asta“.

FRUNZĂ

Vii într'adevăr din partea domnului Cohanovici?

ȘOR

Vrei să mă jur? Am un suflet și o femeie. Pot să mă jur și pe coarnele moșneagului ăsta; frumoase coarne.

FRUNZĂ

Și ce poștești?

ȘOR

Aș voi să vorbim între patru ochi. Dupe câte ved tot câte patru ochi se aleg. D-ta și Lelia, patru ochi; tînărul și domnișoara, patru ochi. Intre patru ochi înțelegerea se face mai ușor.

LAZAR

Trecem dincolo, Natalia, *(Es prin fund ușa din stînga).*

FRUNZĂ

Acuma spune, domnule.

ȘOR

Acuma, mă rog, măi domol. Suntem între noi. Ceea ce vroî să fac eî e bine pentru toîi, și pentru d-ta.

FRUNZĂ

Ce vreî să faci d-ta, puîin îmi pasă. Ce dorește domnul Cohanovicî care, zicî, că te-a trimes?

ȘOR

Dacă ar ști ce vrea, ar fi venit, poate, singur. Tocmăi asta e, nimenî nu știa ce vrea. Toîi aî perdut capul, număi eî nu; fiindcă eî, chiar dacă pierd atâta cap cât aî alîi, mie tot îmi măi rămăne o bucată bună.

FRUNZĂ

Firește, necazul altuia se poartă lesne. D-tale nu îti-e greî.

ȘOR

Greî de tot, domnule Frunză. Durerea bătrăneluî Manasse e grea cât un munte și o parte mă apasă și pe mine. E singurul om în lume înaintea căruia îmi plec eî capul, așa. (Își pune mâna în ceafă și se pleacă măi până la pamînt) Trebuie să facem ceva și pentru el.

FRUNZĂ

Și ce vreî d-ta?

ȘOR

După câte înteleg eî, toată piedica e bătrănelul.

FRUNZĂ

Așa, bătrănelul.

ȘOR

Cât va trai el, nici gând. Nisim nu ese din cuvîntul luî, nu poate.

FRUNZĂ

Dar doamna Cohanovicî? Lelia ținea mult la mama ei.

ȘOR

Ester e femeie și e mamă, ceară, o întoreci cum vrei. Dar bătrânul nu e ceară, o! nu, pe el nu-l întoreci. Și cit va trăi bătrînul — (dă din cap și cu degetul arătător din mâna dreaptă) asta e sigur — asta e punctul principal — și cine știe cât trăiește. Trebuie să găsim ceva. Și d-ta te-ai gândit, de sigur; spune, cum crezi d-ta.

SERVITOAREA

E un domn în antret, zice că-l chiamă Manase.

ȘOR

Bătrânul! O ușă! Mă rog, o ușă! Pe unde es? Nu vreau să mă vadă aice. Mă rog, o ușă!

FRUNZĂ

Treci dincolo (I arată ușa din fund la stînga. Șor ese. Către servitoare)
Poștește-l înăuntru.

către Manasse

FRUNZĂ

Bună zioa, domnule Manasse, poftim ședeți.

MANASSE

(Se pun jos. Pausă). D-ta, d-le Frunză, nu te-ai așteptat să mă vezi pe mine aici..., nici eu. (Pausă).

FRUNZĂ

Se pare, domnule Manasse, că mă invinovați pe mine.

MANASSE

Eu nu mă sor vina, nu știu; alții sunt poate mai vinovați.

FRUNZĂ

Nici eă n'aş fi dorit să ajungă lucrurile ast-fel.

MANASSE

Nu? Şi cine a dorit?

FRUNZĂ

Ştii că atunci, când ne-am văzut întâi, am cerut mâna Leliei de la părinţi....

MANASSE

Ai cerut? Ai cerut mâna? Mie nu mi s'a spus. Nu ştiu. Dar tot una, nu schimbă nimic. Ce a fost nu mai este. Să vedem de acum înainte. Am venit să'ţi vorbesc deschis. Ai biruit, bine; mi-ai pus genunchiul pe piept, bine; mă ții de gât, bine. Acuma spune ce vrei, pune'ți condițiile.

FRUNZĂ

Nu înțeleg ce'mi cereți. N'am nici o condiție. Doresc numai ca părinții să se învoiască la căsătoria mea cu Lelia.

MANASSE

Bine. Un om deștept, care cere un lucru cu neputință, caută altceva. Așa'i? Vrei să pricep singur; am priceput. Cât?

FRUNZĂ

Ce cât?

MANASSE

Bine. Nu mă tocmesc (Scoate din buzunarul de la piept un plic mare și din plic un teanc de bancnote și le pune pe masă) Cu acești bani era să fac un mare bine. Era să'i depun ca fond pentru întreținerea unui spital. Așa sau așa, tot bine fac. Ți'i dau d-tale.

FRUNZĂ

Mie ?

MANASSE

Dă'mi inapoî copila.

FRUNZĂ sârind de pe scaun

Ce e asta ?

MANASSE, arătând banii

Asta e mare parte din munca unei vieți întregi ; sunt o sută de mii de lei. Ții daŭ. Ai zestre și scapi de o ovreică.

FRUNZĂ

Domnule Manasse, ești bunicul Leliei, ai mare noroc. Te rog, strângeți banii.

MANASSE

Nu vrei acești bani ? Adică...

FRUNZĂ

Te rog strângeți banii.

MANASSE, strângându'și banii

Ce vrei dară, dacă...

FRUNZĂ

Bătrâne, n'ai inimă de loc ? Nu înțelegi legătura tainică dintre două inimi ?

MANASSE

A ! Ai inimă ! Bun temeiŭ ; săraca Lea ! O cunos eŭ inima ceea. Biciuită de patimi, iubește rar, urăște des ; se înșală azi, își minte mâni. Ia uită-te la mine, dacă ai inimă. Imi tremură tot trupul, sunt bolnav, ai trăsнит cea mai mare nenorocire pe capul meu bătrân și plecat — mi-ai vârit ghiarele în suflet — găsești un pic de milă în inima d-tale ?

Și părinții Lei — i-ai acoperit cu hulă și rușine ;
 ți-e milă de durerea lor ? Și Lea singură... Te-ai
 folosit de slăbiciunea unei copile rătăcite, e bine ?
 Asta e inimă ? Ești judecător, judecă-te singur. Dacă
 aveați un simțimânt omenesc pentru ea, era de da-
 toria d-tale s'o îndrepti spre bine. *Datoria e talpa
 vieții, nu inima.*

Am crezut că vrei bani, că umbli după zestre ca
 toți. N'am avut de unde să te cunosc. Ți-am dat
 bani. Eartă-mă, am fost nedrept. Im pare bine că
 stai mai sus. Pot să-ți vorbesc ca om la om. Vrei
 să te însori, ți se pare că o iubești pe Lea...

FRUNZĂ

Cum mi se pare ? De asta sint doar sigur.

MANASSE

Astăzi, da ; de mâne sunt sigur eă. Dar nu ești
 numai d-ta ; trebuie să te gândești și la Lea ; chiar
 în interesul d-tale. Intr'o căsnicie e destul ca unul
 să fie nenorocit, nenorocirea celui lalt vine neche-
 mată.—Crezi că Lea va putea fi fericită cu d-ta ?

FRUNZĂ

Asta da.

MANASSE

Asta nu. Imi cunosc eă mai bine sângele meu.
 Las credința la o parte. Pentru d-ta se pare că n'are
 preț, alt-fel n'ai lua o evreică. Cu toate că nu e
 viața care leagă pe doi oameni, ci ceea ce stă dea-
 supra vieții și care e sfânt pentru amândoi, la care
 se închină amândoi. Dar las asta. Așa e lumea azi,
 se uită la pământ, nu la cer. Te-ai gândit însă ?
 Ce viață veți duce împreună ?

FRUNZĂ

O viață bună de doi oameni buni cari se iubesc

MANASSE

O viață tristă de doi oameni nemulțumiți cu sine. Patima trece, muștrările rămân. Sufletul femeii trebuie să fie plin numai de bărbatul ei. În capul Leii vom trăi noi, părinții ei și eu. Când vei fi singur cu Lea și te vei uita în ochii ei, mă vei vedea pe mine, nu pe d-ta. În adîncul ochilor ei, vei vedea pe un om bătrân cu barba albă care nu uită, nu iartă și care o cheamă. Lea se va slei de dor după lumea ei. Se va veșteji, i va peri frumusețea. Nu vei avea un ceas vesel în casă. Când te vei crede mai fericit, vom răsări noi ca stafii între voi și vă vom despărți.

FRUNZĂ

Ne veți uni în iubire. Voi iubi pe ai ei ca și pe ai mei.

MANASSE

Omul nu face ce vrea. Nu te amăgi. Nici d-ta, nici Lea, nu vă veți schimba. Firea e mai tare de cât voința, covârșește. Și vai de ziua în care firea vă va striga la amândoi că ați greșit.

FRUNZĂ

Vezi, domnule Manasse, dacă'mi vorbești ca om la om, îți voi vorbi și eu ca la bunicul lui Lazar, la omul pe care am învățat a'l stima înainte de a'l cunoaște, și care în curând îmi va fi și mie bunic.

MANASSE

Ești?

FRUNZĂ

D-ta. Ce crezi, d-le Manasse, așa de ușor m'am hotărît eu? Și câte mi-ai spus d-ta, crezi că nu

mi-am zis singur de o sută de ori atâta? Din ziua de când port icoana Leliei în suflet mă simțeam înconjurat de o pădure de prejudeții: 'Din partea voastră, din partea noastră, și — îți mărturisesc ca la un părinte — am găsit urme de prejudeții și în mine.

MANASSE

Vezi? Vezi că ai găsit? Știam eu. Asta e firea, adevărata fire. Ceva prejudeții! O scântee de pe rug mocnește sub cenușă, așteaptă vântul. Ceva prejudeții! Rămășiți de drojdi pe fundul inimei. Dospesc încet, și într'o zi omul e unflat de ură și nu știe singur cum. Ascultă de prejudețiile astea, domnule Frunză, te povățuiesc bine. Sunt semne sfinte, prevestesc furtuna.

FRUNZĂ

Am luptat cu mine și le-am biruit.

MANASSE

Peste o lună te vor birui ele pe d-ta. Buruiană rea de mii de ani nu se stârpește peste noapte.

FRUNZĂ

Le-am stârpit. Și abea atunci, când eram lămurit cu mine, m'am apropiat de Lelia. N'am ademenit-o, nu i-am vorbit nici odată de iubire, am simțit amândoi că suntem pentru olaltă și într'o zi am întreat-o liniștit, parcă ar fi lucrul cel mai firesc, dacă vrea să'mi fie femeie. A răspuns da. (bătrânu tresare). Am cerut-o de la părinți. Și când mi-a refuzat-o, am plecat din casa lor nenorocit și frânt pentru viață. Sunt azi șase săptămâni. Acuma, domnule Manasse, uită-te la mine. Așa arătai eu acum șase săptămâni? Imi faci muștrări, dar știi ce am suferit

eŭ? Nu numai pentru mine, ci mai ales pentru Lelia. De șase săptămâni eŭ n'am eșit din casă. N'am dormit noaptea, n'am fost treaz ziua. Mă plimbam ciassurî întregi prin odae, până ce mi se împleteceau picioarele. O piroteală amețitoare 'mî învăluca capul. Dacă oamenii pot înebuni de dragoste, eŭ nu eram departe (Manasse dă din cap). Și din negura din creeri, se deslipeau neted, lămurit, vedenii îngrozitoare. O știam la Viena. Intr'o zi, șezând lângă masa asta, am văzut-o cu ochii trezi, așa cum te văd pe d-ta, am văzut-o moartă, întinsă pe pat într'o odae de otel, am văzut tot, aș recunoaște mobila și slugile, și la cap i ardeau două lumânări mari, și ea era palidă cu ochii stinși și cu farmecul ei nestins învingător de moarte. Am țipat de spaimă și am sărit de pe scaun ca să mă apropiu de pat. Și de câte ori, cu mânie neputincioasă în suflet, scaldat în sudori reci — de câte ori n'am văzut în viitor comoara mea de sfântă frumusețe necinstită și mânjită de îmbrățișări străine! Atunci simțeam că'mî plesnesc creeri și pentru a nu înebuni, mă loveam cu amândoi pumnii în cap, ca să mă trezesc. Așa am dus'o eŭ. Și Lelia a dus-o și mai rău. Am aice scrisorile ei.

(Arată un saltar)

MANASSE

Ți-a scris? Era logodită și ți-a scris?

FRUNZĂ

Și cui să fi scris? Cine putea s'o priceapă mai bine? Atâta i rămăsese doar, scrisul. Și'mî scria, în fie-care zi. Nimeni nu'și poate închipui cât a suferit copila asta. Și din tot jarul suferinței țîșnia strigătul desperat, că mai ușor ar muri, de cât să se rupă de la ai ei.

MANASSE

Vezi? Vezi? Nu ți-am spus? Un copil de ovreiu are rădăcinii adânci. Poate să'l frângă furtuna, dar să'l smulgă cu rădăcinele . . . nici odată.

FRUNZĂ

Și eu mă indoiam. Dar o iubiam cu atât mai mult, durerea ei îmi sfișia cu atât mai mult inima. Și atunci mă puneam jos la masa asta și îi scriam ciasuri întregi, încordându'mi gândul, căutând pentru ea cuvinte de mângâiere în sufletul meu lipsit singur de mângâiere, îndemnând-o să se plece sorții, să caute uitare. Și când isbutiam să îi scriu o scrisoare bună, mi-o inchipuiam pe Lelia cum stă și citește și se simte alinată, și mă linișteam și eu puțin.

MANASSE

Asta ai făcut-o d-ta? I-ai scris să le uite? Ai văzut singur că nu merge?

FRUNZĂ

Firește. Nu vroiam doar s'o adimenească, s'o fursie'și.

MANASSE

Foarte bine. În aiurarea d-tale, domnule Frunză, ai judecat foarte sănătos. S'o faci și acuma. I veți spune singur că nu se poate, că e o nenorocire, că o fată de ovreiu tot fată de ovreiu rămâne. Unde este?

FRUNZĂ

Acuma nu, domnule Manase, acuma nu.

MANASSE

De ce nu acuma?

FRUNZĂ

Acuma Lelia e a mea pe veci.

MANASSE

Cum? Ce? Ți-ai schimbat părerea? Ce e acuma? Fiind-că a fugit? O fată de ȏvreiŭ care fuge de la părinți se face mai bună pentru d-ta?

FRUNZĂ

Mărul de aur de pe arborul vieții mele mi-a căzut singur în sin, il țin cu toate puterile.

MANASSE

Un măr sănătos nu cade singur de pe pom, acel ce cade e vermănos. I-a intrat copilei un gând rău în suflet. Trebuie scos, și d-ta trebuie să ajuți.

FRUNZĂ

Eri, azi dimineață, ași fi făcut-o, da. Nu știam ce se va întâmpla. Umblam ca scos din minți. Azi era cea din urmă zi. Ce puteam să sper? Nenorocirea pentru amândoi era sigură. Azi noapte, sora mea, ângerul meu păzitor a veghiat lângă mine. N'am vorbit nici un cuvint; ce era să vorbesc? Azi dimineață m'am îmbrăcat ca de nuntă, vezi, ca la nunta mea. Mi se părea firesc. Acuma nu pricep singur de ce. Apoi m'am pus la masa asta și am stat ceasuri întregi cu capul în mână și furtună îmi vijia prin creeri. Trebuia să fac ceva, să fug, să mă duc în lume. Unde? Ce'mi pasă de lume? Și de cine să fug? De mine? Cum fuge un om de sine? Unde e locul unde inima nu sângeră și mintea nu aiurează?

De odată mă vezuî într'un luminiș în mijlocul unei păduri dese. Era primăvara, paserile cântău și aerul era plin de miros de flori. Ear eŭ îmi făceam

o colibă din crengi înflorite, și pe când împletiam, cânta și eu vesel ca o pasere slobodă un cântec străin, necunoscut, neauzit, negrăit de dulce, și pădurea toată cânta cu mine. Eram fericit. Și cum mă uit, pădurea se desface ca o poartă, și în privazul verde împodobit cu flori apare Lelia, Lelia mea, învelită în frumuseță și zimbînd de fericire. Un sgomot la ușă mă supără, și întorcîndu-mi capul, văd în privazul ușii pe aceeași Lelia, cu același zîmbet pe buze. Am rămas fără suflare. M'am îndoit de mințile mele. Și când mi-a strigat: „Sînt liberă, sînt a ta“ și-am strîns-o în brațe pe mireasa sufletului meu, am început să plîng ca un copil.

Acuma, domnule Manasse, Lelia e a mea, și numai a mea, e viață din viața mea, doar moartea să ne despărțească. De oameni nu mi-e frică, de nimeni, nici de părinți, nici de d-ta.

MANASSE, Își trece cu amîndouă mînile pesta obraz și barbă, peptul i umblă greu.

La noi la Fălticenă trăește unul Calman Zaraf. Și lui i-a fugit fata—tot așa—și m'am mirat cum de n'a înnebunit omul. (Dînd din cap). Omul e tare. Iată-mă pe mine, n'am înnebunit nici eu. Și unde e Lea acuma?

FRUNZĂ

E dincolo la sora mea.

MANASSE

Ai putea să faci un mare bine unui om bătrîn.

FRUNZĂ

Bucuros. Vă rog, domnule Manasse, spuneți.

MANASSE, Dînd din cap

Pentru a-mi vedea sângele meu îmi trebuie un mijlocitor.—Te rog, fii bun—se pare că ești om bun

in felul d-tale—te rog, fă-o pe Lea să înțeleagă că tot sînt bunicul ei, sînt om bătrîn, n'am s'o mai duc mult, vroî s'o mai vîd odată. Să nu'î fie rușine cu barba mea cca lungă ovreiască. Am purtat-o cu cinste barba asta toată viața—până astăzi. Vroî s'o mai vîd odată pe Lea, să nu'mî dee cu piciorul.

FRUNZĂ

Cine? Lelia? Ferească Dumnezeu! Ce'ți vine in gând domnule Manasse?

MANASSE

Cum, cum? Ești sigur? O să vree să vie? Să vorbească cu mine?

FRUNZĂ

Firește. A vorbit azi mult de mine și cu multă dragoste.

MANASSE

Lea a vorbit de mine? Cu dragoste? Și o vei lăsa aice singură cu mine? Singură?

FRUNZĂ

De ce nu?

MANASSE

Asta e bine. Îți mulțumesc, domnule Frunză. Asta e bine. Trimite-mi-o. (Frunză ese prin fund la stînga, Manasse se uită prin salon, se oprește înaintea Venerii, dă din cap și 'î întoarce spațele. Lelia intră pe ușa, pe care a eșit Frunză).

MANASSE

Lea!—Te uiți în jos, nu îndrăznești a ridica privirea. Vino încoace copilă, vino la mine. Nu vroî să'ți fac muștrări, nu. Aî vorbit azi de mine cu dragoste. Ți-e dor de noi. Ție 'ți trebuie mîngăere. Deschide-ți inima, vorbește. Noi oamenii, căți sîntem,

păcătui. Cine e curat înaintea domnului ? Ai greșit și tu. Ți se va erta, se va uita. Dar spune, vorbește. (Uitându-se la ea cu milă). Cât de alt-fel ești acum, cât de schimbată ești, copilă !

LELIA

Ciasurile de suferință l' coc pe om. În șase săptămâni eu am trăit ani. Zi cu zi și ceas cu ceas am suferit și am gândit. Nu mai sînt fetiță sburdalnică, într'adevăr m'am schimbat. Îți văd în ochi, bunicule, că ți-e milă de trupul meu slăbit și de sufletul meu, care ți se pare rățacit. Te rog, nu mă chinui în zadar. Fie'ți milă și de viața mea.

MANASSE

Omul nu trăiește numai pentru sine. Datoria din-tăi a unui copil este să asculte de părinți.

LELIA

Părinții să nu ceară ce nu se poate. Și ascultarea are margini.

MANASSE

Lea ! Și neascultarea are margini. Unde te afli ? In ce casă ești ? O fată în casa unui bărbat străin ! In ce lume era să intri ? Cunoști tu lumea ceea, tu ovreică ? In lumea ceca duhul urii se coboară din cer și arde din pământ și scapără din ochii oamenilor. Ura nimicitoare, în contra mea, în contra ta, în contra a tot ce e ovreiu. Omoară un om, dacă ispășești păcatul, ți se iartă. Naște-te ovreiu, și dacă ai fi ingerul lui Dumnezeu, nu, asta nu se iartă. Tu nu știi. Ai fost crescută în casă, păzită și ferită de săgețile otrăvite ale urii. Tu nu știi cum dor. Dar întrebă-mă pe mine, cercetează cenușa celor morți, citește pe fața celor vii, și când urlă vîntul, pleacă'ți

urechia, ascultă bine, și vei auzi gemete de ovrei. Eū nu staū aice numai ca bunicul tăū. Sint judecătorul tēū. Prin gura mea te chiamă tot neamul tēū obidit, îți vorbesc în numele dumnezeului părinților tēi de care vrei să te lepezi.

LELIA.

Eū nu mă lepăd de dumnezeul părinților mei. Un dumnezeū stăpînește și un soare lucește peste toți oamenii, numai că fie-care spune că e dumnezeul lui și soarele lui. Cerul ne trimete binele: Lumina și roua și ploaia roditoare. Ura nu vine din cer. Ura crește în inimă înguste departe de soare. Zeii sunt buni, oamenii sunt răi. Noi femeile, și mai ales noi femeile ovreice, trebuie să ducem solia iubirii în lume, să ștergem urmele blestemului vechi care desparte pe oameni.

Când eram copilă, mă luaī pe genunchi, bunicule și'mi spuneaī cuvinte înțelepte, isvorâte din adâncul vremurilor. Din gura d-tale, bunicule, am auzit, că orī unde se adună doi oameni buni, dumnezeū este cu ei și'ī binecuvântează, va fi și cu noi amândoi și ne va binecuvânta iubirea. Fii bun și blând cu mine și d-ta, bunicule.

MANASSE

Bun și blând! Iti par rău și crud. Păsărică sormană căzută din cuib. Crezi că peste tot e așa de cald. Nu e cald. Lumea ceca e rece pentru tine. Fiindcă s'a găsit unul care să'ți vorbească dulce, ai uitat că ești ovreică. Nu te uita la vorbă. Vorba e iubire, fapta e ură. Copilă rătăcită în bezna nopții! Vezi o licărire și crezi că e vatra primitoare. Sunt ochi de lup lucind de lăcomie după pradă. Ce crezi că iubește el în tine? Mintea ta cea limpede? Inima ta cea bună ovreiască? Nu!

Ești frumoasă, Lea. Dumnezeu ți-a dat moștenire frumusețea mamelor noastre străbune. Așa de frumoase și de mândre se plimbau reginele noastre pe coastele muntelui Zion. Ești frumoasă, Lea, pricepe, asta'î! Vrea frumusețea ta, e lacom de carnea ta, de carne! (Ridică pumnii până la înălțimea tâmplor) Două mii de ani de carne ovreiască și tot nu s'au săturat! Aă scuiat-o, aă căleat-o în picioare, aă svârlit-o la fiare, aă ars-o pe rug și aă pironit-o pe cruce, aă chinuit-o în tot felul — iadul pe pământ — și tot nu e deajuns! Acum încep s'o strice și cu sărutările lor. Rupe-o de pe tine carnea asta înflorită, rupe, slutește-te. (Lelia face o mișcare de groază) Nu, copilă dragă, am păcătuț, dumnezeu să mă ierte. Fii frumoasă Lea, înflorește, copilă dragă, cum ai înflorit până acuma; dar scapă-te, scapă-te. Veză Lea, când zidurile cetății cădeau sub loviturile vrăjmașe, mame ovreice cu prunciilor lor în brațe se svârliau în foc, numai să scape de dușman. Tu o ai mai ușor. Pleacă de aice, vino cu mine, vino, scapă-te!

LELIA

Mândre și curate aă fost mamele cele ovreice. Cu o mare iubire în suflet, aă intrat mai bine de vii în flăcări, de cât să ducă o viață înjosită prin silă și minciună. Binecuvântată este amintirea lor și mie'mi sunt sfinte. Căci și eu îngrozită de înjosire, silă și minciună, era să aleg moartea drept scăpare. Și dacă am fost mai fericită de cât ele, și dacă mi-a rămas o poartă deschisă în spre viață — hotărârea nu mi-a fost ușoară. Nimeni nu rupe lesne tainica și sfânta legătură de ascultare și supunere ce'l ține strâns lipit de-ai săi — și mai puțin femeea. Dar cerul care mi-a sădit a tot puternica iubire în suflet, și a cărui voce răsună în pieptul fie-căruți om,

cerul a vorbit și în sânul meu : „Ascultă-te pe tine, acolo ți mântuirea“.

MANASSE

Cerul? Ast-fel nu vorbește cerul. (O apucă de braț și-o trege înaintea statuei Venerii). Uită-te încoace, ia uită te. Eri mi-ar fi fost rușine de bătrânețea mea și de tinerețea ta să ți-o arăt. Acuma — uită-te. Iată de unde vine vocea care ți-a vorbit. Asta e icoana lumii în care vrei să intri. Desfrânare goală, viață de trup fără suflet. Bărbatul înebunește, când nu poate avea o femeie ; și femeea când ți vine ferbințeală, lasă pe tată pe mamă și pe tot ce e scump și pe tot ce e sfânt, și aleargă după bărbat. Țapi și capre ! Fugi din lumea asta cât mai este vreme. Intoarce-te înapoi. Căci dacă ne părăsești pe noi, ori unde te vei duce, și ori unde vei fi, blestemul părăsirii îți va urmări pașii. Te vor ocoli ai tăi și vor fugi de tine ai lui. Hulă și dispreț de o parte, ură și batjocură de alta. Viața nu e o petrecere. Vin ciasuri grele. Moartea bate la ușa și desperarea la inimă. Unde ți vei pune capul obosit, copilă ? La cine vei găsi o simțire caldă ? Cerul nu ți va trimite mângăere și la oameni vei întinde privirea în zadar, Vei rătăci străină, părăsită, vei muri în jale și disperare și nici dincolo nu vei găsi pace.

LELIA

Port pacea încă în mine, n'o caut în afară. Lumea mea nu o las, în alta nu intru. Staū la marginea a două lumi și le unesc în iubire. De la cer nu cer nimica ce nu'mi va da singur în harul lui. Peste oameni voi revărsa eu raze de fericire, cât voi fi fericită. Și dacă mi-e scris în cartea vieții și dacă e merit de soartă, ca nenorocirea să fie tovarășa zi-

lelor mele, chinul meu mă va învăța să pricep mai bine durerea altora și voi fi cu atât mai smerită, mai bună, mai îndurătoare. D-tale 'ți fac rău bunicule, știu, te iubesc cu atât mai mult. Și dacă iubirea și durerea d-tale nu'mi pot îndupleca gândul, nimeni și nimica nu'l mai vor schimba. În zadar sunt stăruinți și rugăminte. Din calea mea eu nu mă abat.

(Intră din dreapta Nisim, Ester, Roza și Șor; din fund Frunză, Lazar și Natalia.)

MANASSE

Perdută! Perdută! O! Voi merge pe mormântul Sarei, mă voi pune cu fruntea la pământ, și voi striga: Sara, Sara! Lea, copila noastră, e perdută pentru noi. Perdută pe lumea asta, perdută pe lumea cea-l'altă. Eu n'oi mai vedea-o cât ține viața și amândoi nu vom mai vedea-o cât ține moartea. Perdută, perdută!

ESTER

Și ce crezi, că de hatărul socrii imi voi nenoroci eu copila? Pareă cine'i mai mult de vină decât d-ta. Ați vorbit în toate colțurile, d-ta cu Nisim, v'ați înțeles în dosul meu. Acuma vedeți? Eu nu v'am spus-o îndată? Un negustor de scrumbii îi trebuia Leliei?

MANASSE, intorcându-se și zărind pe Nisim.

Nisim! Vino încoace! Am încercat cu vorba, vorba e degiaba. D-ta ești tată. Legea 'ți dă puterea în mână. Rătăcita asta e minoră. Nimeni n'are dreptul să ți-o iee cu de-a sila. Intrebuințează puterea pe care ți-o dă legea și du-o unde-va în lume.

ESTER

Cum? Să mi-o ducă pe Lelia cu jandarmi pe stradă? Asta mi-a mai lipsit!

MANASSE

Nisim! Eă îți vorbesc ție. Răspunde.

NISIM

Ce pot să fac, tată?

MANASSE

Cum? Intrebî? Datoria de tată asta să poți faci.

NISIM

E greu. Te rog, tată.

MANASSE

Mă rogî, mă rogî, ce mă rogî?

NISIM

Sunt lucruri, cari trebuie luate altfel. Și Lelia va pricepe. Nu merge cum vrea omul. Trebuie alte mijloace. Nu mai e azi ca mai înainte. In vremea d-tale era alt-fel, in vremea noastră e altfel...

MANASSE

Vremea lui dumnezeu nu s'a schimbat, nici ura oamenilor in contra noastră nu s'a schimbat. Dar ved eu că s'a schimbat ceva. Nisim, uită-te in ochii mei: spune'mi drept in fața lui dumnezeu: Tu dai consimțimintul tău?

NISIM

Eă?

MANASSE

Tu! Tu!

NISIM

Nu. Nu daă. Trebuie să vedem.

ESTER

Nisim, nu te mai înțeleg. N'am avut de ajuns azi?
Ce mai vrei?

NISIM

Înțelege, Ester, n'am venit pentru asta. Deocamdată eă nu dau nimic.

MANASSE

Deocamdată, deocamdată, până când deocamdată?
Ha! O piedică în cale! Un tată care trăiește prea mult! Și dupe aceea? Și după aceea?

NISIM

Te rog, tată.

LELIA

Te rog, bunicule.

MANASSE, (Apucându'l de braț pe Nisim)

Mie să'mi spuă adevărul, Nisim, adevărul, auză, adevărul! Adevărul, Adevărul, adevărul, Nisim. Jură! Jură! Jură înaintea lui Dumnezeu, jură!

NISIM

Să jur, să jur, nu pot să'mă omor copila.

MANASSE

Nu poți? Nu poți? Și pe mine poți? Pe mine.
(Se face vinet pe obraz și se clatină. Șor sare și'l apucă în brațe. Roza apucă repede un fotoliu. Bărbații ajută. Manasse e așezat în fotoliu).

ROZA

Apă! Aduceți apă! Ajutați-mă. Desfaceți peptul.

ȘOR, Care ajută.

Tremur, nu pot.

ROZA

Rupe, dacă nu poți, rupe.

ESTER

Tată socrule, te rog, destul, mă sperii.

NISIM

Tată!

LELIA, Deoparte

Bunicule!

LAZAR, De altă parte,

Bunicule!

MANASSE, Intinde brațul drept și face o mișcare respingătoare. Brațul cade jos, capul se lasă pe piept.

ROZA, (Care a ținut brațul stâng cu mâna pe puls, îl lasă încet jos, pune mâna pe inimă, și șoptește încet)

Stins.

ȘOR, Urlă plângând.

Mort! bătrînul e mort! (Aleargă prin odaie cu mâinile în păr).

Nici nu știți cine a murit, nu știți cine a murit!
Numai eu l'am cunoscut, numai eu l'am cunoscut!

(Se pune într'un colț se clătină și plânge înădușit).

FRUNZĂ

Un bărbat întreg s'a săvârșit. Stetea cu amândouă picioarele pe pământ și capul lui ajungea până în cer. I-am făcut reu și nu m'a iubit, dar amintirea lui o voi păstra în cinste.

NISIM, rezemat de peretele drept, picioarele i sunt încovoiate, lacrimi tăcute i curg pe obraz.

Copii, plătește scump fericirea voastră.

FRUNZĂ

Va trebui să fie cu atât mai mare.

Si frsît

BIBLIOTECA CENTRALĂ

UNIVERSITĂȚII

BUCHUREȘTI

VERIFICAT

1987